

Çiftlere yönelik psikoterapi yaklaşımlarının bireysel psikopatolojiler ve kronik hastalıklarda kullanımı

Ünal Alpay¹ , Advieye Esin Yılmaz²

Anahtar kelimeler

çift terapisi,
psikopatoloji, kronik
hastalık

Keywords

couple therapy,
psychopathology,
chronic illness

Öz

Çift ilişkisi, bireyin yaşam doyumu ve öznel iyi oluşu üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. İlişki-deki güçlükler ve sorunlar, fiziksel ve psikolojik sağlığı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Aynı zamanda, kişinin sahip olduğu bireysel psikopatolojiler de ilişki ve eş üzerinde olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Son yıllarda bu etkileşimsel döngü nedeniyle bireysel psikopatolojilerin tedavisinde de çift ilişkisini ele alan yaklaşımların kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Aynı zamanda çift müdahaleleri kanser, infertilite gibi çeşitli kronik hastalıkların tedavi sürecinde de kullanılmaktadır. Bu çalışmada çift müdahalelerinde kullanılan yaklaşım ve uygulamaların neler olduğunun gözden geçirilmesi ve güncel durumlarına ilişkin bilgi sağlanması amaçlanmıştır. Çalışmanın bir diğer amacı ise çift müdahalelerinin kullanım alanlarını, bireysel ve kronik sağlık sorunlarında sürece nasıl dahil edildiğini ve ne tür kazanımlar sağladığını incelemektir. Elde edilen sonuçların, çift ve bireysel terapi alanında çalışan klinisyenler açısından fikir verici olması beklenmektedir.

Abstract

Couple therapy approaches in individual psychopathologies and chronic illnesses

The quality of one's romantic relationship plays a significant role in the individual's life satisfaction and subjective well-being. Distress and problems in relationships can have negative effects on physical and psychological health. Additionally, individual psychopathologies can also have detrimental effects on the couple relationship and the partner. In recent years, approaches that focus on couple relationship have been increasingly used in the treatment of individual psychopathologies, recognizing the interactive cycle between individual and relational factors. Furthermore, couple interventions have also been employed in the treatment process of various chronic illnesses such as cancer and infertility. This study aims to review the approaches and practices utilized in couple interventions and provide insights into their current status. Additionally, the study examines the application of couple interventions in individual and chronic health issues, exploring how they are integrated into the treatment process and the benefits they offer. The findings are expected to be informative for clinicians working in the field of couple and individual therapy.

Atıf için: Alpay, Ü. ve Yılmaz, A. E. (2024). Çiftlere yönelik psikoterapi yaklaşımlarının bireysel psikopatolojiler ve kronik hastalıklarda kullanımı. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(3), 421-459.

Ünal Alpay · unal.alpay@yahoo.com.tr | ¹Uzm. Psikolog, ²Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye.

Geliş: 02.02.2023, **Düzeltilme:** 06.08.2023, **Kabul:** 22.08.2023

Bireyin diğeriyle kurduğu romantik ilişkinin varlığı ve niteliği psikolojik sağlığı açısından önem teşkil etmektedir. Uyumlu bir evliliği olan çiftlerin fiziksel ve psikolojik açıdan daha sağlıklı oldukları ve yaşam doyumlarının yüksek olduğu bilinmektedir (Arshad ve ark., 2014; Rosen-Grandon ve ark., 2004). Öte yandan evlilik çatışmasının, kişinin yaşam doyumunu ve öznel iyi oluşu gibi sağlık göstergeleri üzerinde olumsuz etkilerinin olduğuna ve depresyon (Whisman, 2007), anksiyete bozuklukları (Baucom ve ark., 2012b; Whisman, 2007), madde kullanımı (McCrary, 2012; Whisman, 2007), cinsel işlev bozuklukları (Heiman, 2002) gibi bozukluklarla bir arada görüldüğüne ilişkin sonuçlar mevcuttur (Epstein ve Zheng, 2017). Diğer yandan, bireyde var olan psikolojik sorunlar da ilişkinin kalitesini ve eşin psikolojik sağlığını etkileyebilmektedir (Durães ve ark., 2020). Eşin psikolojik bir rahatsızlığa sahip olduğu ilişkilerde boşanmaların yaygın olduğu bildirilmektedir (Mojtabai ve ark., 2017). Boylamsal çalışmaların bulguları ilişki sorunlarının, psikiyatrik rahatsızlıktan önce geliştiğini (Baucom ve ark., 2012b), özellikle de majör depresif epizod (Beach ve ark., 2003; Whisman ve Uebelacker, 2009) ve alkol kullanım bozuklukları riskini arttırdığını (Whisman ve ark., 2006) göstermektedir. Yapılan bir çalışmada başlangıçtaki evlilik uyumsuzluğunun, 2-3 yıl sonraki majör depresyon, distimi ve alkol kötüye kullanımı ile ilişkilendiği görülmektedir (Overbeek ve ark., 2006). Öte yandan, kişinin sahip olduğu psikopatoloji de ilişki sorunlarına yol açabilmektedir (Durães ve ark., 2020; Epstein ve Zheng, 2017). Çeşitli boylamsal araştırmalar başlangıçtaki depresif belirtilerin zaman içinde artan ilişki uyumsuzluğunu öngördüğünü göstermektedir (Beach ve ark., 2003; Whisman ve Uebelacker, 2009). Toplam 1805 evli çift ile gerçekleştirilen bir çalışmada her iki eşte de dışsallaştırıcı psikopatoloji (externalizing psychopathology) varlığının daha düşük evlilik uyumu ile ilişkili olduğu; özellikle yüksek düzeyde alkol bağımlılığı ve antisosyal davranışların evlilik uyumundaki düşüşü yordadığı bulunmuştur (Humbad ve ark., 2010).

Çift sorunlarının psikolojik sıkıntıların nedeni olarak da ortaya çıkabildiği görülmektedir. Yakın ilişkilerin etkileşimsel doğası gereği, çift müdahalelerinin hem kişinin hem de kişi için anlamlı diğerlerinin (eş, çocuk, vb.) iyi oluşunu sağlamak açısından önemli olduğu söylenebilir. Bu gözden geçirme çalışmasında çift terapilerinin kullanım alanlarını, bireysel ve kronik sağlık sorunlarında kullanılan çift müdahalelerinin ve yaklaşımlarının neler olduğunu, nasıl kazanımlar sağladığını görebilmek, böylece çift müdahalelerinde kullanılan yaklaşımlar ve bu yaklaşımlara dayanan uygulamalar hakkında bütüncül bir bilgi sağlamak amaçlanmıştır. İlerleyen bölümde öncelikle çift müdahalelerinde kullanılan terapötik yaklaşımlara değinilecek, ardından çift müdahalelerinin kullanıldığı bireysel psikopatoloji ve kronik hastalık alanlarına yönelik bilgilendirme yapılacaktır.

Çift Terapisinde Kullanılan Yaklaşımlar

Psikoterapi süreçlerinde bireyin bağlamının ve ilişkilerinin önem kazanmasıyla aile ve çift terapileri gelişmeye başlamış, 1950'ler itibariyle kullanımları giderek yaygınlaşmıştır (İkizoğlu, 2019). Çift terapilerinin başta evlilik sorunlarına yönelik olmak üzere sıklıkla kullanıldığı ve evlilik uyumunun gelişimine önemli katkılar sağladığı farklı metaanaliz çalışmaları tarafından gösterilmektedir (Shadish ve Baldwin, 2003; Snyder ve Halford, 2012). İlgili alanyazın kanıt temelli çift müdahaleleri açısından incelendiğinde, 2010-2019 yılları arasında yayınlanmış araştırma bulguları, alanda en yaygın kullanılan yaklaşımların Davranışçı Çift Terapisi, Bilişsel Davranışçı Çift Terapisi, Duygu Odaklı Çift Terapisi ve Bütünleştirici Davranışçı Çift Terapisi olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda evlilik kontrolü (Marriage Check-up), Bizim İlişkimiz (OurRelationship) gibi daha kısa süreli müdahalelerle ilgili çalışmalarda bir artış olduğu da dikkat çekmektedir (Doss ve ark., 2022). Bu yaklaşımlara ek olarak son zamanlarda çift müdahalelerinde kabul ve farkındalık temelli yaklaşımların, sorun odaklı çift terapilerinin, pozitif psikoloji yaklaşımlarının, ilişki kontrolü, psikoeğitim gibi kısa süreli çift yaklaşımlarının ve çevrimiçi müdahalelerin kullanıldığı görülmektedir. Diğer yandan yakın partner şiddeti ve çatışma yaşayan ayrılmış çiftlere yönelik müdahale programları da mevcuttur. Takip eden bölümde, çift terapisinde kullanıldığı görülen bu yaklaşımlara ve yaklaşımların incelenmesine odaklanan bazı çalışma bulgularına kısaca değinilecektir.

Davranışçı Çift Terapisi

Davranışçı çift terapisi (DÇT) klasik ve edimsel koşullanma ilkelerini temel almakta, öğrenme prensiplerine dayanmaktadır. Terapide çiftin somut davranışlarına odaklanılmakta ve uyaran, pekiştirici ve model alma gibi tekniklere yer verilmektedir (Worrell, 2015). Davranışçı çift ve aile terapileri tüm davranışların öğrenilmiş olduğunu ve aile içindeki tüm bireylerin önceki pekiştirmelerine göre davrandıklarını varsaymaktadır. Bu yaklaşımda yeni öğrenme bağlantıları kurularak mevcut işlevsel olmayan davranışların değiştirilmesine odaklanılmaktadır (İkizoğlu, 2019). DÇT karşılıklı keyif alınan aktiviteleri arttırmayı ve iletişim ve problem çözme becerilerini geliştirmeyi kapsamaktadır. 1960'larda ve 1970'lerin başında çift ve ailelere yönelik psikoterapi süreçleri davranışsal ilkeleri temel almıştır (Dattilio, 2010). Genel olarak bakıldığında, davranış temelli çift terapilerinin ilişki sorunlarının tedavisinde etkili olduğu (Christensen ve ark., 2004) ve farklı kültürlerde benzer sonuçlar verdiği belirtilmektedir (Fischer ve ark., 2016). Çalışmalar davranışçı çift terapilerinin ilişki uyumunu iyileştirmede etkili olduğunu (Fals-Stewart ve ark., 2006; Kavitha ve ark., 2014; McCrary ve ark., 2009), ilişki sorunları ve

madde kullanım bozukluklarının tedavisinde de kullanıldığını ve bu sorunlara ilişkin bireysel terapilere kıyasla daha etkili bulunduğunu göstermektedir (Fals-Stewart ve ark., 2005a, 2006; McCrady ve ark., 2009). Benzer şekilde, 33 randomize kontrollü çalışmanın yer aldığı bir meta-analiz çalışması (Rathgeber ve ark., 2019), DÇT'nin çift sorunlarının yarattığı stres düzeyinin azaltılmasında iyi yapılandırılmış ve orta büyüklükte etkili bir tedavi yaklaşımı olduğunu ortaya koymuştur. Gerçekleştirilen farklı meta-analiz çalışmaları da DÇT'nin ilişki doyumu üzerinde orta ile büyük arasında değişen bir etkiye sahip olduğuna işaret etmektedir (Powers ve ark., 2008; Shadish ve Baldwin, 2005; Wood ve ark., 2005).

Bilişsel Davranışçı Çift Terapisi

Ellis ve Beck'in çalışmalarının ön plana çıkmasıyla birlikte bilişsel faktörlerin önemi kabul edilmiş, 1980'lerde bilişsel faktörler çiftlere yönelik araştırma ve terapi alanyazınında ilgi odağı haline gelmiştir. Yalnızca davranışa odaklanmak aile içi etkileşim süreçlerini bütünüyle anlamayı yetersiz kıldığından çiftler ve aileler için bilişsel davranışçı terapi uygulamaları geliştirilmiştir (Dattilio, 2010). Bilişsel davranışçı terapi, evlilik ve aile terapistleri tarafından geniş çapta benimsenmiştir (Dattilio, 2005). İlişki stresini azaltmada güçlü ampirik desteğe sahip bu tedavi yönteminde; karşılıklı olarak keyif veren aktivitelerin sıklığının artırılması, iletişim ve sorun çözme becerilerinin öğretilmesinin yanı sıra kişinin deneyimlere dair algısı, bilişsel çarpıtmaları, şemaları, gerçekçi olmayan beklentileri gibi bilişsel faktörlere de odaklanılmaktadır (Epstein ve Baucom, 2002; Worrell, 2015).

Bilişsel davranışçı çift terapisinin (BDÇT) ilişkisel olarak stresli çiftlere yardım etmek için oldukça etkili bir müdahale olduğunu (Shadish ve Baldwin, 2005; Snyder ve Halford, 2012), ilişki süresinden bağımsız olarak çift uyumu ve evlilikte sosyal beceriler üzerinde anlamlı iyileşmeler sağladığını (Durães ve ark., 2020), hem depresyonu hem de ilişki doyumunu olumlu etkilediğini gösteren bulgular mevcuttur (Durães ve ark., 2020; Lebow 2018; Whisman ve ark., 2015). Bu tedavilerin, ilişki memnuniyetini ve psikolojik iyi oluşu arttırmasının yanı sıra duygusal ve psikolojik şiddeti (Hurless ve Cottone, 2018), öfkeyi ve saldırgan davranışları azalttığı belirtilmektedir (Askari, 2019). BDÇT'nin ve bu terapinin ilkelerinden uyarlanan çift müdahalelerinin ilişki stresi, kronik sağlık sorunları (Martire ve ark., 2010; Porter ve ark., 2009) ve çeşitli psikopatolojiler üzerinde en az bireysel terapi kadar etkili olduğu ve aynı zamanda ilişki doyumunu arttırdığı bilinmektedir (Abramowitz ve ark., 2013b; Monson ve ark., 2012; Schumm ve ark., 2013, 2015). Bununla birlikte bazı randomize kontrollü çalışmalarda, BDÇT alan çiftlerin yalnızca %50 ile üçte ikisinin sorunsuz ilişki işleyişi aralığına geçtiği (Baucom ve ark., 2003) ve başarılı şekilde tedavi

edilen vakaların %45'e varan oranda tedaviden sonraki iki yıl içinde kötüleşme yaşayabildiği (Baucom ve Boeding, 2013; Snyder ve Halford, 2012) ortaya konulmuştur.

Bütünleştirici Davranışçı Çift Terapisi

1990'larda geliştirilen Bütünleştirici Davranışçı Çift Terapisi (BütDÇT, Jacobson ve Christensen, 1996), halihazırda iyi bilinen DÇT tekniklerine ek olarak üçüncü dalga terapilerin temel unsurlarından biri olan kabul kavramını içermektedir (Christensen ve Doss, 2017; Mairal, 2015). Daha önce belirtildiği gibi, geleneksel davranışçı tedavide çeşitli olumlu davranışsal değişimler, iletişim ve sorun çözme eğitimi yer alırken; BütDÇT'de bu üç stratejinin yanı sıra empatik katılım ve problemlere ilişkin tepkilere tolerans gösterme becerileri de yer alır (Christensen ve ark., 2004). Özellikle aldatma, bağımlılık gibi zor sorunlar için çiftlere faydalı olduğu belirtilen müdahale yaklaşımının, alandaki uzmanlar tarafından kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır (Mairal, 2015).

Araştırmalar hem geleneksel DÇT'nin hem de BütDÇT'nin evlilik doyumunda etkili olduğunu, bununla birlikte BütDÇT'nin anlamlı düzeyde daha yüksek kazanımlar sağladığını (Christensen ve ark., 2004; Christensen ve Doss, 2017; Doss ve ark., 2013; Jacobson ve ark., 2000; Mairal, 2015) ve bu kazanımların daha uzun süre korunduğunu göstermektedir (Christensen ve ark., 2010; Christensen ve Doss 2017; Mairal 2015). BütDÇT'nin yüksek düzeyde stres bildiren çiftler için güvenilir ve faydalı bir tedavi olduğu (Briggs ve ark., 2015; Christensen ve ark., 2004; Roddy ve ark., 2016) ve çiftlerin evlilik doyumunun yanı sıra depresyon ve kaygı belirtileri gibi psikolojik şikayetler üzerinde de önemli ilerlemeler sağladığı görülmektedir (Cano ve Leonard, 2006; Christensen ve ark., 2004; Doss ve ark., 2013; Jacobson ve ark., 2000). BütDÇT farklı kültürlerdeki çiftler için de bezer bulgular sağlayarak kullanılmaktadır (Kalai ve Eldridge, 2021).

Duygu Odaklı Çift Terapisi

Duygu odaklı çift terapisi (DOÇT, Johnson ve Greenberg, 1994), ilişkilerdeki sorunları bağlanma kuramı temelinde ele alan, duygulara öncelik veren, stres düzeyi yüksek çiftlerin kısıtlayıcı etkileşim kalıplarını ve duygusal tepkilerini değiştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Greenberg ve Goldman, 2008; Johnson, 2004). Müdahale, ilişkide stresi sürdüren olumsuz etkileşim döngüsünü tanımlayarak, her bir eş için altta yatan duygu ve ihtiyaçların belirlenmesini ve sorunun yeniden çerçevelenmesini içermektedir (Greenberg ve ark., 2010).

DOÇT'nin ilişkisel sorunlarda (Greenman ve Johnson, 2013; Johnson ve Lebow, 2000), depresyon tedavisinde (Denton ve ark., 2012; Dessaulles ve ark.,

2003; Wittenborn ve ark., 2019), stresli yaşam olaylarında (Cloutier ve ark., 2002; Dalton ve ark., 2013), travma semptomlarında (MacIntosh ve Johnson, 2008) ve ilişkiye dair bağlanma ve aldatma travmalarında (Halchuk ve ark., 2010; Makinen ve Johnson, 2006) kullanımının desteklendiği görülmektedir. Bu yaklaşımın zaman içinde kazanımların korunması açısından önemli müdahalelerden biri olduğu da belirtilmektedir (Halchuk ve ark., 2010; Johnson, 2002). İhanet, terk edilme gibi duygusal yaralanmalara yönelik DOÇT; çiftler arasındaki doyum, güven ve affetme üzerinde önemli gelişmeler sağlamanın yanı sıra, genel işlevsellikte de iyileşme ile sonuçlanmaktadır (Greenberg ve ark., 2010). DOÇT'nin çift uyumunu, olumlu duyguları ve ilişkilerde yakınlığı anlamlı düzeyde arttırdığı (Denton ve ark., 2000) ve ilişkisel sorunlarda anlamlı düzeyde azalmalar sağladığı belirtilmektedir (Dalton ve ark., 2013; Johnson ve Lebow, 2000; Lebow ve ark., 2012; Wiebe ve Johnson, 2016; Woldarsky Meneses, 2017). Majör depresif bozukluğun tedavisinde, çiftler için duygu odaklı terapinin ve farmakoterapinin eşit derecede etkili olduğu, bununla birlikte DOÇT alanların tedavi sonlandıktan sonra daha fazla gelişme kaydettiği ve bu kazanımlarının daha uzun süreli korunduğu bulunmuştur (Dessaulles ve ark., 2003). Benzer çalışmalarda da her iki tedavinin depresif semptomları azaltmada etkili olmasına rağmen, yalnızca farmakoterapi ve DOÇT kombinasyonunun ilişki kalitesinde önemli gelişmeler sağladığı görülmüştür (Denton ve ark., 2010, 2012). DOÇT'nin travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) tanısı alan gazilerde ve eşlerinde de ilişki stresi ve bireysel semptomları azaltmada etkili olduğu görülmektedir (Ganz ve ark., 2022; Greenman ve Johnson, 2013). Aynı zamanda bu müdahalenin meme kanseri teşhisi ve tedavisi ile ilgili stresi yönetmede de çiftler için yararlı olduğu bildirilmektedir (Naaman ve ark., 2009). DOÇT ile BütDÇT'yi karşılaştıran 15 çalışmanın meta-analiz sonuçları, tedaviler arasında anlamlı bir fark olmadığını ve her iki terapinin de yüksek düzeyde güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir (Pintea ve ark., 2019). Rathgeber ve arkadaşlarının (2019) gerçekleştirdiği bir meta-analiz çalışmasında DOÇT'nin çift stresini azaltmak için iyi yapılandırılmış bir tedavi olmakla birlikte, ilişki doyumunda orta düzeyde olumlu etkiler sağladığı ve izlem ölçümlerinde bu etkilerin azaldığı bulunmuştur.

Kabul ve Farkındalık Temelli Yaklaşımlar

Farkındalık temelli müdahaleler, köklerini özellikle Doğu meditasyon geleneğinden alan ve kişinin dikkatini “şu anda” olan deneyimlere yargılamadan ve kabullenici bir tarzda yönlendirmesini amaçlayan yöntemlerdir (Kabat-Zinn, 2005). Farkındalık ve kabule dayalı müdahaleler, çiftlerin ilişkileri için neyin önemli olduğunu (yani değerlerini) ve uyumsuzluk yaşadıkları alanları keşfetmesine yardımcı olmayı hedeflemekte, böylece stresli anlarda kendileri için neyin

önemli olduğunu daha iyi fark ederek daha uygun seçimler yapabileceklerini varsaymaktadır (Sobczak ve West, 2013). Son yıllarda çift müdahalesi uygulamalarında kabul ve farkındalık temelli yaklaşımların yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Winter ve arkadaşları (2021) tarafından Temmuz 2004 ve 2020 yılları arasında çiftler için farkındalık temelli müdahaleleri içeren 173 çalışmaya ulaşılmış, bunlardan 16 çalışmayı inceleyen sistematik derlemede yazarlar çiftlere yönelik farkındalık müdahalelerinin farkındalığı, öz şefkati, öznel iyi oluşu ve yaşam kalitesini arttırdığını, aynı zamanda psikopatoloji semptomlarının ve psikobiyolojik stres tepkilerinin hafifletilmesinde faydalı etkilere sahip olduğunu belirlemişlerdir. Diğer bir çalışmada, kabul ve farkındalık temelli danışmanlığın evlilik çatışmasını önemli ölçüde azalttığı görülmüştür (Nasr Isfahani ve ark., 2018). Kabul ve kararlılık terapisi ile bilinçli farkındalık temelli bilişsel terapinin bir arada kullanılmasının, evlilik dışı ilişkilerin neden olduğu TSSB belirtilerini azaltmada ve yakınlığı iyileştirmede etkili olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Ghochani ve ark., 2021). Farklı bir çalışmada, bu bütünlük terapi yaklaşımının yakınlığı arttırmada ve evlilik dışı ilişkilerin neden olduğu TSSB belirtilerini azaltmada DOÇT'den daha etkili olduğu belirlenmiştir (Ghochani ve ark., 2020). Farkındalık temelli müdahalelerin ilişkileri, eşlerin birbirinin ihtiyaçlarını kabul etmeyi arttırmak yoluyla iyileştirdiği (Winter ve ark., 2021), yalnızca eşlerden birinin müdahaleye dahil olduğu çalışmalarda yayılma etkisinin olduğu; diğer bir deyişle terapiye dahil edilmeyen eşin de ilişki doyumunun arttığı (Khaddouma ve ark., 2017) ve olumsuz duygulanımının azaldığı (May ve ark., 2020), ancak diğer eşin terapiye dahil olan eşi kıyasla daha az fayda sağlayabildiği (Khaddouma ve ark., 2017) görülmektedir.

Pozitif Psikoloji Yaklaşımları

Kişinin eşinin paylaştığı olumlu haberlere verdiği tepkilerin, bir ilişkinin iyi oluşunu olumsuz olaylara verdiği tepkilere kıyasla daha iyi yordadığı bilinmektedir (Gable ve ark., 2006). Pozitif psikoloji (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000) yaklaşımı, amaçlı etkinliklerin bireysel düzeyde iyi oluşu etkilediğini ve kalıcı değişikliklerle mutluluğu arttırdığını öne sürmektedir (Bolier ve ark., 2013; Donaldson ve ark., 2015; Mitchell ve ark., 2010; Seligman ve ark., 2005; Sin ve Lyubomirsky, 2009). İlişkilerde olumluyu bulup geliştirmeyi hedefleyen pozitif psikoloji yaklaşımlarının çift müdahalelerinde kullanımının son yıllarda arttığı görülmektedir (Kauffman ve Silberman, 2009). İzlem çalışmaları, pozitif psikoloji uygulamalarının mutluluğu artırma ve depresif belirtileri azaltma etkisinin, en az altı ay boyunca devam ettiğini göstermektedir (Seligman ve ark., 2005). Bir çifte ilişkin vaka çalışmasında, bu yaklaşımla yürütülen terapinin ilişki istikrarına ve zevk alınan etkileşimlerin gelişimine katkı sunduğu

bulunmuştur (Kauffman ve Silberman, 2009). Bu konuda yürütülmüş araştırmalar genel olarak gözden geçirildiğinde, pozitif psikoloji uygulamalarının olumlu duygularda, öznel iyi oluşta, iletişim kalıplarında iyileşmeler sağladığı ve ilişki doyumuna katkı sunduğu görülmektedir (Algoe ve Zhaoyang, 2016; Antoine ve ark., 2020; Coulter ve Malouff, 2013; Woods ve ark., 2015).

Sorun Odaklı Çift Terapisi

Çiftlere yönelik müdahalelerden biri olan sorun odaklı çift terapisi (SOÇT, Cohen ve ark., 2010), çiftler arasında yaşanan soruna odaklanarak ilerlemekte; soruna dair psikoeğitim, eşler için iletişim ve başa çıkma becerilerine yönelik çalışmaları içermektedir. Kadın eşlerin depresyon tanısı aldığı bir çalışmada, depresyona yönelik SOÇT'nin depresif semptomların azalmasında etkili olduğu, bir ve üç aylık izlem sonucunda kadınların %67'sinde düzelmeler olduğu, %40 ila %47'sinin ise tamamen iyileştiği bulunmuştur (Cohen ve ark., 2010). Bu müdahale yaklaşımı aynı zamanda kadın eşlerin evlilik doyumunu arttırmada, erkek eşlerin ise psikolojik sıkıntı düzeylerini ve depresyona özgü yüklerini azaltmada etkili bulunmuş, her iki eşin de depresyonu anlama ve kabul etme biçimlerini iyileştirmiştir (Cohen ve ark., 2010). İlişki sorunları üzerindeki fikir birliğinin, çiftlerin kısa problem odaklı tedavilere katılımını arttırdığı ve daha olumlu tedavi sonuçlarını öngördüğü bilinmektedir (Biesen ve Doss, 2013).

Kısa Süreli Çift Müdahaleleri

Son yıllarda çift sorunlarında kısa süreli müdahalelerin kullanımının arttığı görülmektedir. Maliyet, zaman ve ulaşılabilirlik açısından kolaylıklar sağlayan bu müdahale programlarına aşağıda kısaca değinilecektir.

Psikoeğitim, birçok müdahalenin bir parçası olmakla birlikte, ayrı bir müdahale yöntemi olarak tek başına da kullanılabilir. Psikoeğitimin genellikle, daha yoğun bir çift terapi uygulamasından önce kullanılması önerilmektedir (Babcock ve ark., 2013; Dean, 2011). Markman ve arkadaşları (2022) çift ilişkisine dair psikoeğitim içeren müdahaleleri inceledikleri çalışmalarında, 2010-2019 yılları arasında yayınlanmış 34 çalışmaya ulaşımlardır. Bu incelemede yazarlar psikoeğitim müdahalelerinin genel olarak bilişsel-davranışçı tekniklere ve sosyal öğrenme kuramına dayandığını, özellikle çeşitli dezavantajlı gruplarla gerçekleşen çalışmaların faydalı olduğunu ve son zamanlarda çevrimiçi psikoeğitim müdahalelerinin arttığını belirlemişlerdir. Evlilik sorunları yaşayan çiftlerle gerçekleştirilen kısa bir grup psikoeğitim müdahalesinin evlilik doyumunu arttırdığı ve arkadaşlık ve yıkıcı çatışmalarla ilgili sorunları azalttığı bulunmuş, ayrıca bu kazanımların bir yıl boyunca korunduğu görülmüştür (Babcock ve ark., 2013).

İlişki Kontrolü (Relationship Checkup, Coop-Gordon ve ark., 2019) programı, BütDÇT ve Motivasyonel Görüşme (Miller ve Rollnick, 2002) yöntemlerine dayanarak oluşturulmuştur (Hughes ve ark., 2021). Terapötik değerlendirme ile çiftin ilişki geçmişini gözden geçiren ve ilişkinin güçlü yönlerini ve endişe alanlarını belirleyen kısa bir müdahale programıdır (Hughes ve ark., 2021). Müdahale her biri yaklaşık 1,5 saat süren terapötik değerlendirme ve geri bildirim içeren iki oturumdan oluşmaktadır. Geri bildirim oturumunda kısa beceri eğitimi aracılığıyla çiftler arasında şefkatli bir anlayış ve kabul geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Hughes ve arkadaşlarının (2021) 298 heteroseksüel çift ile gerçekleştirdikleri tek gruplu deneysel çalışmada, kısa çift müdahalesinin ilişki doyumundaki artış üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Coop-Gordon ve arkadaşları (2019) tarafından yürütülen ve 1312 kişinin katıldığı bir başka çalışmada, programın ilişki doyumu, iletişim, psikolojik ve fiziksel saldırganlık ve yakınlık konusunda küçük etki boyutuyla önemli gelişmeler sağladığı ve altı ay sonraki izlem ölçümlerinde kazanımların korunduğu görülmüştür.

Evlilik Kontrolü (The Marriage Checkup). Çiftlerin ayrılma süreçlerinden önce ciddi zorluklar yaşadıkları ve evliliğin bozulmasına yol açabilecek bu riskli dönemde destek sağlayabilmenin önemi bilinmektedir (Cordova ve ark., 2005). Geleneksel terapiye başvurma olasılığı düşük çiftler için tasarlanan bu programın amacı, tıpkı düzenli fiziksel sağlık kontrolleri gibi, mümkün olduğunca geniş bir popülasyonu evlilik sağlığını kontrol ettirmeye teşvik etmektir. Üç oturumdan oluşan Evlilik Kontrolü (Cordova ve ark., 2001), programın ilk oturumunda anket ve yüz yüze çift görüşmesi ile yakınlık, iletişim, finans, cinsellik, ebeveynlik gibi evlilikte potansiyel olarak sorun yaratabilen alanlar değerlendirilmekte, ardından çiftin güçlü yönleri gözden geçirilerek ilişkinin olumlu niteliklerinin pekiştirildiği motivasyonel geri bildirim oturumları gerçekleştirilmektedir (Morrill ve ark., 2011). Morrill ve arkadaşları (2011) bu müdahalenin hafif ile orta düzey arasında ilişki sorunları olan çiftler kadar ruh sağlığı tedavisi görmemiş çiftler tarafından da tercih edildiğini saptamıştır. Yapılan araştırmalar bu programın ilişki sağlığını ve yakınlığını iyileştirdiğini, evlilik doyumunu arttırdığını (Cordova ve ark., 2005, 2014; Trillingsgaard ve ark., 2016), samimiyeti ve kabulü önemli ölçüde geliştirdiğini (Cordova ve ark., 2014) ve ilişki stresini azalttığını (Cordova ve ark., 2014) göstermektedir. Gray ve arkadaşları (2020) tarafından 209 heteroseksüel evli çift üzerinde gerçekleştirilen randomize kontrollü bir diğer çalışmada, müdahale grubunun bekleme kontrol grubuna kıyasla depresif belirtilerde önemli iyileşmeler sergilediği saptanmıştır. Askeri örneklem üzerinde gerçekleştirilen farklı çalışmalarda da programın evlilik sağlığında anlamlı iyileşmeler sağladığı görülmektedir (Cigrang ve ark., 2016; Cordova ve ark., 2017). Yürütülen araştırmalar genel olarak, programın çiftler tara-

findan geleneksel terapiden daha ulaşılabilir algılandığını (Fleming ve Córdova, 2012) ve bir dizi evlilik sağlığı değişkeninde önemli ve kalıcı iyileşmeler sağladığını göstermektedir (Cordova ve ark., 2005, 2014; Gee ve ark., 2002; Morrill ve ark., 2011).

Çevrimiçi (Online) Programlar

Son yıllarda çiftlere yönelik web tabanlı müdahale programlarının gelişmeye başladığı ve çevrimiçi müdahalelere ilişkin çalışmaların hızla arttığı görülmektedir. Yaygın kullanıldığı görülen Bizimİlişkımız ([BİZ] OurRelationship-QR, Doss ve ark., 2013), BütDÇT'nin kendine yardım uygulaması olarak web tabanlı bir müdahale programına dönüştürülmüş halidir (Doss ve ark., 2013). Üç aşamadan oluşan programda öncelikle katılımcılardan ilişkilerine yönelik belirli ölçümler alınmakta ve katılımcılara eşleri ile farklı ve benzer yönlerini gösteren grafikler sunulmaktadır. Bu grafiklere ek olarak, belirli benzerlik ve farklılık kombinasyonlarının ilişkiyi etkileyebileceği olası yolları öneren metinler sunulmaktadır. Ardından eşler arasındaki farklılıkların, ifade edilmeyen duyguların, dış stres faktörlerinin ve iletişim kalıplarının temel sorunları nasıl etkileyebileceği ele alınarak, ilişkide yaşanan sorunun net olarak anlaşılması hedeflenmektedir. Son olarak eşlere, bu sorunu çözmek için kabul etme, kendini değiştirme, iletişim ipuçları gibi soruna özgü öneriler sunulmaktadır. Dört-altı hafta süren program, çifte programa başladıkları andan itibaren kaydettikleri gelişmeyi gösteren özel geri bildirimler sunarak ve sonraki adımlar için önerilerde bulunarak sona ermektedir (Doss ve ark., 2013, 2016).

Yapılan bir vaka çalışmasında, programın ilişki hakkındaki olumsuz duyguları önemli ölçüde azalttığı ve ilişki sorunlarını çözmeye anlamlı şekilde yardımcı olduğu bulunmuştur (Doss ve ark., 2013). Benzer şekilde, daha büyük çift örnekleriyle gerçekleştirilen çalışmalar da programın ilişki doyumu, ilişki güveni ve olumsuz ilişki kalitesinde önemli gelişmeler sağladığını göstermektedir (Doss ve ark., 2016, 2019). Programın aynı zamanda depresif belirtiler, endişe düzeyi, algılanan sağlık, iş yaşamındaki işlevsellik ve yaşam kalitesi alanlarında da önemli gelişmeler sağladığı belirtilmektedir (Doss ve ark., 2016, 2019). Maliyet ve etkinlik açısından BütDÇT ve BİZ programını karşılaştıran bir çalışmada BütDÇT alan çiftlerin %74'ünün, BİZ uygulamasını kullanan çiftlerin %55'inin iyileşme bildirdiği, ilişki doyumu açısından ise tedavilerin her ikisinin de etki büyüklüğünün yüksek olduğu bulunmuştur (Georgia Salivar ve ark., 2020). Bu programın yalnızca psikoeğitim ve kabul müdahalelerine odaklanarak iki haftada tamamlanmak üzere tasarlanan kısa sürümünün de ilişki işleyişinin çeşitli alanlarında önemli kazanımlar sağladığı, ancak bu kazanımların orijinal programda gözlemlenenlerden daha küçük olduğu ve üç aylık izlemde sürdürülmediği belirlenmiştir (Roddy ve ark., 2017).

Diğer Yaklaşımlar

Bir diğer çift müdahale programı CoMeT'tir (Combined Mediation with Therapy; Boyhan ve ark., 2004). Ayrılmış ama şiddetli çatışmalar yaşamaya devam eden ebeveynler için geliştirilmiş bu programda psikoterapi ve arabuluculuk teknikleri bir arada kullanılmaktadır. Ebeveynler bazen bir anlaşmayı bozmayı, eski eşe karşı çıkmak için bir strateji olarak kullanabilmektedir. Bu durum eski eşler kadar çocukların iyi oluşu üzerinde de olumsuz etkilere yol açabilmektedir (Jacobs ve Jaffe, 2010). CoMeT'in amacı, şiddetli anlaşmazlık yaşayan ebeveynlerin çocukların yararına olan, sürdürülebilir, bağlayıcılığa sahip anlaşmalar oluşturmalarına ve bu anlaşmaları güvence altına almalarına yardımcı olmaktır (Boyhan ve ark., 2004). Çocuğu olan 23 boşanmış çiftle gerçekleştirilen bir çalışmanın sonuçları CoMeT müdahalesinin ebeveyn çatışmasını, ebeveynlerin sert davranışsal/sözel tavırlarını, eski eşler arası süren sağlıklı duygusal bağlarını, eski eşler arası süren sağlıklı duygusal bağları önemli ölçüde azalttığına ve ebeveynlerin öznel iyi oluşlarını arttırdığına işaret etmektedir (Jacobs ve Jaffe, 2010).

Çift müdahalesinin son zamanlarda sıklıkla kullanıldığı bir diğer alan yakın partner şiddetidir. Yakın partner şiddetini azaltmak için Sağlıklı İlişki Oluşturma Programı (Creating Healthy Relationship Program-CHRP; Gottman, 1994) ve Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı (Premarital-Relationship Enhancement Program-PREP; Markman ve Floyd, 1980) gibi çeşitli ilişki eğitimi müdahalelerinin geliştirildiği görülmektedir (Stith ve ark., 2022). Ebeveynler için Çift Bakımı (Couple Care for Parent-CCP; Heyman ve ark., 2019) ve Genç Ebeveynler Programı (Young Parent Program-YPP; Florsheim ve ark., 2011) gibi bazı programlar ise yalnızca ebeveyn olan çiftlere yöneliktir. Yapılan randomize kontrollü çalışmalar incelendiğinde bu programların yakın partner şiddetinde azalma sağladığı (Bradley ve ark., 2014; Bradley ve Gottman, 2012; Braithwaite ve Fincham 2009, 2011, 2014; Hesser ve ark., 2017; Nowlan ve ark., 2017) ve kazanımların bir yıllık izlemde korunduğu görülmektedir (Braithwaite ve Fincham, 2014). Bununla birlikte özellikle ebeveynlere yönelik geliştirilen programların fiziksel yakın partner şiddetini azaltmadığı (Heyman ve ark., 2019) ya da yakın partner şiddetini sadece kısa bir süreliğine azalttığı (Florsheim ve ark., 2011) yönünde farklı bulgular da mevcuttur (Stith ve ark., 2022).

İncelenen araştırmalarda Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme (EMDR, Shapiro, 1989) yaklaşımını içeren çift müdahaleleri olduğu da görülmektedir. EMDR çift protokolünün depresyon ve kaygı düzeyleri üzerinde olumlu yönde anlamlı etkiler sağladığı (Doğan ve ark., 2021) ve ilişki tatminini arttırdığı (Doğan ve ark., 2021; Reicherzer, 2011) belirtilmektedir. EMDR kullanımı ilişkisel travmalar, işlevsel olmayan etkileşimler ve tıbbi zorluklar yaşayan

çiftler için önerilmektedir (Capps, 2006; Linder ve ark., 2021; Moore, 2016; Protinsky ve ark., 2001).

Bireysel Psikopatoloji ve Kronik Hastalıklarda Çift Müdahaleleri

Çift müdahalelerinin kullanım alanları incelendiğinde son yıllarda ilişki sorunlarının yanı sıra bireysel psikopatolojiler ve kronik hastalıklar için de yaygın şekilde kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Gözden geçirme çalışmaları çift ve aile terapilerinin cinsel sorunlar, duygudurum bozuklukları, anksiyete bozuklukları gibi çeşitli psikopatolojiler ve kronik sağlık sorunları için de kullanıldığına işaret etmektedir (Carr, 2014, 2019; Fischer ve ark., 2016; Wittenborn ve Holtrop, 2022). Çalışmalar incelendiğinde bir önceki bölümde bahsedilen müdahale yaklaşımlarının çeşitli psikopatolojilerin tedavisinde doğrudan kullanılabilirdiği, bazı psikopatolojiler ve kronik sağlık sorunlarında ise bahsi geçen yaklaşımlardan temel alan, hastalığa özgü olarak uyarlanan müdahalelerin kullanıldığı görülmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında aşağıdaki bölümde öncelikle çift müdahalelerinin sırasıyla duygudurum bozuklukları, anksiyete bozuklukları, obsesif kompulsif bozukluk (OKB), TSSB, madde ile ilişkili bozukluklar, beslenme ve yeme bozuklukları ve cinsel işlev bozuklukları kapsamındaki bireysel psikopatolojilerde kullanımına dair ayrıntılı bilgi verilecektir. Ardından çift müdahalelerinin kanser, infertilite, HIV, kardiyovasküler hastalıklar, diyabet, kronik ağrı ve inme gibi kronik sağlık sorunlarındaki kullanımlarından bahsedilecektir.

Psikopatoloji ve Çift Müdahaleleri

Duygudurum Bozuklukları¹ ve Çift Müdahaleleri

Stresli aile ilişkileri, majör depresif bozukluk, bipolar bozukluk ve perinatal ve postpartum depresyon belirtilerinin başlamasına ve sürmesine katkıda bulunmakta, ayrıca bu bozuklukların tedavisine yanıtı azaltabilmektedir (Cluxton-Keller ve Bruce, 2018; Denton ve ark., 2010). Bununla birlikte, depresyonun varlığı da çiftin ilişki sorunları yaşama olasılığını arttırmaktadır (Whisman, 2001; Whisman ve Uebelacker, 2009). Depresif belirtiler ve ilişki doyumu arasındaki zamansal önceliğin incelendiği boylamsal bir çalışmada, depresif belirtilerin ilişki doyumunun daha tutarlı ve güçlü bir yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur (Morgan ve ark., 2018). Bu nedenle çift terapisinde depresif semptomlara odaklanmanın, ilişki kalitesinde ileride gerçekleşebilecek bozulmayı da önleyebileceği varsayılmaktadır (Morgan ve ark., 2018). Depresif bozukluk için çift odaklı müdahaleler temelde hastalığa

ilişkin psikoeğitim, destek ihtiyaçlarının uygun şekilde ifade edilmesi, eş destekli davranışsal aktivasyon ve geleneksel çift terapisi öğelerini içermektedir (Baucom ve ark., 2012b; Bodenmann ve ark., 2008; Cohen ve ark., 2010).

Çalışma bulguları çift terapisinin depresyon tedavisinde etkili olduğunu ve ilişki doyumunu arttırdığını göstermektedir (Atkins ve ark., 2009; Barbato ve D'Avanzo, 2008; Bodenmann ve ark., 2008; Cohen ve ark., 2010; Denton ve ark., 2012; Dessaulles ve ark., 2003). Eşin destekleyici tavrı (Aroian ve ark., 2017) ve ilişki işleyişindeki iyileşmeler (Whisman ve Robustelli, 2016) ise depresif belirtilerin azalmasına aracılık etmektedir. Duygudurum bozukluklarına yönelik çift ve aile müdahaleleri incelendiğinde; depresyon için bilişsel davranışçı ve davranışçı çift müdahalelerinin iyi yapılandırılmış etkili müdahaleler olduğu (Bodenmann ve ark., 2008; Cohen ve ark., 2010; Hashemi ve Kimiaei, 2017), aynı zamanda duygu odaklı çift terapisinin de depresif semptomlarda önemli azalmalar sağladığı (Alder ve ark., 2018) görülmektedir. Çeşitli meta-analiz çalışmalarının sonuçları da çift terapisinin depresyonu azaltmada bireysel terapi kadar etkili olduğunu, aynı zamanda ilişki sorunlarını önemli ölçüde iyileştirerek depresyonun nüksetmesi için önemli bir risk faktörünü de elimine ettiğini göstermektedir (Barbato ve D'Avanzo, 2008; Baucom ve ark., 2012b; Fischer ve ark., 2016).

Bipolar bozukluğun, ilişki sorunları yanı sıra mali konular, cinsellik gibi alanlarda da zorluklara neden olduğu (Drisya ve ark., 2019; Sheets ve Miller, 2010), özellikle duygudurum epizodlarında ilişkisel sorunların arttığı bilinmektedir (Drisya ve ark., 2019). Tüm bu sorunlarla baş etmek hem tanılı birey hem de eş için zorlayıcı olabilmektedir. Hastalık sürecinde sosyal destek ilişki doyumu açısından önemlidir (Boyers ve Simpson Rowe, 2018). Bipolar bozukluk için çift ve aile müdahaleleri incelendiğinde; en yaygın kullanılan müdahalelerin psikoeğitim (Fiorillo ve ark., 2015; Miklowitz ve ark., 2013) ve aile odaklı terapi (Family-focused therapy, Rea ve ark., 2003) olduğu görülmektedir. Aile odaklı psikoeğitim/terapi, semptomlar konusundaki farkındalığı geliştirmeyi ve krize müdahaleyi öğretmeyi amaçlamakta ve hastalık hakkında psikoeğitimi, iletişim ve problem çözme becerileri eğitimi içermektedir (Rea ve ark., 2003). Randomize kontrollü çalışmalar bipolar bozukluğun tedavisinde aile psikoeğitiminin, ilaç tedavisine uyumu arttırdığını (Miklowitz ve ark., 2003), semptomlarda azalma sağladığını, nüksü azalttığını, nüksler arası süreyi uzattığını (Miklowitz ve ark., 2003, 2007; Nagy ve ark., 2015; Rea ve ark., 2003), tanılı bireylerin genel işlevselliğinde önemli iyileşmeler sağladığını (Nagy ve ark., 2015; Özerdem ve ark., 2009) ve birey odaklı te-

¹ Yapılan inceleme 2013 yılında yayınlanan DSM-5 (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı-Beşinci Baskı) öncesini de

kapsadığından bu başlık kullanılmış ve depresyon bozuklukları ve bipolar bozukluklara ilişkin bilgiler aynı başlık altında aktarılmıştır.

rapiye kıyasla daha önemli kazanımlarla sonuçlandırılmıştır (Rea ve ark., 2003) göstermektedir. Tedavinin bakım verenler için de faydalı olduğu; bakım verenlerin yüklerinde de azalma sağladığı görülmektedir (Fiorillo ve ark., 2015). Diğer taraftan bu tedaviler, ağırlıklı olarak psikoeğitimi içermesi nedeniyle kısıtlı kalmaktadır (Justo ve ark., 2007; Wittenborn ve ark., 2022). Buna karşılık, Kirby ve Baucom (2007) diyalektik davranış terapisi ve BDÇT'nin bir entegrasyonundan oluşan ve çiftlere duygu düzenleme, iletişim ve problem çözme becerilerini öğretmenin yanı sıra güçlü duyguların ilişkiyi nasıl etkilediğini ve ondan nasıl etkilendiğini keşfetmeyi amaçlayan bir yaklaşımın hem bireysel hem de çift işlevi için olumlu sonuçları olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, kullanılan bütüncül yaklaşımın depresif semptomlarda ve duygu düzenleme bozukluğunda azalma ve eşlerin ilişki doyumunda artış sağladığı, elde edilen kazanımların altı aylık izlemde de korunduğu bulunmuştur (Kirby ve Baucom, 2007). BDÇT'nin her iki eş üzerinde de depresyon belirtilerinin azalmasında etkili olduğu (Baucom ve ark., 2018), benzer şekilde kısa problem odaklı çift terapisi ve DOÇT yaklaşımlarının da bekleme kontrol koşuluna göre depresif belirtilerde önemli ölçüde iyileşme sağladığı görülmektedir (Cohen ve ark., 2010; Hashemi ve Kimiaei, 2017).

Anksiyete Bozuklukları ve Çift Müdahaleleri

Anksiyete bozukluğunun gelişimi ve sürmesinde düşük ilişki doyumunun tetikleyici bir faktör olabileceği bilinmektedir (Marcaurette ve ark., 2005). Panik bozukluğu olanların sağlıklı bireylerden daha fazla ilişki sorunu yaşadıkları (Scocco ve ark., 2007) ve ilişkilerini genellikle daha az tatmin edici olarak algıladıkları görülmektedir (Davidoff ve ark., 2012; El-Baalbaki ve ark., 2011; Marcaurette ve ark., 2005; Palardy ve ark., 2018; Zaidler ve ark., 2010). Öte yandan ilişki doyumdaki düşüş, anksiyete bozukluklarının dışavurumunun bir sonucu da olabilmektedir (Rao ve ark., 2009). Hastalık nedeniyle yaşam tarzındaki değişiklikler (seyahat kısıtlaması, önceden zevk veren etkinliklere ilgi kaybı, iş kaybı vb.) çiftin hayatını etkilemekte ve eşler arasındaki gerginlik ve anlaşmazlıkları arttırabilmektedir (Rao ve ark., 2009). İş kayıpları, evlilik sorunları, ekonomik zorluklar ve cinsel uyumsuzluk gibi sorunlar panik bozukluğun psikososyal sonuçları arasında yer almaktadır (Batinić ve ark., 2009; Mercan ve ark., 2006; Scocco ve ark., 2007). Evlilik sorunları agorafobi ve panik bozukluğun tedavisinde engellere neden olabilmektedir (Siev ve Chambless, 2007). Algılanan eş eleştirisi ve evlilikteki çatışmaların tedavi sonuçlarını kötüleştirdiği (Chambless ve ark., 2017) ve tedaviyi bırakmaya neden olabildiği bildirilmektedir (Bélanger ve ark., 2017). Anksiyete bozukluklarının hasta, eş ve aile üyeleri için yol açtığı zorluklar ve çift ilişkisinin hastalık ile tedavi süreci üzerindeki etkisi göz önüne alındığında tedavide aile ve çift terapisi yaklaşımlarının kullanılmasının değerli ol-

duğu görülmektedir. Panik bozukluğa yönelik çift odaklı BDT müdahaleleri genellikle iletişim ve problem çözme eğitimini ve eş destekli yaşantısal maruz bırakma tekniklerini içermektedir (Byrne ve ark., 2004; Kasalova ve ark., 2020).

Panik bozukluğun tedavisinde bilişsel davranışçı teknikleri içeren bir çift müdahalesinin, çiftlerin irritable duygu durumunda iyileşmeler sağladığı belirlenmiştir (Renneberg ve ark., 2002). Eşlerden birinin anksiyete bozukluğu tanısına sahip olduğu 60 çiftle gerçekleştirilen randomize kontrollü bir çalışmada, Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) ve Davranışsal Evlilik Terapisi'ni (BMT) birlikte alanların, psikolojik ve sosyal işlevsellik ve evlilik uyumları alanlarında farmakoterapi ve psikoeğitimi içeren standart müdahale alanlara kıyasla daha önemli gelişmeler gösterdiği ortaya konmuştur (Kavitha ve ark., 2014). Byrne ve arkadaşlarının (2004) agorafobili panik bozukluk (APB) tanısına yönelik müdahaleleri inceledikleri çalışmaları, çift temelli müdahalelerin bozukluk belirtilerinin sağaltılmasına olduğu kadar evlilik uyumunun iyileşmesine de katkı sunduğu belirlenmiştir.

Obsesif Kompulsif Bozukluk ve Çift Müdahaleleri

Davranışçı yaklaşım çerçevesinde yaygın şekilde kullanılan maruz bırakma ve tepki önleme yönteminin OKB tedavisinde etkili olduğuna dair güçlü kanıtlar olmakla birlikte, bu bozukluğu gösteren bireylerin tümü bu tür bir tedaviye iyi yanıt vermemekte ya da belirtilerin tedavi sonrasında nüksetme oranı yüksek olmaktadır (Foa ve Franklin, 2001). OKB tanısı alan bireyin çevresindeki önemli diğer kişiler, bireyin yaşadığı OKB belirtileri karşısında ona güvence vermek gibi çeşitli şekillerde sürece dahil olmakta ve bu durum maruz kalmanın doğasına ters bir ilişki dinamiği yaratarak OKB şiddeti, seyri ve bireyin genel işlevselliği için risk faktörü oluşturmaktadır (Abramowitz ve ark., 2013b). Bu nedenle, eşi tedaviye dahil etmek, maruz bırakma ve tepki önleme tekniğinin kısa ve uzun vadeli etkilerini iyileştirebilmektedir. OKB tanısı alan bireylerin sıklıkla, belirtileri ile ilgili olarak kişilerarası ilişki problemleri yaşadıkları ve sahip oldukları aşırı kontrol ihtiyacının ilişkilerini ve ilişkideki güç dengelerini etkilediği bilinmektedir (Walseth ve ark., 2017, 2019). OKB belirtileri bireyin işlevselliğini olduğu kadar yakın ilişkilerini de olumsuz etkileyebilmekte; zayıf problem çözme becerileri, düşmanlık ve eleştirel tutum gibi ilişki sorunları da OKB'nin sürmesine katkıda bulunmaktadır (Marcaurette ve ark., 2005). Çalışmalar OKB'nin evlilik stresinin artması, eş tatmini ve yakınlığın azalmasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Walseth ve ark., 2017). OKB tanısı olan kişi, eşinin duygusal açıdan kendisine destek olmadığı ve kendisinden rahatsız olduğu algısına sahip olduğunda daha şiddetli depresif semptomlar ve daha düşük ilişki doyumu bildirmektedir (Remmerswaal ve ark., 2019). Tüm bu nedenlerle OKB'nin tedavisinde ilişkinin rolü de ele alınmalıdır (Abramo-

witz ve ark., 2013b; Remmerswaal ve ark., 2019). OKB için maruz bırakma ve tepki önleme uygulamalarını içeren çift temelli müdahale; (a) psikoeğitim, (b) eş destekli maruz bırakma terapisi, (c) OKB'ye özgü uyum davranışını azaltma ve çift katılımı için alternatif stratejiler ve (d) ilişkinin mutlaka OKB ile ilgili olmayan yönlerine odaklanan genel çift terapisi gibi öğeler içermektedir (Abramowitz ve ark., 2013b).

Çift temelli müdahalelerin belirgin OKB belirtilerini iyileştirdiği, her iki eş için ilişki doyumunu arttırdığı (Abramowitz ve ark., 2013a; Monson ve ark., 2012; Schumm ve ark., 2013, 2015), OKB'ye yönelik bireysel müdahaleden daha güçlü etkiler sağladığı (Abramowitz ve ark., 2013a; Schumm ve ark., 2015) ve eşin semptomlara uyumunun tedaviye olan etkilerini kontrol edebildiği bilinmektedir (Boeding ve ark., 2013; Fredman ve ark., 2016). Biri OKB tanısına sahip 213 çift üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada, OKB'nin tanılı bireyin yaşamını ve eş ilişkisini etkilediği, yaşam kalitesini düşürdüğü ve ilişki doyumunun orta düzeyde kalmasına yol açtığı görülmüştür (Remmerswaal ve ark., 2019). Yarı deneysel bir araştırmada OKB tedavisinde çift temelli bilişsel davranışçı terapinin hastaların eşlerinin depresif semptomlarında, çift uyumunda, eleştirel iletişimde ve iletişim becerilerinde (yapıcı/talepkâr/kaçınan iletişim) iyileşmeler sağladığı, bununla birlikte yalnızca yapıcı iletişim becerilerinde ve eleştirel iletişimde edinilen kazanımların uzun vadede korunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Belus ve ark., 2014). Stewart ve arkadaşlarının (2020) 15 çalışmanın bulgularını inceleyerek gerçekleştirdikleri meta-analiz çalışmasında ise yetişkin OKB'si için aile ve eş terapisinin hem tanılı bireyin OKB, anksiyete ve depresyon belirtileri, işlevselliği ve ilişki doyumu üzerinde hem de ailenin veya eşin ilişki doyumu ve uyumu üzerinde iyileştirici etkileri olduğu bulunmuştur.

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve Çift Müdahaleleri

TSSB fiziksel ve psikososyal alanlarda bir dizi olumsuz sonuçla ilişkilidir (Kessler, 2000). Araştırmalar TSSB tanısı alan bireylerin eşleri ile yakınlık konusunda zorluklar yaşadığını, ilişkideki uyum ve iletişim becerilerinin zayıfladığını (Cook ve ark., 2004; Evans ve ark., 2010), cinsel işlev bozukluğu yaşama, eşlerine karşı sözlü ve fiziksel saldırganlık gösterme ve boşanma oranlarının daha yüksek olduğunu (Blow ve ark., 2015; Dekel ve Solomon, 2006; Goff ve ark., 2007; Monson ve ark., 2009; Taft ve ark., 2011) göstermektedir. TSSB tanısı ile kişiler arası ilişki sorunları arasında güçlü bir ilişki bulunmakta, süreçten her iki eş de olumsuz şekilde etkilenmekte ve giderek kötüleşen ilişki ile psikolojik sağlık arasında kısır bir döngü oluşabilmektedir (Allen ve ark., 2010; Erbes ve ark., 2012; Gewirtz ve ark., 2010; Lambert ve ark., 2012; Taft ve ark., 2011). TSSB tanısı alan kişilerin

eşlerinin de depresyon, anksiyete ve bakıcı yükü gibi psikolojik sağlık sorunları bildirdiği görülmektedir (Lambert ve ark., 2012). Ayrıca ilgili alanyazında, TSSB belirtilerinin seyrinde sosyal desteğin önemli olduğunu (Keane ve ark., 2006), eş uyumunun tedavi sonuçlarını düzenleyici bir rol oynadığını (Boeding ve ark., 2013; Fredman ve ark., 2016) ve travma mağdurlarının tedaviye ailenin katılımını da arzuladıklarını (Batten ve ark., 2009) gösteren çalışmalar mevcuttur. Müdahaleler genel olarak TSSB ve ilişki dinamikleri hakkında psikoeğitim, davranışsal çatışma yönetimi, TSSB'ye bağlı kaçınmaları ve eşin bu semptomlara uyumunu azaltmak için iletişim ve problem çözme becerileri, TSSB ve ilişkiye dair işlevsel olmayan düşünceler için bilişsel yeniden yapılandırma gibi bileşenlerden oluşmaktadır (Macdonald ve ark., 2022).

TSSB'ye yönelik ampirik çift terapileri arasında bilişsel davranışçı çift terapisi (Monson ve ark., 2004, 2012), duygu odaklı çift terapisi (Dalton ve ark., 2013; Macintosh ve Johnson, 2008), stratejik yaklaşım terapisi (Sautter ve ark., 2009, 2014, 2015) ve TSSB için bilişsel-davranışçı iştirak terapisi (cognitive-behavioral conjoint therapy for PTSD) (Monson ve ark., 2011; Schumm ve ark., 2013) yer almaktadır. TSSB ve madde kullanım bozukluğu eş tanısı olan kadınlarla gerçekleştirilen bir çalışmada, davranışçı çift terapisinin TSSB şiddetinde anlamlı düzeyde azalma sağladığı bulunmuştur (Schumm ve ark., 2019). TSSB için en sık kullanılan çift müdahalesinin TSSB için bilişsel-davranışçı iştirak terapisi olduğu belirtilmektedir (Fredman ve ark., 2020). Müdahale, TSSB'nin ilişki üzerindeki etkisi ve çatışma yönetimine dair psikoeğitim, iletişim ve problem çözme becerileri eğitimi ve bilişsel esnekliği geliştirmeye yönelik bilişsel müdahaleleri içermektedir. Bu yaklaşımın çok çeşitli örneklemeler üzerinde sınanarak, çok sayıda destekleyici kanıt topladığı belirtilmektedir (Fredman ve ark., 2020). Buna göre TSSB'ye yönelik bilişsel-davranışçı iştirak terapisinin, fiziksel ve psikolojik yakın partner şiddetindeki düşüşle ilişkili olduğu (Taft ve ark., 2016), TSSB semptomlarında, psikososyal işlevsellikte ve ilişki doyumunda anlamlı iyileşmeler sağladığı (Blount ve ark., 2015, 2017; Blow ve ark., 2015; Fredman ve ark., 2011, 2016; Macdonald ve ark., 2016; Monson ve ark., 2004, 2011, 2012; Morland ve ark., 2022), depresif semptomları azalttığı (Fredman ve ark., 2016), işlevsel olmayan tartışma sıklığını düşürdüğü, eşlerin destekleyici baş etmelerini arttırdığı (Fredman ve ark., 2021) ve eşlerin ilişki doyumunda da artış yarattığı (Blount ve ark., 2015, 2017; Fredman ve ark., 2011; Monson ve ark., 2008, 2011, 2012) görülmektedir. TSSB'ye yönelik bilişsel-davranışçı iştirak terapisinin hem farkındalık temelli kısa bir versiyonunun (Luedtke ve ark., 2015) hem de bu terapiden uyarlanarak geliştirilen çevrimiçi müdahalenin (Couple HOPE [Helping Overcome PTSD and Enhance Satisfaction]) TSSB semptomlarında azalma sağladığı ve ilişki işleyişini iyileştirdiği (Crenshaw ve ark., 2023; Fitz-

patrick ve ark., 2021; Monson ve ark., 2022) belirtilmektedir. TSSB'ye yönelik çift odaklı müdahale çalışmaları sıklıkla gaziler ve askerler üzerinde yürütülmektedir. TSSB'si olan askerler ve eşlerinin çift olarak dahil olduğu grup terapisi çalışmalarında hem TSSB semptomlarının hem de ilişki doyumu ve yakınlık düzeyinin iyiye gittiği belirtilmektedir (Macdonald ve ark., 2022; Morgan ve ark., 2018). Grup formatında çift terapisinin kısaltılmış şekilde sunulduğu bir başka çalışmada da tanılı bireyin TSSB semptomları ve öfke puanlarında düşüş, TSSB tanılı birey ve eşinin depresyon ve anksiyete semptomlarında ve ilişki doyumunda iyileşmeler yaşandığı bulunmuştur (Fredman ve ark., 2020). Benzer şekilde, TSSB'ye yönelik aile eğitimi ve yapılandırılmış çift terapisi gazilerin duygu düzenleme sorunlarında önemli düzeyde iyileşme sağlamıştır (Sautter ve ark., 2016). Duygu odaklı çift terapisinin de gazilerin ve eşlerinin TSSB, depresyon ve ilişki stresi semptomları üzerinde anlamlı etkileri olduğu görülmektedir (Ganz ve ark., 2022). Fiziksel ve cinsel istismar mağdurlarına yönelik gerçekleştirilen çift müdahalesinin de TSSB semptomları ve ilişki doyumu üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir (Fedynich ve ark., 2021). Bazı çalışmalarda (Fredman ve ark., 2011; Monson ve ark., 2008) çift uyumu puanlarının tedavi öncesinde yüksek olduğu ifade edilmektedir. Özetlenecek olursa, TSSB'ye yönelik çift temelli müdahaleler, hem tanılı kişinin belirgin TSSB semptomlarının iyileşmesiyle hem de her iki eş için de ilişki doyumunun artmasıyla sonuçlanmaktadır (Abramowitz ve ark., 2013a; Fitzpatrick ve ark., 2021; Monson ve ark., 2012, 2022; Schumm ve ark., 2013, 2015). Bu müdahaleler yalnızca TSSB'yi tedavi etmekle kalmamakta, ilişkisel sorunların çözümüne de katkı sunmaktadır. Etkili çift terapisi TSSB tanısı alan kişinin yakın sosyal bağlamı üzerindeki olumlu etkisi nedeniyle boşanma, madde kötüye kullanımı gibi diğer sorunların başlamasını da önleyebilmektedir (Blow ve ark., 2015).

Madde ile İlişkili Bozukluklar, Bağımlılık Bozuklukları ve Çift Müdahaleleri

Madde kullanım bozukluğu olan çiftlerin ilişki işlevsellikleri düşüktür (Marshal, 2003). Bu çiftler daha sık yakın partner şiddeti bildirmektedirler (Cafferky ve ark., 2018) ve boşanma için daha fazla risk altındadırlar (Cranford, 2014; Hogue ve ark., 2022). Alkol sorunu olan ailelerin iletişim ve problem çözme becerilerinin genellikle zayıf olmasının da etkisiyle, ailede zaman içinde finansal ve ilişkisel sorunlar da gelişmekte ve bu sorunlar içme davranışının daha fazla tetiklenmesine yol açabilmektedir (McCrary ve Epstein, 2015). Diğer bir deyişle, çift ilişkileri bağımlılık süreçlerinin hem gelişimi hem de sonuçları üzerinde merkezi bir rol oynamaktadır (Lee, 2014; Lee ve Awosoga, 2015; Rodriguez ve ark., 2014). İlişkisel stres ve görmezden gelinen çift sorunları, bağımlılık sorunlarının nüksetmesinde de önemli bir faktördür

(Fals-Stewart ve ark., 2005b; Lee ve ark., 2020). Bu nedenle bağımlılığın tedavisinde çift yaklaşımlarının kullanılması değerlidir. İlişki işleyişindeki düzelmelelerin tedavideki iyileşmeyi kolaylaştırdığı (Powers ve ark., 2008) ve tedaviye katılımı arttırdığı bilinmektedir (Graff ve ark., 2009).

Alkol kullanım bozukluklarına yönelik çift müdahaleleri incelendiğinde, alkol odaklı davranışçı çift terapisinin (ADÇT) son 30 yılda oldukça etkili bir tedavi yaklaşımı olarak ön plana çıktığı görülmektedir (McCrary ve ark., 2016b). Müdahale, eşin içme davranışıyla baş etmesi için paylaşılan pozitif etkinliklerin artırılmasını, alkol odaklı konular etrafında çiftin iletişim becerilerinin geliştirilmesini, alkol açısından riskli durumların eşler tarafından yönetilmesini, genel iletişim ve sorun çözme becerilerinin artırılmasını ve nüksetmeyi önleme stratejilerinin geliştirilmesini içermektedir. ADÇT'nin etkinliklerini destekleyen güçlü araştırma bulguları vardır (Epstein ve McCrary, 1998; McCrary, 2012; O'Farrell ve Schein, 2011). Araştırmalar ADÇT'nin madde kullanımını azaltması ve ilişki doyumunu artırmasının yanı sıra (Epstein ve ark., 2007; Hogue ve ark., 2022; McCrary ve ark., 2016a, 2016b; O'Farrell ve ark., 2016, 2017; Powers ve ark., 2008; Schumm ve ark., 2014), işbirlikçi sorun çözme girişimini güçlendirdiğini (Walitzer ve ark., 2013) ve madde kullanım sorunu için birey temelli müdahalelerden daha etkili olduğunu (Fals-Stewart ve ark., 2005b, 2006; Powers ve ark., 2008; Schumm ve ark., 2014) ortaya koymaktadır. Alkol kullanım bozukluğu olan çiftlerde yakın partner şiddeti de yaygındır (Cafferky ve ark., 2018; Dowling ve ark., 2016; Lee ve ark., 2022). Çalışmalar incelendiğinde ADÇT'nin hem alkol kullanımını hem de yakın partner şiddetini azalttığı (Hartmann ve ark., 2021; Hogue ve ark., 2022; O'Farrell ve ark., 2016, 2017; Schumm ve ark., 2014), bu kazanımların iki yıllık izlem ölçümlerinde sürdüğü (McCrary ve ark., 2016b; O'Farrell ve ark., 2004) ve gerek fiziksel gerekse sözel saldırganlığı azaltmada bireysel terapidenden daha etkili olduğu (McCrary ve ark., 2016a; Schumm ve ark., 2009; Walitzer ve ark., 2013) görülmektedir. Bazı araştırma verileri ADÇT ve bireysel BDT bileşkesinin daha iyi tedavi sonuçları ve tedaviye devamlı ilişkili olduğunu da göstermektedir (McCrary ve ark., 2016b; Walitzer ve Dermen, 2004). Madde kötüye kullanım tedavisinde davranışçı çift terapisi müdahalelerinin madde kullanım davranışını ve eş şiddetini azalttığı (Fals-Stewart ve ark., 2002, 2006; O'Farrell ve ark., 2004) ve çift uyumunu arttırdığı (Fals-Stewart ve ark., 2006; Kelley ve Fals-Stewart, 2008) belirtilmektedir.

Alkol ve madde kullanım bozukluklarının tedavisi için çift müdahalelerinin kullanımına ilişkin ilerlemeler kaydedilmesine rağmen (Hogue ve ark., 2022), kumar oynama bozukluğu ve eşlik eden sağlık sorunları için çift modellerinin yeterince çalışılmamış ve/veya kullanılmamış olduğu görülmektedir (Yakovenko ve Hodgins, 2016, 2018). Patolojik kumar oynama sadece tanılı bireyleri değil, eşlerini (Crisp ve ark., 2001

ve Dickson-Swift ve ark., 2005'ten akt. Lee, 2009) ve çocuklarını (Darbyshire ve ark., 2001a, 2001b ve Vander Bilt ve Franklin, 2003'ten akt. Lee, 2009) da olumsuz etkilemekte; finansal zorluklar, psikolojik ve fiziksel hastalıklar ve ilişki sorunları şeklinde önemli diğer kişilere de ciddi zararlar verebilmektedir (Lee, 2009). Kumar araştırmaları, çiftlerin çatışması ve kumar probleminin karşılıklı olarak artan yinelemeli döngüler oluşturduğunu (Lee, 2014; Lee ve ark., 2020), karmaşık aile ve ilişki dinamiklerinin sorunlu kumar oynayan bireylerin ve eşlerinin yaşadığı gerilimi de şiddetlendirdiğini (Cheung, 2015) göstermektedir. Bireysel değişim ve iyileşme için destekleyici kişilerarası dinamikleri kullanmak ve destekleyici çift ilişkileri kurmak kumar oynama bozukluğunun tedavisi için önerilen yeni seçeneklerdendir (Lee, 2009).

Patolojik kumar oynama için çift temelli yaklaşımlar yenidir, ancak çift odağının kumar oynama bozukluğu semptomları üzerinde etkili olumlu sonuçlar sağladığı da anlaşılmaktadır (Lee ve Awosoga, 2015). Sorunlu kumar davranışına yönelik müdahaleler üzerine yürütülmüş çalışmalar gözden geçirildiğinde, terapötik başarının istikrarlı bir çift ilişkisiyle anlamlı şekilde ilişkili olduğu (Montesinos ve ark., 2016), sürece önemli diğer kişileri dahil etmenin tedavi sonucunu iyileştirdiği, tedaviye devamlılığı ve uyumu arttırdığı ve nüks olasılığını azalttığı görülmektedir (Jiménez-Murcia ve ark., 2017). Aynı zamanda, önemli diğerlerinin yaşadığı kaygı, depresyon, ilişki doyumsuzluğu gibi sorunlar nedeniyle de tedavinin bir parçası olmaları gerektiği savunulmaktadır (Nilsson ve ark., 2018). Bu görüşü destekler şekilde, kumar oynama sorunundan etkilenen önemli diğer kişileri sürece dahil eden müdahalelerin, bu kişilerin psikolojik iyi oluşlarını, depresyon, anksiyete semptomlarını ve ilişki doyumlarını iyileştirdiği görülmektedir (Magnusson ve ark., 2019). Kumar sorunu ve alkol kullanım bozukluğu eş tanısı olan bir eşi içeren çiftlere yönelik sistematik çift uyum terapisinin birey temelli geleneksel tedavi ile karşılaştırıldığı bir çalışmada, iki tedavi koşulunun da alkol kullanımı, kumar davranışı, psikiyatrik semptomlar ve çift uyumu üzerinde olumlu etkileri olduğu, bununla birlikte sistematik çift terapisinin duygu düzenleme, madde kullanımı, depresyon, TSSB ve yaşam stresi üzerinde daha güçlü olumlu gelişmeler sağladığı görülmüştür (Lee ve ark., 2022). Tremblay ve arkadaşlarının (2018) kumar sorunu olan kişilerin ve eşlerinin bireysel ve çift terapisi deneyimlerini inceledikleri çalışmada, patolojik kumar oynamaya yönelik bütünleştirici çift terapisi veya bireysel terapi alan katılımcıların her iki tedavi modelinden de memnun kaldıkları, ancak deneyimlerinin çift tedavisinde daha olumlu olduğu bulunmuştur. Sorunlu kumar oynama davranışı olan bir eşi içeren çiftlerle gerçekleştirilen ve davranışçı çift terapisi ile bireysel bilişsel-davranışçı terapiyi karşılaştıran bir diğer çalışmada ise, her iki yaklaşımın da olumlu ilerlemelere katkı sunduğu, terapi kazanımları açısından farklılıklar olmamakla

birlikte çift terapisine katılan eşlerin depresyon ve anksiyete puanlarında anlamlı olarak daha fazla azalma yaşandığı görülmüştür (Nilsson ve ark., 2018).

Beslenme ve Yeme Bozuklukları ve Çift Müdahaleleri

Yeme bozuklukları çift müdahalelerinin kullanıldığı bir diğer alandır. Çalışmaların özellikle Anoreksiya Nervoza (AN) üzerine odaklandığı görülmektedir. AN, hem tanılı birey hem de sevdikleri için yaşam kalitesini önemli ölçüde düşürmesinin yanı sıra tıbbi ve psikiyatrik rahatsızlıklar için yüksek eş tanı riski de taşımaktadır. Yeme bozukluğu olan bireyler hastalık süresince sağlıklı ilişkileri sürdürmekte zorlanmaktadır (Kirby ve ark., 2015). Yeme bozukluğu olan çiftlerin ilişkilerinde sorunlar yaşadığı, olumlu etkileşimlerinin daha düşük olduğu ve daha fazla olumsuz iletişim kurdukları (Whisman ve ark., 2012; Woodside ve ark., 2000), ayrıca cinsel işlev ve yakınlık ile ilgili zorluklar yaşadıkları bilinmektedir (Kirby ve ark., 2015; Pinheiro ve ark., 2010). Eşler eleştirel ve suçlayıcı olabilmekte (Huke ve Slade, 2006; Linville ve ark., 2016), yeme bozukluğuyla ilişkili bilişleri ve davranışları tetikleyip pekiştirebilmektedirler (Weber ve ark., 2019). Tüm bunlar tanılı bireyin utanç duygusunu, gizlenme ve kendine yönelik eleştirel davranışlarını şiddetlendirerek zarar verici bir etkileşim döngüsü yaratabilmektedir (Arcelus ve ark., 2013; Linville ve ark., 2016). AN vakalarının tamamen iyileşme oranları düşük, tedaviyi bırakma oranları yüksektir. Eşleri tedavi sürecine dahil etmenin vakaların tedavide kalmasına yardımcı olduğu bilinmektedir (Berkman ve ark., 2006'dan akt. Kirby ve ark., 2015). Yeme bozukluğuna sahip kişilerin eşlerinin semptomlara uyum sağlaması stresi azaltma amacına hizmet etmekle birlikte, semptomların uzun vadede sürmesine katkı sunmaktadır ve bu nedenle tedaviye eşleri dahil etmek önemlidir. Çift temelli bir müdahalede tedavinin ana hedefi, yeme bozukluğu olan bireyin bozukluk üzerinde çalışmaya daha açık hale gelmesine yardımcı olmak ve çiftin patolojik yeme davranışı, çarpık beden imgesi ve cinsel kaygılar gibi çiftler arasında yaygın olan bileşenler üzerinde birlikte çalışmasını sağlamaktır (Baucom ve ark., 2012b).

Bulik ve arkadaşları (2011) AN tedavisi için çiftlere yönelik bir tedavi programı (Uniting couples in the treatment of anorexia nervosa [UCAN]) geliştirmişlerdir. AN tedavisine yönelik bilişsel davranışçı çift terapisi ve bilişsel-davranışçı terapiyi entegre eden bu programın görece yaygın kullanıldığı görülmektedir (Baucom ve ark., 2012b). UCAN'ın uygulandığı bir çalışmada katılımcıların %95'inin tedaviye devam ettiği, psikolojik işlevsellikte, yeme bozukluğu semptom şiddetinde ve çift ilişkisinde iyileşmeler yaşandığı bulunmuştur (Kirby ve ark., 2015). Destekler şekilde, UCAN programının kullanıldığı bir vaka çalışmasında da danışanın kısıtlama davranışlarında anlamlı değişiklik-

likler olduğu, eşlerin ilişki doyumunun arttığı ve kazanımların üç aylık izlemde korunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kirby ve ark., 2016). AN için çift temelli bu müdahalenin hem semptom iyileşmesi hem de ilişki doyumu açısından umut verici sonuçlar sağladığı söylenebilir (Bulik ve ark., 2011; Fischer ve ark., 2015). Çift temelli terapinin yanı sıra diğer tedavi bileşenlerinin (bireysel BDT, ilaç tedavisi, psikiyatri ziyaretleri ve beslenme danışmanlığı) dahil edildiği bir müdahale programının (Baucom ve ark., 2018) AN ile ilgili çeşitli ölçümlerde, anksiyete ve depresyon semptomlarında ve ilişki uyumunda iyileşmeler sağladığı görülmüştür. Bu bütünlük ve kapsamlı yaklaşım aynı zamanda eşlerin depresyon ve kaygı belirtileri ve ilişki uyumu açısından yararlı olmuş ve tanımlı bireylerin tedaviyi bırakma oranlarının düşük olduğu belirtilmiştir (Baucom ve ark., 2018). Bireysel terapileri güçlendirmek için müdahale sürecine çift terapinin de eklendiği uygulamaların, AN tedavisinin etkinliğini arttırmada işlevsel olabileceği de görülmektedir (Murray, 2014; Reyes-Rodriguez ve ark., 2014).

Tıkınırcasına yeme bozukluğu ve bulimiya nervozaya yönelik müdahaleler halen geliştirilmekte ve değerlendirilmektedir (Fischer ve ark., 2016; Kirby ve ark., 2015). Tıkınırcasına yeme bozukluğu için geliştirilen tedavi programı olan UNITE-BED (Uniting Couples in the Treatment of Eating Disorders-Binge-Eating Disorder, Kirby ve ark., 2015) bireysel bilişsel davranışçı stratejiler ile bütünlüştürülmüş bilişsel davranışçı çift terapisi yaklaşımına dayanmaktadır. Program iletişim, kişilerarası problem çözme ve davranış değişikliği becerilerini içermekte ve eş destekli duyguların düzenleme üzerine odaklanmaktadır (Weber ve ark., 2019). Tıkınırcasına yeme bozukluğu tedavisinde UNITE programının uygulandığı çalışmalarda, tedavi sonrasında vakaların genel duygusal uyarılma düzeylerinin azaldığı (Weber ve ark., 2019), duyguların düzenleme becerilerinin arttığı, tıkınırcasına yemelerin azaldığı, depresif belirtilerin azaldığı, tedaviyi bırakma oranlarının düştüğü ve çiftlerin duygusal iletişiminin (emotional communication) anlamlı ölçüde geliştiği bulunmuştur (Runfola ve ark., 2018). Bununla birlikte çift uyumunun müdahale sonrası değişmediği; çiftlerin zaten başlangıçta da yüksek uyum bildirdiği de belirtilmiştir (Runfola ve ark., 2018).

Cinsel İşlev Bozuklukları ve Çift Müdahaleleri

Cinsel işlev bozukluklarının ilişki sorunlarına neden olduğu, düşük evlilik ve yaşam kalitesi ile ilişkili olduğu (Althof ve ark., 2005; Carr, 2009) bilinmektedir. Metz ve McCarthy'ye (2010) göre cinsel doyum, genel ilişki doyumunun %15 ile %20'sini oluşturmaktadır. Eşlerden birinin sahip olduğu cinsel işlev bozukluğu diğer eşi de doğrudan etkilemektedir. Cinsel uyarılma bozukluğu olan kadınların eşlerinin cinselliğe dair doyumlarının düşük, cinsel iletişimlerinin az ve cinsel sıkıntı düzeylerinin yüksek olduğu, daha az orgazm bildirdikleri ve erektil işlevde daha fazla zorluk

yaşadıkları belirtilmektedir (Rosen ve ark., 2019). Cinsel işlev bozukluğuna yönelik müdahalelerin hem çift uygulaması gerektirmesi hem de çiftin ilişki sorunlarının bozukluğun başlaması ve sürmesinde önemli olması nedeniyle tedavi sürecinde çift müdahaleleri oldukça önemlidir (Kaplan ve Sadock, 2007). Tedavide ilişki ve iletişim zorluklarının da ele alınmasının gerekli olduğu belirtilmektedir (Şafak Öztürk, 2019).

Cinsel işlev bozukluklarına yönelik psikolojik müdahaleleri içeren bir meta-analiz çalışmasında 1980-2009 yılları arasında yayınlanmış randomize kontrollü 20 araştırma yer almıştır (Frühaufer ve ark., 2013). Çalışmaların seksüel beceri eğitimi, seks terapisi, bilişsel-davranışçı terapi, evlilik terapisi, sistematik duyarısızlaştırma ve eğitimsel müdahale odaklı olduğu görülmektedir. Çalışma bulguları, psikolojik müdahalelerin semptom şiddetini iyileştirmede bekleme koşulundan üstün olduğuna, çift müdahalelerinin prematüre ejakülasyon (de Carufel ve Trudel, 2006; Shao ve Li, 2008), erektil disfonksiyon (Aubin ve ark., 2009) ve vajinismus (Al-Sughayir, 2005) tedavilerinde kullanıldığına işaret etmektedir. Genito pelvik ağrı/penetrasyon bozuklukları ve vestibulodinin (vestibulodynia/vulvada ağrı) tedavisinde çiftlere yönelik bilişsel davranışçı çift müdahalesi medikal tedavi ile karşılaştırılmış; bilişsel davranışçı çift terapisinin cinsel stresi azalttığı, cinsel işlev ve cinsel tatminde artış sağladığı bulunmuştur (Rancourt ve ark., 2022; Santerre-Baillargeon ve ark., 2023). Vajinismus tedavisinde de BDT'ye dayalı çift müdahalelerinin cinsel sorunları azalttığı bilinmektedir (Kabakçı ve Batur, 2003; Özdel ve ark., 2013). Kadınlarda cinsel uyarılma bozukluğuna yönelik çift müdahalelerinin aynı zamanda evlilik uyumunu arttırdığı da görülmektedir (Özdel ve ark., 2013; Şafak Öztürk ve Arkar, 2017). Cinsel işlev bozukluğunun eş tanı olduğu bir vaka çalışmasında, sistemler arası cinsel terapi yaklaşımını içeren müdahalenin cinsel sorunları azaltmanın yanı sıra, bireysel psikopatoloji semptomlarında da düşüş sağladığı, çiftlerde iletişim becerileri, duyguların ifadesi ve yakınlığı arttırdığı bulunmuştur (Davies ve ark., 2020). Randomize kontrollü çalışmaların bulguları erektil disfonksiyonun tedavisinde ilaç ve çift müdahalesi kombinasyonunun çiftlerin cinsel doyumunu, evlilik ve yaşam kalitesini arttırdığını göstermektedir (Aubin ve ark., 2009; Banner ve Anderson, 2007). Cinsel işlev bozukluğuna yönelik medikale dayalı geleneksel tedavinin, psikoeğitimsel müdahale ile karşılaştırıldığı randomize kontrollü bir çalışmada psikoeğitim grubunda tedavi sonrasında cinsel işlev miktarı ve evlilik doyumunda anlamlı bir iyileşme olduğu gösterilmiştir (Tahan ve ark., 2020). Hipoaktif cinsel istek bozukluğunun tedavisinde çiftlere yönelik üst bilişsel terapi ve Master ve Johnson'ın seks terapisinin etkinliği karşılaştırılmış, üst bilişsel terapide cinsel isteğin önemli ölçüde arttığı, diğer grupta anlamlı bir gelişme olmadığı, bununla birlikte altı aylık izlemde iki tedavi arasındaki farkın artık anlamlı olmadığı bulunmuştur

(Ramezani ve ark., 2018). Hipoaktif cinsel istek bozukluğunun tedavisinde deneyimsel terapi, getalt terapi ve cinsel terapi bileşenlerinden oluşan çiftlere yönelik grup terapisinin cinsel doyumunu arttırdığı, cinsel uyarılmanın yoğunluğu, çeşitliliği ve sıklığında iyileşme sağladığı ve duygusal memnuniyeti arttırdığı belirlenmiştir (Kleinplatz ve ark., 2018). Son yıllarda cinsel işlev bozukluklarının tedavisinde psikoeğitim, bireysel terapi, çift terapisi, duyuşsal odaklanma egzersizleri gibi uygulamaların birlikte yer aldığı bütünleştirici yaklaşımların kullanıldığı görülmektedir (Schwartz ve Southern, 2018).

Kronik Hastalıklarda Çift Müdahaleleri

Kronik hastalıkların olduğu durumlarda sağlık davranışı değişikliklerinin sosyal bir bağlamda gerçekleştiği göz önüne alındığında, yakın eşlerden iş birliği veya yardım almak, gerekli değişiklikleri kolaylaştırabilmektedir (Baucom ve ark., 2012a). Kronik sağlık sorunları için çift temelli müdahalelerde odak, bir yandan hastanın sağlık sorununu ele almasına yardımcı olurken diğer yandan da eşini ve ilişkilerini müdahaleye özenli bir şekilde dahil etmektir. Müdahaleler sırasında ele alınması gereken beş ortak alan; (1) hastalıkla ilgili psikoeğitim, (2) hastalıkla ilgili düşünce ve duyguları paylaşma, (3) tıbbi hastalığa odaklanan kararlar almak, (4) tıbbi olmayan ancak hastalıktan kaynaklanan ilişki değişikliklerini ele almak ve (5) hastalıkla ilgisi olmayan ilişki işleyişini ele almak şeklinde sıralanabilir. Psikopatolojiye yönelik çift temelli müdahalelerle karşılaştırıldığında, kronik sağlık sorunlarına yönelik müdahalelerin süresi daha kısa olma eğilimindedir. Eş destekli ve hastalığa özgü müdahaleler, belirli sağlık durumlarını tedavi etmek veya yönetmek için neyin gerekli olduğuna dair tıbbi bilgilere ve davranışsal tıp ilkelerine dayanırken; çift terapisi müdahaleleri olumlu bir ilişkinin fiziksel sağlıkla sonuçlanabileceği ve ilişki çatışmasının sağlık üzerinde zararlı etkileri olabileceği (bkz., Kiecolt-Glaser ve Newton, 2001) bilgisine dayanmaktadır (Fischer ve ark., 2016). Aşağıda çeşitli kronik hastalıklarda kullanılan çift müdahalelerinden bahsedilecektir.

Kanser ve Çift Müdahaleleri

Kanser teşhisi ve bunun fiziksel ve psikolojik sekelleri hem hastalar hem de eşler için yüksek düzeyde psikolojik sıkıntı ile sonuçlanma eğilimindedir (Bowman ve ark., 2006; Dorros ve ark., 2010; Hagedoorn ve ark., 2008). Tıbbi durumun zorlayıcı doğası, açık iletişim kurabilen çiftlerin bile tıbbi sorun hakkında konuşmaktan kaçınmasına neden olabilmektedir (Porter ve ark., 2009). Çalışmalar, eş kanser hakkında konuşmaktan kaçındığında hastanın daha depresif hissettiğini (Paprocki, 2010), kanser hakkında konuşmaktan kaçınmanın hem hasta hem de eş için bireysel ve ilişkisel işlevsellikte önemli ölçüde azalmalara neden ol-

duğunu göstermektedir (Porter ve ark., 2005). Bu bulgular kanser sürecinde eşlerin hastalık hakkında konuşabilecekleri ve deneyimlerini paylaşabilecekleri bir alan olan çift müdahalelerinin ne kadar gerekli ve değerli olduğunu düşündürmektedir. Bugüne kadar, kansere yönelik çift temelli müdahalelerin öncelikle meme kanserini hedef aldığı (Baucom ve ark., 2009; Heinrichs ve ark., 2012; Manne ve ark., 2005; Scott ve ark., 2004), bunu prostat kanseri (Campbell ve ark., 2007; Northouse ve ark., 2007) ve gastrointestinal kanser (Porter ve ark., 2009) çalışmalarının izlediği görülmektedir. Kansere yönelik çift temelli müdahaleler başa çıkma becerileri ve sosyal desteği içermektedir. Sosyal destek müdahaleleri, tipik olarak uygun duygusal ve araçsal destek sağlamaya yardımcı olmak için iletişim ve problem çözme becerilerini öğreterek çiftin hastalığa bir ekip olarak birlikte yaklaşmasına yardımcı olmak için tasarlanmıştır (Baucom ve ark., 2012a). Başa çıkma becerilerine ve semptom yönetimi stratejilerine odaklanan çift temelli müdahalelerin hem hastalar hem de eşleri için yararlı olduğu bilinmektedir (Keefe ve ark., 2005; McMillan ve ark., 2006). İlişki Yakınlığı Modelini (Manne ve Badr, 2008) kullanan çift terapisi ise eşlerin hastalığı ilişkileri açısından kavramsallaştırmalarına ve faaliyetleri ve öncelikleri buna göre değiştirmelerine yardımcı olarak, ilişki geliştirici davranışları teşvik etmek için tasarlanmıştır (Hodgson ve ark., 2011). Genel olarak, bu müdahalelerin hem hastaların hem de eşlerinin deneyimlerini iyileştirdiği (Badr ve ark., 2015; Manne ve ark., 2011, 2019; Reese ve ark., 2014, 2018), bakım veren stresini azalttığı (Campbell ve ark., 2007; Hodgson ve ark., 2011; Porter ve ark., 2011), çift uyumunu olumlu etkilediği (Nicolaisen ve ark., 2018), ayrıca bir dizi başka bireysel ve kişilerarası sonuçlar sağladığı görülmüştür (Kuijer ve ark., 2004; Scott ve ark., 2004).

Meme kanseri ile yüzleşen kadın, beden imajındaki değişiklikler ve/veya ölüm korkularına odaklanmış durumdayken, eşinin desteği oldukça önemlidir. Erken evre meme kanseri olan 302 kadın ve eşleri ile gerçekleştirilen bir çalışmada, çift odaklı grup terapisi veya çift destek grubunun tedaviye katılımı arttırdığı, çatışmaları azalttığı ve böylece kaygıların azalıp, iyi oluş halinin arttığı bulunmuştur (Manne ve ark., 2017). Kanser hastası 135 kişi ve eşleriyle gerçekleştirilen, psikoeğitim ve bilişsel davranışçı yaklaşım öğelerinden oluşan grup çift müdahalesinin kanserle ilişkili iletişim sorunlarını azalttığı, fiziksel ve psikolojik sağlığı iyileştirdiği, anksiyete düzeylerini azalttığı ve olumlu duyguları arttırdığı bulunmuştur (Li ve ark., 2015). İleri düzey kanser tanısı olan hastalar için uyarılanan duygu odaklı terapinin hem hastalar hem de bakım verenleri için evlilik işlevselliğinde iyileşmeler sağladığı, bu iyileşmelerin hastalarda bakım verenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür (McLean ve ark., 2013). Prostat kanseri gibi cinsel zorluklara neden olan kanserlerin tedavi sürecinde ilişkisel psikoseksü-

el tedavinin kullanıldığı ve müdahalenin çiftlerin psikolojik iyi oluşunu, ilişkisel ve cinsel işlevselliğini olumlu etkilediği saptanmıştır (Forbat ve ark., 2016; Robertson ve ark., 2016). Kanser sürecinde kullanılan bir diğer tedavi yaklaşımının da bilişsel varoluşçu çift terapisi olduğu görülmektedir. Müdahale, kanserle baş etmede bilişsel davranışçı yaklaşım öğelerini ve ölüm anksiyetesine, belirsizlikle yaşamaya ve nüksetme endişesine dair varoluşsal yaklaşım öğelerini içermektedir. Müdahalenin psikolojik stresi azalttığı (Collins ve ark., 2011), hastaların baş etme becerileri, ilişki bağlılığı ve işlevselliğinde artış sağladığı (Couper ve ark., 2015), özellikle de eşler üzerinde daha güçlü etkiler yarattığı bulunmuştur (Collins ve ark., 2011; Couper ve ark., 2015).

İnfertilite ve Çift Müdahaleleri

Çift müdahalelerinin kullanıldığı bir diğer alan infertilitedir. İnfertilitenin tedavisi hem zaman hem de finansal anlamda, ilişki üzerinde önemli bir baskı oluşturabilmektedir (Brigance ve ark., 2021; Cousineau ve Domar, 2007; Pasch ve Sullivan, 2017; Péloquin ve ark., 2018). Bu tedavinin, boş zaman etkinlikleri ve eşler arası fiziksel yakınlık gibi ilişkinin olağan süreçlerinde beklenmedik değişikliklere (Brigance ve ark., 2021), çiftlerde suçlama, utanma ve öfke ile karakterize edilen yoğun duygusal değişimlere (Péloquin ve ark., 2018; Soleimani ve ark., 2015) ve cinsel sorunlara neden olabildiği (Galst, 2018; Soleimani ve ark., 2015) bilinmektedir. Bununla birlikte çiftler bu süreçte travmatik bir olay olarak kabul edilen düşük deneyimi de yaşayabilmektedir (Jaffe, 2017). İnfertilite tedavisi gören birçok çift için bu deneyimler artan ilişkisel uyumsuzluk, cinsel tatminsizlik ve hatta ilişki veya evlilikte çözülme ile bağlantılıdır (Casu ve ark., 2019; Soleimani ve ark., 2015). İnfertiliteye yönelik müdahalelerin genellikle tek bir eş üzerinde gerçekleştiği, çift müdahalelerinin daha az sayıda olduğu görülmektedir (Luk ve Loke, 2016). Stresli bir deneyim olan infertiliteden çiftler bir bütün olarak etkilenmektedir (Luk ve Loke, 2015; Ying ve Loke, 2015). Bu nedenle infertiliteye yönelik psikososyal müdahalelerin çiftlere odaklanması gerektiği belirtilmektedir (Luk ve Loke, 2016). Araştırmalar psikososyal müdahalelerin infertil kadınlar üzerinde olumlu etkileri olması için her iki eşle birlikte çalışmanın önemli olduğunu vurgulamaktadır (Chan ve ark., 2012; Cousineau ve ark., 2008; Sexton ve ark., 2010).

İnfertilitesi olan çiftlere yönelik müdahaleler incelendiğinde; BDT (Haemmerli ve ark., 2010), kabul ve kararlılık terapisi (Peterson ve Eifert, 2011) ve danışmanlığın (Terzioğlu, 2001) infertil çiftler için en yaygın benimsenen psikososyal müdahaleler olduğu söylenebilir. Bu temel müdahaleler dışında çiftlere yönelik yazılı duygusal dışavurum paradigmasının (Matthiesen ve ark., 2012) da kullanıldığı görülmektedir. Kabul ve kararlılık terapisi temelli çift müdahalesinin (Peterson ve Eifert, 2011) ve çiftlere yönelik yazılı

duygusal dışavurum müdahalesinin, çiftin infertiliteye ilişkin stresinde önemli azalmalar sağladığı (Matthiesen ve ark., 2012), çevrimiçi BDT programı (Haemmerli ve ark., 2010) ve infertilite danışmanlığının da çiftlerin anksiyete ve depresif semptomlarını önemli ölçüde azalttığı görülmektedir (Terzioğlu, 2001). İnfertilitesi olan çiftlere yönelik gerçekleştirilen bir diğer müdahale DOÇT'dir. DOÇT mevcut araştırmalar tarafından önerilen anlam temelli başa çıkma stratejilerini devreye sokmak için bir yol sağlarken, aynı zamanda eşlerin benzersiz duygusal deneyimlerini kendi hikayeleri aracılığıyla ifade etmesine olanak tanımaktadır (Brigance ve ark., 2021). DOÇT'nin infertilite tanısı olan ve aynı zamanda genel cinsel tatminsizlik ve evlilik uyumsuzluğu yaşayan çiftlerde etkili olduğu bulunmuştur (Soleimani ve ark., 2015).

Diğer Hastalıklar ve Çift Müdahaleleri

Çift müdahalesinin kullanıldığı sağlık sorunlarından biri de HIV'dir. HIV'e yönelik çift müdahaleleri, psikoeğitim ve iletişim eğitimini (Remien ve ark., 2005) ya da sosyal destek ve stres yönetimi tekniklerini içeren, her iki eşin de başa çıkma stratejilerini geliştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımı içermektedir (Fife ve ark., 2008). Serodiskordan yani bir eşin HIV pozitif diğer eşin HIV negatif olduğu durumlarda çift temelli müdahalelerin, antiviral ilaca uyumu iyileştirdiği bulunmuştur (Remien ve ark., 2005). ABD'nin çeşitli şehirlerinde yaşayan ve eşlerden birinin HIV pozitif olduğu 159 erkek çift ile gerçekleştirilen randomize kontrollü bir çalışmanın sonuçları, çiftlere yönelik danışmanlık müdahalesinin ilaç tedavisine katılımı düzenli hale getirdiğini, ikincil HIV'i önlediğini ve kazanımların 18 ay boyunca sürdüğünü göstermektedir (Stephenson ve ark., 2021).

Kalp hastaları için çift temelli müdahalelerin bireysel müdahaleye kıyasla fiziksel aktivitede daha fazla artış sağladığı, tedavi planlarına uyumu ve hasta işlevselliğini arttırdığı (Broadbent ve ark., 2009; Sher ve ark., 2014), aynı zamanda eşlerin ilişki memnuniyetlerini geliştirdiği görülmektedir (Sher ve ark., 2014). Kalp hastalarına yönelik telefon tabanlı çift müdahalesinin de eşler arası ilişkiyi iyileştirdiği, hastanın öz yönetimini geliştirdiği, ayrıca eşlerin bakım yükü ve depresif belirtilerinde iyileşmeler sağladığı belirtilmiştir (Ågren ve ark., 2012).

Diyabet hastalarıyla gerçekleştirilen randomize kontrollü çalışmada sağlık davranışı değişikliğine (örn., diyet değişikliği) ve iletişim becerilerine odaklanan çift temelli müdahaleler, sağlık davranışlarında ve fiziksel sonuçlarda (örn., diyet değişiklikleri ve kilo kaybı) anlamlı gelişmeler sağlamış, ancak çift odaklı müdahaleler bu sonuçlar üzerinde bireysel müdahalelere göre bir avantaj sunmamıştır (Trief ve ark., 2011). Bu sonuçlar görünürde diyabet için bireysel ve çift temelli yaklaşımların eşdeğer olduğunu düşündürse de hastalığın seyrini etkilediği bilinen bireysel psikolojik

çıktılarının (örn., depresif belirtilerin) hiçbir çalışmada değerlendirmeye katılmamış olması eleştirilmektedir (de Groot ve ark., 2001). Diyabeti olan kişilerin tedavisinde eğitimsel ve destekleyici eş müdahalesinin, diyabet sorunlarını azalttığı (Stephens ve ark., 2013; Trief ve ark., 2019), hastanın öz düzenleme ve öz bakım becerilerini geliştirdiği (Berg ve ark., 2020) ve ilişki memnuniyetinde önemli iyileşmeler sağladığı görülmektedir (Trief ve ark., 2019). Öte yandan çalışmalar eş desteğinin her zaman işlevsel olmadığını; diyetle ilgili ikna ve baskının diyete bağlılığı azalttığını (Stephens ve ark., 2013), diyabet tanısı alan kişi hastalığı eşiyle paylaşmak istemediğinde eşin bunu kabullenici, destekleyici ve işbirlikçi tutumunun diyabet yönetimi için daha zarar verici (düşük kişisel bakım, yüksek kan şekeri gibi sağlık sonuçları nedeniyle) olduğunu göstermektedir (Berg ve ark., 2020).

Çift müdahalelerinin kullanıldığı bir diğer alan kronik ağrı tedavisidir. Ağrı şikâyeti olan birçok çift cinsel doyumsuzluk da dahil olmak üzere çeşitli ilişki zorluklarına ve bunların yanı sıra anksiyete ve depresyona sahiptir (Cano ve Leonard, 2006; Leonard ve ark., 2006). Sosyal desteğin, kronik ağrıya uyumu kolaylaştırabileceği bilinmektedir (Burns ve ark., 2016). Yaşam boyu ağrı yönetimi için çift temelli müdahaleler, her iki eş için de faydalı olabilmekte, eşlerin destek için daha büyük öz yeterlik duygusu hissetmesine ve bakım verenin stres düzeylerinin azalmasına yardımcı olmayı hedeflemektedir (Keefe ve ark., 2003). Kronik ağrıda bütünleştirici davranışçı çift terapisinin bireysel psikolojik stres ve evlilik stresi üzerinde etkili olduğu, yakınlığı, zevk veren aktiviteleri ve paylaşımı arttırdığı görülmüştür (Cano ve Leonard, 2006). Kronik ağrı ve bununla ilişkili sorunlar için çift iletişimine odaklanan ve destek gösterme süreçlerini kolaylaştırmayı amaçlayan çift müdahalesi alanların kontrol gruplarına kıyasla önemli ölçüde daha az ağrı yaşadıkları da dikkat çekmektedir (Keefe ve ark., 2004). Bir diğer tıbbi durum olan artrit için çift temelli müdahaleler, genel olarak bilişsel ve davranışsal ağrı yönetimi stratejilerinin yanı sıra ilişki becerileri eğitime odaklanmaktadır. Müdahalelerin artrit hastaları ve eşleri için iletişimde gelişme sağlama potansiyeline sahip olduğu, ancak ağrı ve fiziksel işlevsellikte gelişme olduğunu söyleyecek ölçüde tutarlı bulgulara ulaşamadığı belirtilmektedir (Martire ve ark., 2007, 2008; van Lankveld ve ark., 2004).

Çift müdahalesinin kullanılabilirdiği sağlık problemlerinden bir diğeri olan inme hem hayatta kalanlar hem de bakım verenler için zorluklara neden olmaktadır. İnmeden kurtulanlar ve bakım verenler için en yaygın sekelin depresyon olduğu söylenebilir. Eşlerden en az birinin depresif belirtiler yaşadığı çiftlerle gerçekleştirilen randomize kontrollü bir çalışmada, pozitif psikoloji temelli bir uygulamanın inme deneyimi olan çiftlerin baş etmelerini arttırdığı, depresif belirtileri ve yaşam kaliteleri üzerinde olumlu gelişmeler sağladığı bildirilmektedir (Terrill ve ark., 2018).

Kontrol grubunun yer almadığı aynı örneklem özelliklerine sahip bir diğer çalışmada da kendi kendine uygulanan sekiz haftalık pozitif psikoloji temelli uygulamanın, depresif belirtiler ve baş etme becerileri üzerinde benzer olumlu sonuçlar sağladığı bulunmuştur (Terrill ve ark., 2016). Yanı sıra, katılımcıların müdahaleden oldukça doyum sağladıkları ve tedaviyi faydalı buldukları bildirilmektedir (Terrill ve ark., 2016, 2018). İnme sonrası çiftlere sunulan psikoeğitim müdahalesinin hastanın kendi kendine baş etmesinin yanı sıra eşlerin olumlu baş etmelerinde de artış sağladığı belirlenmiştir (Robinson-Smith ve ark., 2015). Çift müdahalelerinin hem inmeden kurtulanlar hem de eşleri için depresif belirtileri azalttığı (Ostwald ve ark., 2014; Robinson-Smith ve ark., 2015; Smith ve ark., 2012; Vloothuis ve ark., 2019), çiftin yaşam doyumunu arttırdığı ve bakım veren yükünü azalttığı görülmektedir (Mei ve ark., 2018).

Çift müdahaleleri kronik hastalığa sahip çocuğu olan ebeveynler için de bir tedavi seçeneğidir. Bu tür bir sorun yaşayan bir çocuğa sahip olmak, evlilik sorunları için de bir risk faktörü olarak görülmektedir. Ebeveyninin tıbbi bakımına ihtiyaç duyan ve kanser, epilepsi gibi ölüm riski taşıyan bir hastalığa sahip çocukları olan çiftlere yönelik gerçekleştirilen randomize kontrollü bir çalışmada, duygu odaklı terapinin ilişki sorunlarında belirgin iyileşmeler sağladığı, çift uyumunu ve yakınlığını arttırdığı ve bu kazanımların iki yıllık takipte de korunduğu belirtilmektedir (Cloutier ve ark., 2002).

TARTIŞMA

Gerçekleştirilen incelemede ilişki sorunlarına yönelik farklı çift müdahale yaklaşımlarının kullanıldığı görülmüştür. Kanıt temelli çift müdahaleleri olan DÇT, BDÇT, BütDÇT ve DOÇT'un ilişki sorunlarının yanı sıra bağımlılıkla ilgili bozukluklar ve TSSB gibi çeşitli bireysel psikopatolojilerin tedavisinde de kullanıldığı hem ilişki işlevselliği hem de bireysel psikopatoloji açısından olumlu gelişmeler sağladığı görülmektedir (örn., Dalton ve ark., 2013; O'Farrel ve ark., 2017). Bireysel psikopatolojilerin tedavisinde kullanılan birçok müdahale bilişsel davranışçı teknikler üzerine inşa edilmiştir. Son yıllarda müdahalelerde duygulara, farkındalık ve kabul uygulamalarına da yer verildiği, birçok müdahalenin iletişim ve sorun çözme becerileri gibi davranışsal teknikleri içerdiği görülmektedir.

Çift müdahalelerinin bir psikoterapi seçeneği olarak geniş bir bireysel psikopatoloji yelpazesi içerisinde kullanılabilirdiği görülmektedir. İlgili alanyazın, bireysel psikopatolojilere çift odaklı yaklaşımların hem psikopatolojiye özgü semptomlar hem de ilişki işlevselliği üzerinde anlamlı olumlu etkilerinin olduğunu destekler nitelikte kanıtlar sunmaktadır (örn., Runfola ve ark., 2018; Schumm ve ark., 2015). Öte yandan çift müdahaleleri kanser, infertilite gibi çeşitli kronik hastalıkların tedavi sürecinde de devreye girmek-

tedir. İçerikleri farklılaşsa da eşin sürece dahil edildiği müdahalelerin çift ilişkisine ve hastalık sürecine olumlu etkileri olduğu desteklenmektedir. Bireysel psikopatolojiye yönelik çift müdahaleleri incelendiğinde, TSSB için sıklıkla BDÇT ve DOÇT'nin kullanıldığı görülmektedir. Bağımlılıkla ilgili müdahalelerde ise DÇT ve BütDÇT daha fazla tercih edilmektedir. Kronik sağlık sorunlarına yönelik müdahaleler ise genellikle psikoeğitim ağırlıklıdır ve hastalık stresinin eşler üzerindeki yansımaları da sıklıkla ele almaktadır. Kanser gibi ölüm riski yüksek olan ya da stresli birçok yaşam olayını beraberinde getiren infertilite gibi hastalıklarda ise duygu odaklı yaklaşımların daha işlevsel olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, psikopatolojinin ya da hastalığın doğasının, kullanılacak müdahale yönteminin seçiminde belirleyici olduğu söylenebilir. Ayrıca hangi tanı durumunda hangi tedavinin daha işlevsel olduğunu belirlemeye yetecek düzeyde görgül kanıt bulunmamaktadır. İlgili alanyazında çift müdahalelerine odaklanan randomize kontrollü çalışmaların olduğu görülmekte; ancak bu çalışmalarda müdahale grupları farklı bir tedavi seçeneği ile karşılaştırılmak yerine genellikle beklemeye alınan kontrol grupları ya da standart medikal tedavi grupları ile karşılaştırılmaktadır (örn., Gray ve ark., 2020; Miklowitz ve ark., 2003). Çoğu çalışmanın örneklem sayısı açısından da kısıtlı kaldığı düşünüldüğünde, elde edilen sonuçların genellemeler için yetersiz olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Kronik sağlık sorunlarında özellikle infertilite ve kanser alanlarında çift müdahalelerini içeren çalışmaların kümülatif olarak fazla olduğu görülmektedir. Bu durumda söz konusu bu hastalıklarda stres ve kaygı düzeyinin daha yoğun olmasının belirleyici olduğu söylenebilir. Bireysel psikopatoloji alanında ise bağımlılıkla ilişkili bozukluklar ve TSSB tedavisinde çift müdahalelerinin kümülatif olarak fazla olduğu görülmektedir. Bu tür hastalıkların mali kayıplara neden olması, şiddet eğilimini ortaya çıkarması, eşte psikolojik sorunların ortaya çıkmasını tetiklemesi ve tüm bunların ilişkiyi olumsuz yönde etkilemesi, çalışmaların bu temalarda yoğunlaşmasındaki belirleyiciler olabilir. Hastalığın ortaya çıkardığı bu gibi ağır sorunlar, eşlerin hızlı bir iyileşme süreci beklentisiyle tedaviye daha gönüllü olmalarına neden olabilir. TSSB ve yeme bozuklukları gibi bireysel psikopatolojilerde çift müdahalelerinin ilişki süreçlere olumlu katkılar sağladığı görülmektedir (örn., Monson ve ark., 2012; Runfola ve ark., 2018). Öte yandan bazı çalışmalarda (örn., Fredman ve ark., 2011; Monson ve ark., 2008) tedaviye katılan çiftlerin uyumlarının tedavi öncesinde de yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, bireysel ya da kronik sağlık sorunlarının tedavisinde olumlu gelişme sağlayan etkenin, başlangıçta var olan çift uyumu olup olmadığı sorusunu doğurmaktadır. Zira halihazırda uyumlu olan çiftlerin, iş birliği ve uyum içinde çalışma potansiyeline daha fazla sahip olması olası görünmektedir.

Son zamanlarda çift müdahalelerinin sadece yoğun

sorunlar yaşayan ve boşanma sürecinde olan çiftlere değil, aynı zamanda henüz çok şiddetli sorunlar deneyimlemeyen çiftlere yönelik olduğunun da altı çizilmelidir. Koruyucu sağlık hizmetleri ve erken müdahale amaçlarına hizmet eden, etkili sonuçlar ortaya koyduğu görülen bu kısa müdahalelerin (örn., İlişki Kontrolü/Evlilik Kontrolü) geliştirilmesi birey, çift ve ilişki açısından oldukça değerlidir. Aynı zamanda dezavantajlı gruplar için kısa müdahale programlarının ve çevrimiçi müdahale programlarının (örn., OurRelationship) da geliştirilmeye başlandığı ve bu müdahalelerin ilişki doyumu üzerinde olumlu etkileri olduğu görülmektedir. Bu tarz müdahalelerin geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması koruyucu ruh sağlığı açısından oldukça değerlidir. Ancak burada önemli olan bir diğer unsur, müdahale içeriği ve süresinin işlevsellik açısından yeterli olmasıdır. Uygulama süresi oldukça kısa müdahalelerin kazanımlarının da kısa sürdüğü bilinmektedir (örn., Roddy ve ark., 2017).

Gerçekleştirilen veri tabanı taramasında, bu gözden geçirme kapsamına giren tüm çalışmaların uluslararası alanyazında yer alıyor olması bir diğer dikkat çekici husustur. Bu gözlemden hareketle, ülkemizde yürütülen çiftlere yönelik araştırmalar ayrıca incelenmiştir. Buna göre, ülkemizde çiftlere yönelik az sayıda çalışma olduğu, bunların sıklıkla infertilite (örn., Bekaroğlu, 2018; Seymenler ve Siyez, 2018; Terzioğlu, 2001) ve cinsel işlev bozukluklarına (örn., Şafak Öztürk, 2019) odaklandığı, çift müdahalelerinin çoğunlukla vajinismus tedavisinde kullanıldığı (Kabakçı ve Batur, 2003; Özdel ve ark., 2013; Şafak Öztürk ve Arkar, 2017) görülmektedir. Aynı zamanda çift terapilerine dair gözden geçirmelerin yapıldığı (örn., Anlatan, 2021; İkizoğlu, 2019; Şenol ve ark., 2023; Yazar ve Tolan, 2021), çift terapi uygulamalarına yönelik yayınların ise nadir olduğu (bkz., Doğan ve ark., 2021), uygulama araştırmalarının daha ziyade tez çalışmaları (örn., Araç, 2019; Gülkan, 2021) kapsamında yürütüldüğü görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bireysel psikopatoloji ve yakın ilişki sorunları aynı sistemin birbiri ile el ele giden ve birbirini karşılıklı olarak etkileyen iki parçasıdır. Bu sistemi bir saatin işleyişine benzetirsek, bireysel sorunlar ve ilişki sorunları birbirine bağlı olarak saati çalıştıran çarklar gibidir. Bu doğrultuda, bireysel psikopatolojiler için çift temelli müdahalelerin kullanımının yaygınlaşabileceği düşünülmektedir. Böylelikle müdahale, karşılıklı etkileşimin olduğu bu sistemde yer alan tüm bireyler için destekleyici ve sağaltıcı olabilir. Bireysel psikoterapilerin etkisi ve kalıcılığı, sorunların gelişiminde etkisi olan aile ve yakın ilişki çevrelerine özgü risk faktörlerine temas edilmediği sürece kısıtlı kalabilmektedir. Çift müdahaleleri, bireysel psikopatolojileri kişiye özgü bir stigma (damgalanma) olmaktan çıkararak, tüm sisteme ait bir sorumluluğa dönüştürmektedir.

Diğer yandan, psikoterapi hizmetlerine erişim, mad-

di ve zamansal koşullar göz önüne alındığında, tüm bireysel psikopatolojiler için çift müdahalelerinin önerilmesi işlevsel olmayabilir. Ancak en azından bağımlılıkla ilişkili bozukluklar ve duygudurum bozuklukları gibi nüks olasılığı yüksek olan psikopatolojilerin tedavisinde, kazanımların uzun süre korunmasını sağlamak adına bireysel psikoterapilere alternatif olarak çift müdahalelerinin kullanılması bir seçenek olarak düşünülebilir. Aynı zamanda infertilite, cinsel işlev bozuklukları gibi ilişkisel süreçleri oldukça yakından etkileyen sorunların tedavisinde de öncelikle çift müdahalelerinin kullanılması önemli olabilir.

Yapılan alanyazın incelemesinde, uluslararası düzlemde oldukça sık kullanıldığı ve etkili olduğu görülen, aslında uygulama alanında ülkemizde de sıklıkla kullanılan çift müdahalelerine yönelik etkinlik/etkililik çalışmalarının ulusal düzlemdeki azlığı dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda, olası kültürel etkileri ve işlevselliği sağlayan terapötik değişkenleri de değerlendirebilmek adına, ülkemizde yürütülecek uygulama etkinlik/etkililik çalışmalarının artmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu gözden geçirme çalışmasında aktarılan faydalar dikkate alınarak, ülkemizde çift terapisi yaklaşımlarının bireysel psikopatolojilerin tedavisinde kullanımının yaygınlaşması adına çalışmalar yapılmasının da gerekli ve önemli olacağı düşünülmektedir. Erişebilirlik, maliyet ve zaman açısından değerlendirildiğinde, kısa süreli çevrimiçi programların geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik çalışmaların ülkemizde yaygınlaşmasının, koruyucu ruh sağlığı açısından önemli doğurguları olabilecektir.

BEYANLAR

Etik Kurul Onayı Etik kurul onayı gerektiren bir çalışma değildir.

Çıkar Çatışması Beyanı Bu makale ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Onam Formu Çalışmada katılımcılardan veri toplanmamıştır.

Proje/Ödenek Bilgisi Bu çalışma herhangi bir proje kapsamında gerçekleştirilmemiş ve herhangi bir fon veya ödenek kullanılmamıştır.

Data Paylaşımı/Uygunluğu Çalışmaya ait veri bulunmamaktadır.

Yazar(lar)ın Katkısı İlk yazar makalenin ana fikrinin belirlenmesi, alanyazının taranması ve makalenin yazılması kısımlarını üstlenmiştir. İkinci yazar, araştırma ve yazım sürecinin danışmanlığını üstlenmiş, kontrolleri yapmış, klinik ve araştırma tecrübeleri ile makalenin geliştirilmesinde katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

Abramowitz, J. S., Baucom, D. H., Boeding, S., Wheaton, M. G., Pukay-Martin, N. D., Fabricant, L. E., Paprocki,

C. ve Fischer, M. S. (2013a). Treating obsessive-compulsive disorder in intimate relationships: A pilot study of couple-based cognitive-behavior therapy. *Behavior Therapy*, 44(3), 395-407.

Abramowitz, J. S., Baucom, D. H., Wheaton, M. G., Boeding, S., Fabricant, L. E., Paprocki, C. ve Fischer, M. S. (2013b). Enhancing exposure and response prevention for OCD: A couple-based approach. *Behavior Modification*, 37(2), 189-210.

Ågren, S., Evangelista, L. S., Hjälm, C. ve Strömberg, A. (2012). Dyads affected by chronic heart failure: A randomized study evaluating effects of education and psychosocial support to patients with heart failure and their partners. *Journal of Cardiac Failure*, 18(5), 359-366.

Alder, M. C., Dyer, W. J., Sandberg, J. G., Davis, S. Y. ve Holt-Lunstad, J. (2018). Emotionally-focused therapy and treatment as usual comparison groups in decreasing depression: A clinical pilot study. *American Journal of Family Therapy*, 46(5), 541-555.

Algoe, S. B. ve Zhaoyang, R. (2016). Positive psychology in context: Effects of expressing gratitude in ongoing relationships depend on perceptions of enactor responsiveness. *The Journal of Positive Psychology*, 11(4), 399-415.

Allen, E. S., Rhoades, G. K., Stanley, S. M. ve Markman, H. J. (2010). Hitting home: Relationships between recent deployment, posttraumatic stress symptoms, and marital functioning for Army couples. *Journal of Family Psychology*, 24(3), 280-288.

Al-Sughayir, M. A. (2005). Vaginismus treatment. Hypnotherapy versus behavior therapy. *Neurosciences Journal*, 10(2), 163-167.

Althof, S. E., Leiblum, S. R., Chevret-Measson, M., Hartmann, U., Levine, S. B., McCabe, M., Plaut, M., Rodrigues, O. ve Wylie, K. (2005). Psychological and interpersonal dimensions of sexual function and dysfunction. *The Journal of Sexual Medicine*, 2(6), 793-800.

Anlatan, Ö. (2021) Deneye dayalı bir yaklaşım: Gottman Çift Terapisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(1), 74-93.

Antoine, P., Andreotti, E. ve Congard, A. (2020). Positive psychology intervention for couples: A pilot study. *Stress and Health*, 36(2), 179-190

Araç, H. I. (2019). *Çift uyumu ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişki: Çift terapisinin çiftlerdeki etkisine dair bir ön çalışma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Arcelus, J., Haslam, M., Farrow, C. ve Meyer, C. (2013). The role of interpersonal functioning in the maintenance of eating psychopathology: A systematic review and testable model. *Clinical Psychology Review*, 33(1), 156-167.

Aroian, K., Uddin, N. ve Blbas, H. (2017). Longitudinal study of stress, social support, and depression in married Arab immigrant women. *Health Care for Women International*, 38(2), 100-117.

Arshad, M., Mohsin, M. N. ve Mahmood, K. (2014). Marital adjustment and life satisfaction among early and late marriages. *Journal of Education and Practice*, 5(17), 83-90.

Askari, I. (2019). The role of the belief system for anger management of couples with anger and aggression: A cognitive-behavioral perspective. *Journal of Rational-*

- Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 37(3), 223-240.
- Atkins, D. C., Dimidjian, S., Bedics, J. D. ve Christensen, A. (2009). Couple discord and depression in couples during couple therapy and in depressed individuals during depression treatment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 77(6), 1089-1099.
- Aubin, S., Heiman, J. R., Berger, R. E., Murallo, A. V. ve Yung-Wen, L. (2009). Comparing sildenafil alone vs. sildenafil plus brief couple sex therapy on erectile dysfunction and couples' sexual and marital quality of life: A pilot study. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 35(2), 122-143.
- Babcock, J. C., Gottman, J. M., Ryan, K. D. ve Gottman, J. S. (2013). A component analysis of a brief psycho-educational couples' workshop: One-year follow-up results. *Journal of Family Therapy*, 35(3), 252-280.
- Badr, H., Smith, C. B., Goldstein, N. E., Gomez, J. E. ve Redd, W. H. (2015). Dyadic psychosocial intervention for advanced lung cancer patients and their family caregivers: Results of a randomized pilot trial. *Cancer*, 121(1), 150-158.
- Banner, L. L. ve Anderson, R. U. (2007). Integrated sildenafil and cognitive-behavior sex therapy for psychogenic erectile dysfunction: A pilot study. *The Journal of Sexual Medicine*, 4(4_Part_2), 1117-1125.
- Barbato, A. ve D'Avanzo, B. (2008). Efficacy of couple therapy as a treatment for depression: A meta-analysis. *Psychiatric Quarterly*, 79, 121-132.
- Batinić, B., Trajković, C., Duisin, D. ve Nikolic-Balkoski, G. (2009). Life events and social support in a 1-year preceding panic disorder. *Psychiatria Danubina*, 21(1), 33-40.
- Batten, S. V., Drapalski, A. L., Decker, M. L., DeViva, J. C., Morris, L. J., Mann, M. A. ve Dixon, L. B. (2009). Veteran interest in family involvement in PTSD treatment. *Psychological Services*, 6(3), 184-189.
- Baucom, D. H. ve Boeding, S. (2013). The role of theory and research in the practice of cognitive-behavioral couple therapy: If you build it, they will come. *Behavior Therapy*, 44(4), 592-602.
- Baucom, D. H., Fischer, M. S., Worrell, M., Corrie, S., Belus, J. M., Molyva, E. ve Boeding, S. E. (2018). Couple-based intervention for depression: An effectiveness study in the National Health Service in England. *Family Process*, 57(2), 275-292.
- Baucom, D. H., Hahlweg, K. ve Kuschel, A. (2003). Are waiting-list control groups needed in future marital therapy outcome research? *Behavior Therapy*, 34(2), 179-188.
- Baucom, D. H., Porter, L. S., Kirby, J. S. ve Hudepohl, J. (2012a). Couple-based interventions for medical problems. *Behavior Therapy*, 43(1), 61-76.
- Baucom, D. H., Porter, L. S., Kirby, J. S., Gremore, T. M., Wiesenthal, N., Aldridge, W., Fredman, S. J., Stanton, S. E., Scott, J. L., Halford, K. W. ve Keefe, F. J. (2009). A couple-based intervention for female breast cancer. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*, 18(3), 276-283.
- Baucom, D. H., Whisman, M. A. ve Paprocki, C. (2012b). Couple-based interventions for psychopathology. *Journal of Family Therapy*, 34(3), 250-270.
- Beach, S. R., Katz, J., Kim, S. ve Brody, G. H. (2003). Prospective effects of marital satisfaction on depressive symptoms in established marriages: A dyadic model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(3), 355-371.
- Bekaroğlu, E. (2018). İnfertilite tedavisinin psikolojik etkileri ve tedavi sürecindeki psikolojik müdahaleler. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 2(3), 153-159.
- Bélanger, C., Courchesne, C., Leduc, A. G., Dugal, C., El-Baalbaki, G., Marchand, A., Godbout, N., Marcaurette, R. ve Perreault, M. (2017). Predictors of dropout from cognitive-behavioural group treatment for panic disorder with agoraphobia: An exploratory study. *Behavior Modification* 41(1), 113-140.
- Belus, J. M., Baucom, D. H. ve Abramowitz, J. S. (2014). The effect of a couple-based treatment for OCD on intimate partners. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 45(4), 484-488.
- Berg, C. A., Helgeson, V. S., Tracy, E. L., Butner, J. E., Kelly, C. S., Van Vleet, M. ve Litchman, M. L. (2020). Daily illness appraisal and collaboration in couples with type 1 diabetes. *Health Psychology*, 39(8), 689-699.
- Biesen, J. N. ve Doss, B. D. (2013). Couples' agreement on presenting problems predicts engagement and outcomes in problem-focused couple therapy. *Journal of Family Psychology*, 27(4), 658-663.
- Blount, T. H., Peterson, A. L. ve Monson, C. M. (2017). A case study of cognitive-behavioral conjoint therapy for combat-related PTSD in a same-sex military couple. *Cognitive and Behavioral Practice*, 24(3), 319-328.
- Blount, T., Fredman, S. J., Pukay-Martin, N. D., Macdonald, A. ve Monson, C. M. (2015). Cognitive-behavioral conjoint therapy for PTSD: Application to an operation enduring freedom veteran. *Cognitive and Behavioral Practice*, 22(4), 458-467.
- Blow, A. J., Curtis, A. F., Wittenborn, A. K. ve Gorman, L. (2015). Relationship problems and military related PTSD: The case for using emotionally focused therapy for couples. *Contemporary Family Therapy*, 37, 261-270.
- Bodenmann, G., Plancherel, B., Beach, S. R. H., Widmer, K., Gabriel, B., Meuwly, N., Charvoz, L., Hautzinger, M. ve Schramm, E. (2008). Effects of coping-oriented couples therapy on depression: A randomized clinical trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76(6), 944-954.
- Boeding, S. E., Paprocki, C. M., Baucom, D. H., Abramowitz, J. S., Wheaton, M. G., Fabricant, L. E. ve Fischer, M. S. (2013). Let me check that for you: Symptom accommodation in romantic partners of adults with obsessive-compulsive disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 51(6), 316-322.
- Bolier, L., Haverman, M., Westerhof, G. J., Riper, H., Smit, F. ve Bohlmeijer, E. (2013). Positive psychology interventions: A meta-analysis of randomized controlled studies. *BMC Public Health*, 13(1), 1-20.
- Bowman, K. F., Rose, J. H. ve Deimling, G. T. (2006). Appraisal of the cancer experience by family members and survivors in long-term survivorship. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*, 15(9), 834-845.
- Boyers, G. B. ve Simpson Rowe, L. (2018). Social support and relationship satisfaction in bipolar disorder. *Journal of Family Psychology*, 32(4), 538-543.
- Boyhan, P., Foster, L., Grimes, A. ve Jaffe, R. (2004). Conjoint mediation and therapy: Emergence of the CoMeT model. *Australian Dispute Resolution Journal*, 15, 109-

- 118.
- Bradley, R. P. C. ve Gottman, J. M. (2012). Reducing situational violence in low-income couples by fostering healthy relationships. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38, 187-198.
- Bradley, R. P. C., Drummey, K., Gottman, J. M. ve Gottman, J. S. (2014). Treating couples who mutually exhibit violence or aggression: Reducing behaviors that show a susceptibility for violence. *Journal of Family Violence*, 29, 549-558.
- Braithwaite, S. R. ve Fincham, F. D. (2009). A randomized clinical trial of a computer based preventive intervention: Replication and extension of ePREP. *Journal of Family Psychology*, 23(1), 32-38.
- Braithwaite, S. R. ve Fincham, F. D. (2011). Computer-based dissemination: A randomized clinical trial of ePREP using the actor partner interdependence model. *Behaviour Research and Therapy*, 49(2), 126-131.
- Braithwaite, S. R. ve Fincham, F. D. (2014). Computer-based prevention of intimate partner violence in marriage. *Behaviour Research and Therapy*, 54, 12-21.
- Brigance, C. A., Brown, E. C. ve Cottone, R. R. (2021). Therapeutic intervention for couples experiencing infertility: An emotionally focused couples therapy approach. *The Family Journal*, 29(1), 72-79.
- Briggs, J. G., Finley, M. A. ve Sprenkle, D. H. (2015). A substantive and methodological review of the integrative behavioral couple therapy research program: Clinical implications for a research informed practice. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 14(3), 219-253.
- Broadbent, E., Ellis, C. J., Thomas, J., Gamble, G. ve Petrie, K. J. (2009). Further development of an illness perception intervention for myocardial infarction patients: A randomized controlled trial. *Journal of Psychosomatic Research*, 67(1), 17-23.
- Bulik, C. M., Baucom, D. H., Kirby, J. S. ve Pisetsky, E. (2011). Uniting Couples (in the treatment of) Anorexia Nervosa (UCAN). *International Journal of Eating Disorders*, 44(1), 19-28.
- Burns, J. W., Gerhart, J. I., Bruehl, S., Post, K. M., Smith, D. A., Porter, L. S., Schuster, E., Buvanendran, A., Fras, A. M. ve Keefe, F. J. (2016). Anger arousal and behavioral anger regulation in everyday life among people with chronic low back pain: Relationships with spouse responses and negative affect. *Health Psychology*, 35(1), 29-40.
- Byrne, M., Carr, A. ve Clark, M. (2004). The efficacy of couples-based interventions for panic disorder with agoraphobia. *Journal of Family Therapy*, 26(2), 105-125.
- Cafferky, B. M., Mendez, M., Anderson, J. R. ve Stith, S. M. (2018). Substance use and intimate partner violence: A meta-analytic review. *Psychology of Violence*, 8(1), 110-131.
- Campbell, L. C., Keefe, F. J., Scipio, C., McKee, D. C., Edwards, C. L., Herman, S. H., Johnson L. E., Colvin O. M., McBride C. M. ve Donatucci, C. (2007). Facilitating research participation and improving quality of life for African American prostate cancer survivors and their intimate partners: A pilot study of telephone-based coping skills training. *Cancer: Interdisciplinary International Journal of the American Cancer Society*, 109(S2), 414-424.
- Cano, A. ve Leonard, M. (2006). Integrative behavioral couple therapy for chronic pain: Promoting behavior change and emotional acceptance. *Journal of Clinical Psychology*, 62(11), 1409-1418.
- Capps, F. (2006). Combining eye movement desensitization and reprocessing with gestalt techniques in couples counseling. *The Family Journal*, 14(1), 49-58.
- Carr, A. (2009). The effectiveness of family therapy and systemic interventions for adult-focused problems. *Journal of Family Therapy*, 31(1), 46-74.
- Carr, A. (2014). The evidence base for couple therapy, family therapy and systemic interventions for adult-focused problems. *Journal of Family Therapy*, 36, 158-194.
- Carr, A. (2019). Couple therapy, family therapy and systemic interventions for adult-focused problems: The current evidence base. *Journal of Family Therapy*, 41(4), 492-536.
- Casu, G., Zaia, V., Fernandes Martins, M. D. C., Parente Barbosa, C. ve Gremigni, P. (2019). A dyadic mediation study on social support, coping, and stress among couples starting fertility treatment. *Journal of Family Psychology*, 33(3), 315-326.
- Chambless, D. L., Allred, K. M., Chen, F. F., McCarthy, K. S., Milrod, B. ve Barber, J. P. (2017). Perceived criticism predicts outcome of psychotherapy for panic disorder: Replication and extension. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 85(1), 37-44.
- Chan, C. H., Chan, C. L., Ng, E. H., Ho, P. C., Chan, T. H., Lee, G. L. ve Hui, W. H. C. (2012). Incorporating spirituality in psychosocial group intervention for women undergoing in vitro fertilization: A prospective randomized controlled study. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 85(4), 356-373.
- Cheung, N. W. (2015). Social strain, couple dynamics and gender differences in gambling problems: Evidence from Chinese married couples. *Addictive Behaviors*, 41, 175-184.
- Christensen, A. ve Doss, B. D. (2017). Integrative behavioral couple therapy. *Current Opinion in Psychology*, 13, 111-114.
- Christensen, A., Atkins, D. C., Baucom, B. ve Yi, J. (2010). Marital status and satisfaction five years following a randomized clinical trial comparing traditional versus integrative behavioral couple therapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 78(2), 225-235.
- Christensen, A., Atkins, D. C., Berns, S., Wheeler, J., Baucom, D. H. ve Simpson, L. E. (2004). Traditional versus integrative behavioral couple therapy for significantly and chronically distressed married couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72(2), 176-191.
- Cigrang, J. A., Cordova, J. V., Gray, T. D., Najera, E., Hawrilenko, M., Pinkley, C., Nielsen, M., Tatum, J. ve Redd, K. (2016). The marriage checkup: Adapting and implementing a brief relationship intervention for military couples. *Cognitive and Behavioral Practice*, 23(4), 561-570.
- Cloutier, P. F., Manion, I. G., Walker, J. G. ve Johnson, S. M. (2002). Emotionally focused interventions for couples with chronically ill children: A 2-year follow-up. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28(4), 391-398.
- Cluxton-Keller, F. ve Bruce, M. L. (2018). Clinical effectiveness of family therapeutic interventions in the prevention and treatment of perinatal depression: A systematic review and meta-analysis. *PLoS ONE*, 13(6), e019-8730.

- Cohen, S., O'Leary, K. D. ve Foran, H. (2010). A randomized clinical trial of a brief, problem-focused couple therapy for depression. *Behavior Therapy*, 41(4), 433-446.
- Collins, A. L., Love, A. W., Bloch, S., Street, A. F., Duchesne, G. M., Dunai, J. ve Couper, J. W. (2011). Cognitive existential couple therapy for newly diagnosed prostate cancer patients and their partners: A descriptive pilot study. *Psycho-Oncology*, 22(2), 465-469.
- Cook, J. M., Riggs, D. S., Thompson, R., Coyne, J. C. ve Sheikh, J. I. (2004). Posttraumatic stress disorder and current relationship functioning among World War II ex-prisoners of war. *Journal of Family Psychology*, 18(1), 36-45.
- Coop Gordon, K., Cordova, J. V., Roberson, P. N. E., Miller, M., Gray, T., Lenger, K. A., Hawrilenko, M. ve Martin, K. (2019). An implementation study of relationship checkups as home visitations for low-income at-risk couples. *Family Process*, 58(1), 247-265.
- Cordova, J. V., Cigrang, J. A., Gray, T. D., Najera, E., Havrilenko, M., Pinkley, C., Nielsen, M., Tatum, J. ve Redd, K. (2017). Addressing relationship health needs in primary care: Adapting the marriage checkup for use in medical settings with military couples. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 24(3-4), 259-269.
- Cordova, J. V., Fleming, C. J. E., Morrill, M. I., Hawrilenko, M., Sollenberger, J. W., Harp, A. G., Gray, T. D., Darling, E. V., Blair, J. M., Meade, A. E. ve Wachs, K. (2014). The marriage checkup: A randomized controlled trial of annual relationship health checkups. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 82(4), 592-604.
- Cordova, J. V., Scott, R. L., Dorian, M., Mirgain, S., Yaeger, D. ve Groot, A. (2005). The marriage checkup: An indicated preventive intervention for treatment-avoidant couples at risk for marital deterioration. *Behavior Therapy*, 36(4), 301-309.
- Cordova, J.V., Warren, L.Z. ve Gee, C.B. (2001). Motivational interviewing as an intervention for at-risk couples. *Journal of Marital and Family Therapy*, 27(3), 315-326.
- Coulter, K. ve Malouff, J. M. (2013). Effects of an intervention designed to enhance romantic relationship excitement: A randomized-control trial. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 2(1), 34-44.
- Couper, J., Collins, A., Bloch, S., Street, A., Duchesne, G., Jones, T., Olver, J. ve Love, A. (2015). Cognitive Existential Couple Therapy (CECT) in men and partners facing localised prostate cancer: A randomised controlled trial. *BJU international*, 115, 35-45.
- Cousineau, T. M. ve Domar, A. D. (2007) Psychological impact of infertility. *Best Practices & Research in Clinical Obstetrics & Gynaecology*, 21, 293-308.
- Cousineau, T. M., Green, T. C., Corsini, E., Seibring, A., Showstack, M. T., Applegarth, L., Davidson, M. ve Perloe, M. (2008). Online psychoeducational support for infertile women: A randomized controlled trial. *Human Reproduction*, 23(3), 554-566.
- Cranford, J. A. (2014). DSM-IV alcohol dependence and marital dissolution: Evidence from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 75(3), 520-529.
- Crenshaw, A. O., Whitfield, K. M., Collins, A., Valela, R., Varma, S., Landy, M. S., IP, J., Donkin, V., Earle, E., Siegel, A., Samonas, C., Bushe, J., Mensah, D. H., Xiang, A., Doss, B.D., Morland, L., Wagner, A. C., Fitzpatrick, S. ve Monson, C. M. (2023). Partner outcomes from an uncontrolled trial of Couple HOPES: A guided online couple intervention for posttraumatic stress disorder and relationship enhancement. *Journal of Traumatic Stress*, 36(1), 230-238.
- Dalton, E. J., Greenman, P. S., Classen, C. C. ve Johnson, S. M. (2013). Nurturing connections in the aftermath of childhood trauma: A randomized controlled trial of emotionally focused couple therapy for female survivors of childhood abuse. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 2(3), 209-221.
- Dattilio, F. M. (2005). Introduction to the special section: The role of cognitive-behavioral interventions in couple and family therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 31(1), 7-13.
- Dattilio, F. M. (2010). *Cognitive-behavioral therapy with couples and families*. Guilford Publications.
- Davidoff, J., Christensen, S., Khalili, D. N., Nguyen, J. ve IsHak, W. W. (2012). Quality of life in panic disorder: Looking beyond symptom remission. *Quality of Life Research*, 21(6), 945-959.
- Davies, B., Gibbons, I. ve Hughes, A. (2020). Treating comorbid sexual dysfunctions using the Intersystem Sex Therapy approach. *Contemporary Family Therapy*, 43, 12-19.
- de Carufel, F. ve Trudel, G. (2006). Effects of a new functional-sexological treatment for premature ejaculation. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 32(2), 97-114.
- De Groot, M., Anderson, R., Freedland, K. E., Clouse, R. E. ve Lustman, P. J. (2001). Association of depression and diabetes complications: A meta-analysis. *Psychosomatic Medicine*, 63(4), 619-630.
- Dean, C. J. (2011). Psychoeducation: A first step to understanding infidelity-related systemic trauma and grieving. *The Family Journal*, 19(1), 15-21.
- Dekel, R. ve Solomon, Z. (2006). Marital relations among former prisoners of war: Contribution of posttraumatic stress disorder, aggression, and sexual satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 20(4), 709-712.
- Denton, W. H., Burlison, B. R., Clark, T. E., Rodriguez, C. P. ve Hobbs, B. V. (2000). A randomized trial of emotion-focused therapy for couples in a training clinic. *Journal of Marital and Family Therapy*, 26(1), 65-78.
- Denton, W. H., Carmody, T. J., Rush, A. J., Thase, M. E., Trivedi, M. H., Arnoff, B. A., Klein, D.N. ve Keller, M. B. (2010). Dyadic discord at baseline is associated with lack of remission in the acute treatment of chronic depression. *Psychological Medicine*, 40(3), 415-424.
- Denton, W. H., Wittenborn, A. K. ve Golden, R. N. (2012). Augmenting antidepressant medication treatment of depressed women with emotionally focused therapy for couples: A randomized pilot study. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38, 23-38.
- Dessaulles, A., Johnson, S. M. ve Denton, W. H. (2003). Emotion-focused therapy for couples in the treatment of depression: A pilot study. *The American Journal of Family Therapy*, 31(5), 345-353.
- Doğan, C. K., Yaşar, A. B. ve Gündoğmuş, İ. (2021). Effects of the EMDR couple protocol on relationship satisfaction, depression, and anxiety symptoms. *Journal of EMDR Practice and Research*, 15(4), 218-230.
- Donaldson, S. I., Dollwet, M. ve Rao, M. A. (2015). Happiness, excellence, and optimal human functioning revis-

- ited: Examining the peer-reviewed literature linked to positive psychology. *The Journal of Positive Psychology*, 10(3), 185-195.
- Dorros, S. M., Card, N. A., Segrin, C. ve Badger, T. A. (2010). Interdependence in women with breast cancer and their partners: An interindividual model of distress. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 78(1), 121-125.
- Doss, B. D., Benson, L. A., Georgia, E. J. ve Christensen, A. (2013). Translation of Integrative Behavioral Couple Therapy to a web-based intervention. *Family Process*, 52(1), 139-153.
- Doss, B. D., Cicila, L. N., Georgia, E. J., Roddy, M. K., Nowlan, K. M., Benson, L. A. ve Christensen, A. (2016). A randomized controlled trial of the web-based OurRelationship program: Effects on relationship and individual functioning. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 84(4), 285-296.
- Doss, B. D., Roddy, M. K., Nowlan, K. M., Rothman, K. ve Christensen, A. (2019). Maintenance of gains in relationship and individual functioning following the online OurRelationship program. *Behavior Therapy*, 50(1), 73-86.
- Doss, B. D., Roddy, M. K., Wiebe, S. A. ve Johnson, S. M. (2022). A review of the research during 2010-2019 on evidence-based treatments for couple relationship distress. *Journal of Marital and Family Therapy*, 48(1), 283-306.
- Dowling, N., Suomi, A., Jackson, A., Lavis, T., Patford, J., Cockman, S. ve Abbott, M. (2016). Problem gambling and intimate partner violence: A systematic review and meta-analysis. *Trauma Violence Abuse*, 17, 43-61.
- Drisy, P., Bindumol, K., Saleem, T. K. ve Narayan, D. (2019). Marital problems among partners of patients with bipolar affective disorder. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 41(5), 448-454.
- Durães, R. S. S., Khafif, T. C., Lotufo-Neto, F., Serafim, A. D. P. (2020). Effectiveness of cognitive behavioral couple therapy on reducing depression and anxiety symptoms and increasing dyadic adjustment and marital social skills: An exploratory study. *The Family Journal*, 28, 344-355.
- El-Baalbaki, G., Bélanger, C., Fredman, S. J., Baucom, D. H., Marcaurelle, R. ve Marchand, A. (2011). Marital interactions as predictors of symptoms severity in panic disorder with agoraphobia. *International Journal of Psychological Studies*, 3(2), 107-122.
- Epstein, E. E. ve McCrady, B. S. (1998). Behavioral couples treatment of alcohol and drug use disorders: Current status and innovations. *Clinical Psychology Review*, 18(6), 689-711.
- Epstein, E. E., McCrady, B. S., Morgan, T. J., Cook, S. M., Kugler, G. ve Ziedonis, D. (2007). Couples treatment for drug-dependent males: Preliminary efficacy of a stand alone outpatient model. *Addictive Disorders & Their Treatment*, 6(1), 21-37.
- Epstein, N. B. ve Zheng, L. (2017). Cognitive-behavioral couple therapy. *Current Opinion in Psychology*, 13, 142-147.
- Epstein, N. ve Baucom, D. H. (2002). *Enhanced cognitive-behavioral therapy for couples: A contextual approach*. American Psychological Association.
- Erbes, C. R., Meis, L. A., Polusny, M. A., Compton, J. S. ve Wadsworth, S. M. (2012). An examination of PTSD symptoms and relationship functioning in US soldiers of the Iraq war over time. *Journal of Traumatic Stress*, 25(2), 187-190.
- Evans, L., Cowlshaw, S., Forbes, D., Parslow, R. ve Lewis, V. (2010). Longitudinal analyses of family functioning in veterans and their partners across treatment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 78(5), 611-622.
- Fals-Stewart, W., Birchler, G. R. ve Kelley, M. L. (2006). Learning sobriety together: A randomized clinical trial examining behavioral couples therapy with alcoholic female patients. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74(3), 579-591.
- Fals-Stewart, W., Kashdan, T. B., O'Farrell, T. J. ve Birchler, G. R. (2002). Behavioral couples therapy for drug-abusing patients: Effects on partner violence. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 22(2), 87-96.
- Fals-Stewart, W., Klosterman, K., Yates, B.T., O'Farrell, T.J. ve Birchler, G.B. (2005a). Brief relationship therapy for alcoholism: A randomized clinical trial examining clinical efficacy and cost-effectiveness. *Psychology of Addictive Behaviors*, 19, 363-371.
- Fals-Stewart, W., O'Farrell, T. J., Birchler, G. R., Córdova, J. ve Kelley, M. L. (2005b). Behavioral couples therapy for alcoholism and drug abuse: Where we've been, where we are, and where we're going. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 19(3), 229-246.
- Fedynich, A. L., Birkley, E. L. ve Chard, K. M. (2021). Cognitive-behavioral conjoint therapy for PTSD: A case study of a transgender male co-parenting with former spouse and perpetrator of domestic violence. *Cognitive and Behavioral Practice*, 28(3), 435-443.
- Fife, B. L., Scott, L. L., Fineberg, N. S. ve Zwickl, B. E. (2008). Promoting adaptive coping by persons with HIV disease: Evaluation of a patient/partner intervention model. *Journal of the Association of Nurses in AIDS Care*, 19(1), 75-84.
- Fiorillo, A., Del Vecchio, V., Luciano, M., Sampogna, G., De Rosa, C., Malangone, C., Volpe, U., Bardicchia, F., Ciampini, G., Crocamo, C., Iapichino, S., Lampis, D., Moroni, A., Orlandi, E., Piselli, M., Pompili, E., Veltro, F., Carrà, G. ve Maj, M. (2015). Efficacy of psychoeducational family intervention for bipolar I disorder: A controlled, multicentric, real-world study. *Journal of Affective Disorders*, 172, 291-299.
- Fischer, M. S., Baucom, D. H. ve Cohen, M. J. (2016). Cognitive-behavioral couple therapies: Review of the evidence for the treatment of relationship distress, psychopathology, and chronic health conditions. *Family Process*, 55(3), 423-442.
- Fischer, M. S., Kirby, J. S., Raney, T. J., Baucom, D. H. ve Bulik, C. M. (2015). Integrating couple-based interventions into the treatment of adult anorexia nervosa: A case example of UCAN. H. Thompson-Brenner (Ed.), *Casebook of evidence-based therapy for eating disorders* içinde (s. 220-245). Guilford Press.
- Fitzpatrick, S., Wagner, A. C., Crenshaw, A. O., Varma, S., Whitfield, K. M., Valela, R., Di Bartolomeo, A. A., Fulham, L., Martin-Newnham, C., Mensah, D. H., Collins, A., Landy, M. S. H., Morland, L., Doss, B. D. ve Monson, C. M. (2021). Initial outcomes of Couple HOPES: A guided online couple intervention for PTSD and relationship enhancement. *Internet Interventions*, 25, 100423.
- Fleming, C. J. ve Córdova, J. V. (2012). Predicting relation-

- ship help seeking prior to a marriage checkup. *Family Relations*, 61(1), 90-100.
- Florsheim, P., McArthur, L., Hudak, C., Heavin, S. ve Burrow-Sanchez, J. (2011). The Young Parenthood Program: Preventing intimate partner violence between adolescent mothers and young fathers. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 10(2), 117-134.
- Foa, E. B. ve Franklin, M. E. (2001). Obsessive-compulsive disorder. D. H. Barlow (Ed.), *Clinical handbook of psychological disorders* (3. baskı) içinde (s. 209-263). Guilford.
- Forbat, L., Robertson, J. ve McNamee, P. (2016). Couple therapy following prostate cancer surgery: A manual to guide treatment. *Journal of Family Therapy*, 40, S86-S110.
- Fredman, S. J., Le, Y., Macdonald, A., Monson, C. M., Rhoades, G. K., Dondanville, K. A., Blount, T. H., Hall-Clark, B. N., Fina, B. A., Mintz, J., Litz, B. T., Young-McCaughan, S., Jenkins, A. I. C., Yarvis, J. S., Keane, T. M., Peterson, A. L., Consortium to Alleviate PTSD. (2021). A closer examination of relational outcomes from a pilot study of abbreviated, intensive, multi-couple group cognitive-behavioral conjoint therapy for PTSD with military dyads. *Family Process*, 60(3), 712-726.
- Fredman, S. J., Macdonald, A., Monson, C. M., Dondanville, K. A., Blount, T. H., Hall-Clark, B. N., Fina, B. A., Mintz, J., Litz, B. T., Young-McCaughan, S., Hancock, A. K., Rhoades, G. K., Yarvis, J. S., Resick, P. A., Roache, J. D., Le, Y., Wachen, J. S., Niles, B. L., McGeary, C. A., Keane, T. M. ve Peterson, A. L. (2020). Intensive, multi-couple group therapy for PTSD: A non-randomized pilot study with military and veteran dyads. *Behavior Therapy*, 51(5), 700-714.
- Fredman, S. J., Monson, C. M. ve Adair, K. C. (2011). Implementing cognitive-behavioral conjoint therapy for PTSD with the newest generation of veterans and their partners. *Cognitive and Behavioral Practice*, 18(1), 120-130.
- Fredman, S. J., Pukay-Martin, N. D., Macdonald, A., Wagner, A. C., Vorstenbosch, V. ve Monson, C. M. (2016). Partner accommodation moderates treatment outcomes for couple therapy for posttraumatic stress disorder. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 84(1), 79-87.
- Frühhauf, S., Gerger, H., Schmidt, H. M., Munder, T. ve Barth, J. (2013). Efficacy of psychological interventions for sexual dysfunction: A systematic review and meta-analysis. *Archives of Sexual Behavior*, 42(6), 915-933.
- Gable, S. L., Gonzaga, G. C. ve Strachman, A. (2006). Will you be there for me when things go right? Supportive responses to positive event disclosures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), 904-917.
- Galst, J. P. (2018). The elusive connection between stress and infertility: A research review with clinical implications. *Journal of Psychotherapy Integration*, 28(1), 1-13.
- Ganz, M. B., Rasmussen, H. F., McDougall, T. V., Corner, G. W., Black, T. T. ve De Los Santos, H. F. (2022). Emotionally focused couple therapy within VA healthcare: Reductions in relationship distress, PTSD, and depressive symptoms as a function of attachment-based couple treatment. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 11(1), 15-32.
- Gee, C. B., Scott, R. L., Castellani, A. M. ve Cordova, J. V. (2002). Predicting 2-year Marital satisfaction from partners' discussion of their marriage checkup. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28(4), 399-407.
- Georgia Salivar, E. J., Rothman, K., Roddy, M. K. ve Doss, B. D. (2020). Relative cost effectiveness of in-person and internet interventions for relationship distress. *Family Process*, 59(1), 66-80.
- Gewirtz, A. H., Polusny, M. A., DeGarmo, D. S., Khaylis, A. ve Erbes, C. R. (2010). Posttraumatic stress symptoms among National Guard soldiers deployed to Iraq: Associations with parenting behaviors and couple adjustment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 78(5), 599-610.
- Ghochani, M., Safarian Toosi, M. R. ve Khoynejhad, G. R. (2021). Investigation of the effectiveness of the combined couple therapy for couples on the improvement of intimacy and PTSD. *The American Journal of Family Therapy*, 49(3), 299-320.
- Ghochani, M., Toosi, M. S. ve Khoynejhad, G. (2020). A comparison between the effectiveness of the combined couple therapy and emotionally focused therapy for couples on the improvement of intimacy and PTSD. *Learning and Motivation*, 71, 101637.
- Goff, B. S. N., Crow, J. R., Reisbig, A. M. ve Hamilton, S. (2007). The impact of individual trauma symptoms of deployed soldiers on relationship satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 344-353.
- Gottman, J. M. (1994). *What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Graff, F. S., Morgan, T. J., Epstein, E. E., McCrady, B. S., Cook, S. M., Jensen, N. K. ve Kelly, S. (2009). Engagement and retention in outpatient alcoholism treatment for women. *The American Journal on Addictions*, 18(4), 277-288.
- Gray, T. D., Hawrilenko, M. ve Cordova, J. V. (2020). Randomized controlled trial of the marriage checkup: Depression outcomes. *Journal of Marital and Family Therapy*, 46(3), 507-522.
- Greenberg, L. ve Goldman, R. (2008). *Emotion-focused couples therapy: The dynamics of emotion, love and power*. APA Press.
- Greenberg, L., Warwar, S. ve Malcolm, W. (2010). Emotion-focused couples therapy and the facilitation of forgiveness. *Journal of marital and Family Therapy*, 36(1), 28-42.
- Greenman, P. S. ve Johnson, S. M. (2013). Process research on emotionally focused therapy (EFT) for couples: Linking theory to practice. *Family Process*, 52(1), 46-61.
- Gülkan, M. (2021). *Çift terapisi alan ve almayan kadınların mutluluk düzeyleri arasındaki farkların incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Haemmerli, K., Znoj, H. ve Berger, T. (2010). Internet-based support for infertile patients: A randomized controlled study. *Journal of Behavioral Medicine*, 33(2), 135-146.
- Hagedoorn, M., Sanderman, R., Bolks, H. N., Tuinstra, J. ve Coyne, J. C. (2008). Distress in couples coping with cancer: A meta-analysis and critical review of role and gender effects. *Psychological Bulletin*, 134(1), 1-30.
- Halchuk, R. E., Makinen, J. A. ve Johnson, S. M. (2010). Re-

- solving attachment injuries in couples using emotionally focused therapy: A three-year follow-up. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 9(1), 31-47.
- Hartmann, M., Datta, S., Browne, E.N., Appiah, P., Banay, R., Caetano, V., Floreak, R., Spring, H., Sreevastha, A., Thomas, S., Selvam, S. ve Srinivasan, K. (2021). A combined behavioral economics and cognitive behavioral therapy intervention to reduce alcohol use and intimate partner violence among couples in Bengaluru, India: Results of a pilot study. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(23-24), NP12456-NP12480.
- Hashemi, S. F. ve Kimiaei, S. A. (2017). The effectiveness of emotion-focused cognitive therapy in decreasing depression due to marital relationship problems. *Universal Journal of Psychology*, 5(4), 196-203.
- Heiman, J. R. (2002). Sexual dysfunction: Overview of prevalence, etiological factors, and treatments. *Journal of Sex Research*, 39(1), 73-78.
- Heinrichs, N., Zimmermann, T., Huber, B., Herschbach, P., Russell, D. W. ve Baucom, D. H. (2012). Cancer distress reduction with a couple-based skills training: A randomized controlled trial. *Annals of Behavioral Medicine*, 43(2), 239-252.
- Hesser, H., Axelsson, S., Bäcke, V., Engstrand, J., Gustafsson, T., Holmgren, E., Jeppsson, U., Pollack, M., Norden, K., Rosenqvist, D. ve Andersson, G. (2017). Preventing intimate partner violence via the internet: A randomized controlled trial of emotion-regulation and conflict-management training for individuals with aggression problems. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 24(5), 1163-1177.
- Heyman, R. E., Slep, A. M. S., Lorber, M. F., Mitnick, D. M., Xu, S., Baucom, K. J., Halford K. W. ve Niolon, P. H. (2019). A randomized, controlled trial of the impact of the couple CARE for parents of newborns program on the prevention of intimate partner violence and relationship problems. *Prevention Science*, 20, 620-631.
- Hodgson, J. L., McCammon, S. L. ve Anderson, R. J. (2011). A conceptual and empirical basis for including medical family therapy services in cancer care settings. *American Journal of Family Therapy*, 39(4), 348-359.
- Hogue, A., Schumm, J. A., MacLean, A. ve Bobek, M. (2022). Couple and family therapy for substance use disorders: Evidence-based update 2010–2019. *Journal of Marital and Family Therapy*, 48(1), 178-203.
- Hughes, J. A., Gordon, K. C., Lenger, K. A., Roberson, P. N. ve Cordova, J. V. (2021). Examining the role of therapeutic alliance and split alliance on couples' relationship satisfaction following a brief couple intervention. *Contemporary Family Therapy*, 43, 359-369.
- Huke, K. ve Slade, P. (2006). An exploratory investigation of the experiences of partners living with people who have bulimia nervosa. *European Eating Disorders Review*, 14(6), 436-447.
- Humbad, M. N., Donnellan, M. B., Iacono, W. G. ve Burt, S. A. (2010). Externalizing psychopathology and marital adjustment in long-term marriages: Results from a large combined sample of married couples. *Journal of Abnormal Psychology*, 119(1), 151-162.
- Hurless, N. ve Cottone, R. R. (2018). Considerations of conjoint couples therapy in cases of intimate partner violence. *The Family Journal*, 26(3), 324-329.
- İkizoğlu, G. (2019). Bilişsel davranışçı kuramda çift terapisi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 2(4), 59-69.
- Jacobson, N. S. ve Christensen, A. (1996). *Acceptance and change in couple therapy: A therapist's guide to transforming relationships*. Norton.
- Jacobs, N. ve Jaffe, R. (2010). Investigating the efficacy of CoMeT, a new mediation model for high-conflict separating parents. *The American Journal of Family Therapy*, 38(1), 16-31.
- Jacobson, N. S., Christensen, A., Prince, S. E., Cordova, J. ve Eldridge, K. (2000). Integrative behavioral couple therapy: An acceptance-based, promising new treatment for couple discord. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68(2), 351-355.
- Jaffe, J. (2017). Reproductive trauma: Psychotherapy for pregnancy loss and infertility clients from a reproductive story perspective. *Psychotherapy*, 54(4), 380-385.
- Jiménez-Murcia, S., Tremblay, J., Stinchfield, R., Granero, R., Fernández-Aranda, F., Mestre-Bach, G., Steward, T., del Pino-Gutiérrez, A., Baño, M., Moragas, L., Aymamí, N., Gómez-Peña, M., Tárrega, S., Valenciano-Mendoza, E., Giroux, I., Sancho, M., Sánchez, I., Mallorquí-Bagué, N., González, V., Martín-Romera, V. ve Menchón, J. M. (2017). The involvement of a concerned significant other in gambling disorder treatment outcome. *Journal of Gambling Studies*, 33(3), 937-953.
- Johnson, S. M. (2002). *Emotionally focused couples therapy with trauma survivors: Strengthening emotional bond*. Guilford.
- Johnson, S. M. (2004). *The practice of emotionally focused marital therapy: Creating connections* (2. baskı). Brunner/Mazel.
- Johnson, S. M. ve Greenberg, L. S. (Eds.). (1994). *The heart of the matter: Perspectives on emotion in marital therapy*. Brunner/Mazel.
- Johnson, S. ve Lebow, J. (2000). The "coming of age" of couple therapy: A decade review. *Journal of Marital and Family Therapy*, 26(1), 23-38.
- Justo, L., de Oliveira Soares, B. G. ve Calil, H. (2007). Family interventions for bipolar disorder. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 2007(4), CD005167.
- Kabakçı, E. ve Batur, S. (2003). Who benefits from cognitive behavioral therapy for vaginismus? *Journal of Sex & Marital Therapy*, 29, 277-288.
- Kabat-Zinn, J. (2005). *Coming to our senses: Healing ourselves and the world through mindfulness*. Hachette.
- Kalai, C. ve Eldridge, K. (2021). Integrative Behavioral Couple Therapy for intercultural couples: Helping couples navigate cultural differences. *Contemporary Family Therapy*, 43, 259-275.
- Kaplan, H. I. ve Sadock, B. J. (2007). *Comprehensive textbook of psychiatry* (8. baskı) (H. Aydın ve A. Bozkurt, Çev. Ed.). Güneş Kitapevi.
- Kasalova, P., Prasko, J., Holubova, M., Vanek, J., Ociskova, M., Minarikova, K., Chupacova, M., Kantor, K., Kolek, A., Sollar, T., Nesnídal, V., Zatkova, M., Slepecky, M. ve Barnard, L. (2020). Marriage in panic: Panic disorder and intimate relationships. *Neuroendocrinology Letters*, 41(4), 179-194.
- Kauffman, C. ve Silberman, J. (2009). Finding and fostering the positive in relationships: Positive interventions in couples therapy. *Journal of Clinical Psychology*, 65(5), 520-531.
- Kavitha, C., Rangan, U. ve Nirmalan, P. K. (2014). Quality of life and marital adjustment after cognitive behavioural

- therapy and behavioural marital therapy in couples with anxiety disorders. *Journal of Clinical and Diagnostic Research: JCDR*, 8(8), WC01.
- Keane, T. M., Marshall, A. D. ve Taft, C. T. (2006). Post-traumatic stress disorder: Etiology, epidemiology, and treatment outcome. *Annual Review of Clinical Psychology*, 2, 161-197.
- Keefe, F. J., Ahles, T. A., Porter, L. S., Sutton, L. M., McBride, C. M., Pope, M. S., McKinstry, E. T., Furstenberg, C. P., Dalton, J. ve Baucom, D. H. (2003). The self-efficacy of family caregivers for helping cancer patients manage pain at end-of-life. *Pain*, 103, 157-162.
- Keefe, F. J., Ahles, T. A., Sutton, L., Dalton, J. A., Baucom, D. H., Pope, M. S., Knowles, V., McKinstry, E., Furstenberg, C., Syrjala, K., Waters, S. J., McKee, D., McBride, C., Rumble, M. ve Scipio, C. (2005). Partner-guided cancer pain management at end-of-life: A preliminary study. *Journal of Pain and Symptom Management*, 29, 263-272.
- Keefe, F. J., Blumenthal, J., Baucom, D., Affleck, G., Waugh, R., Caldwell, D. S., Beaupre, P., Kashikar-Zuck, S., Wright, K., Egert, J. ve Lefebvre, J. (2004). Effects of spouse-assisted coping skills training and exercise training in patients with osteoarthritic knee pain: A randomized controlled study. *Pain*, 110(3), 539-549.
- Kelley, M. L. ve Fals-Stewart, W. (2008). Treating paternal alcoholism with learning sobriety together: Effects on adolescents versus preadolescents. *Journal of Family Psychology*, 21, 435-444.
- Kessler, R. C. (2000). Posttraumatic stress disorder: The burden to the individual and to society. *Journal of Clinical Psychiatry*, 61, 4-14.
- Khaddouma, A., Coop Gordon, K. ve Strand, E. B. (2017). Mindful mates: A pilot study of the relational effects of mindfulness-based stress reduction on participants and their partners. *Family Process*, 56(3), 636-651.
- Kiecolt-Glaser, J. K. ve Newton, T. L. (2001). Marriage and health: His and hers. *Psychological Bulletin*, 127(4), 472-503.
- Kirby, J. S. ve Baucom, D. H. (2007). Treating emotion dysregulation in a couples context: A pilot study of a couples skills group intervention. *Journal of Marital and Family Therapy*, 33(3), 375-391.
- Kirby, J. S., Fischer, M. S., Raney, T. J., Baucom, D. H. ve Bulik, C. M. (2016). Couple-based interventions in the treatment of adult anorexia nervosa: A brief case example of UCAN. *Psychotherapy*, 53(2), 241-250.
- Kirby, J. S., Runfola, C. D., Fischer, M. S., Baucom, D. H. ve Bulik, C. M. (2015). Couple-based interventions for adults with eating disorders. *Eating Disorders*, 23(4), 356-365.
- Kleinplatz, P. J., Paradis, N., Charest, M., Lawless, S., Neufeld, M., Neufeld, R., Pratt, D., Menard, A. D., Buduru, B. ve Rosen, L. (2018). From sexual desire discrepancies to desirable sex: Creating the optimal connection. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 44(5), 438-449.
- Kuijjer, R. G., Buunk, B. P., De Jong, G. M., Ybema, J. F. ve Sanderman, R. (2004). Effects of a brief intervention program for patients with cancer and their partners on feelings of inequity, relationship quality and psychological distress. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer*, 13(5), 321-334.
- Lambert, J. E., Engh, R., Hasbun, A. ve Holzer, J. (2012). Impact of posttraumatic stress disorder on the relationship quality and psychological distress of intimate partners: A meta-analytic review. *Journal of Family Psychology*, 26(5), 729-737.
- Lebow, J. L. (2018). Editorial: Effectiveness research in couple and family therapy. *Family Process*, 57(2), 271-274.
- Lebow, J. L., Chambers, A. L., Christensen, A. ve Johnson, S. M. (2012). Research on the treatment of couple distress. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38(1), 145-168.
- Lee, B. K. (2009). Congruence couple therapy for pathological gambling. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 7(1), 45-67.
- Lee, B. K. (2014). Towards a relational framework for pathological gambling (part i): Five circuits. *Journal of Family Therapy*, 36(4), 371-393.
- Lee, B. K. ve Awosoga, O. (2015). Congruence couple therapy for pathological gambling: A pilot randomized controlled trial. *Journal of Gambling Studies*, 31, 1047-1068.
- Lee, B. K., Gilbert, R. ve Knighton, R. (2020). Couple therapy in substance use and gambling disorders: Promoting health system change. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 42(3), 228-239.
- Lee, B. K., Ofori Dei, S. M., Brown, M. M., Awosoga, O. A., Shi, Y. ve Greenshaw, A. J. (2022). Congruence couple therapy for alcohol use and gambling disorders with comorbidities (part I): Outcomes from a randomized controlled trial. *Family Process*, 62(1), 1-36.
- Leonard, M. T., Cano, A. ve Johansen, A. B. (2006). Chronic pain in a couples context: A review and integration of theoretical models and empirical evidence. *The Journal of Pain*, 7(6), 377-390.
- Li, Q., Xu, Y., Zhou, H. ve Loke, A. Y. (2015). A couple-based complex intervention for Chinese spousal caregivers and their partners with advanced cancer: An intervention study. *Psycho-Oncology*, 24(11), 1423-1431.
- Linder, J. N., Niño, A., Negash, S. ve Espinoza, S. (2021). Integrating EMDR and EFT to treat trauma in couple therapy: A literature review. *International Journal of Systemic Therapy*, 32(4), 251-272.
- Linville, D., Cobb, E., Shen, F. ve Stadelman, S. (2016). Reciprocal influence of couple dynamics and eating disorders. *Journal of Marital and Family Therapy*, 42(2), 326-340.
- Luedtke, B., Davis, L. ve Monson, C. (2015). Mindfulness-based cognitive-behavioral conjoint therapy for post-traumatic stress disorder: A case study. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 45(4), 1-8.
- Luk, B. H. K. ve Loke, A. Y. (2015). The impact of infertility on the psychological well-being, marital relationships, sexual relationships, and quality of life of couples: A systematic review. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 41(6), 610-625.
- Luk, B. H. K. ve Loke, A. Y. (2016). A review of supportive interventions targeting individuals or couples undergoing infertility treatment: Directions for the development of interventions. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 42(6), 515-533.
- Macdonald, A., Fredman, S. J., Taylor, D. J., Pruiksma, K. E., Blount, T. H., Hall-Clark, B. N., Fina, B. A., Dondanville, K. A., Mintz, J., Litz, B. T., Young-McCaughan, S., Le, Y., Jenkins, A. I. C., Monson, C. M., Yarvis, J. S., Keane, T. M., Peterson, A. L. ve Con-

- sortium to Alleviate PTSD. (2022). Secondary individual outcomes following multicouple group therapy for posttraumatic stress disorder: An uncontrolled pilot study with military dyads. *Journal of Traumatic Stress, 35*(1), 321-329.
- Macdonald, A., Pukay-Martin, N. D., Wagner, A., Fredman, S. J. ve Monson, C. M. (2016). Improvements in PTSD symptom clusters and trauma-related cognitions in a randomized controlled trial of cognitive-behavioral couple therapy for PTSD. *Journal of Family Psychology, 30*(1), 157-162.
- MacIntosh, H. B. ve Johnson, S. (2008). Emotionally focused therapy for couples and childhood sexual abuse survivors. *Journal of Marital and Family Therapy, 34*(3), 298-315.
- Magnusson, K., Nilsson, A., Andersson, G., Hellner, C. ve Carlbring, P. (2019). Internet-delivered cognitive-behavioral therapy for significant others of treatment-refusing problem gamblers: A randomized wait-list controlled trial. *Journal Consulting and Clinical Psychology, 87*, 802-814.
- Mairal, J. B. (2015). Integrative Behavioral Couple Therapy (IBCT) as a third-wave therapy. *Psicothema, 27*, 13-18.
- Makinen, J. A. ve Johnson, S. M. (2006). Resolving attachment injuries in couples using emotionally focused therapy: Steps toward forgiveness and reconciliation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 74*(6), 1055-1064.
- Manne, S. L., Kashy, D. A., Zaider, T., Kissane, D., Lee, D., Kim, I. Y., Heckman, C. J., Penedo, F. J., Murphy, E. ve Virtue, S. M. (2019). Couple-focused interventions for men with localized prostate cancer and their spouses: A randomized clinical trial. *British journal of Health Psychology, 24*(2), 396-418.
- Manne, S. L., Kashy, D., Siegel, S. D. ve Heckman, C. J. (2017). Group therapy processes and treatment outcomes in 2 couple-focused group interventions for breast cancer patients. *Psycho-Oncology, 26*(12), 2175-2185.
- Manne, S. L., Kissane, D. W., Nelson, C. J., Mulhall, J. P., Winkel, G. ve Zaider, T. (2011). Intimacy-enhancing psychological intervention for men diagnosed with prostate cancer and their partners: A pilot study. *The Journal of Sexual Medicine, 8*(4), 1197-1209.
- Manne, S. L., Ostroff, J. S., Winkel, G., Fox, K., Grana, G., Miller, E., Ross, S. ve Frazier, T. (2005). Couple-focused group intervention for women with early stage breast cancer. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 73*(4), 634-646.
- Manne, S. ve Badr, H. (2008). Intimacy and relationship processes in couples' psychosocial adaptation to cancer. *Cancer, 112*(S11), 2541-2555.
- Marcaurelle, R., Bélanger, C., Marchand, A., Katerelos, T. E. ve Mainguy, N. (2005). Marital predictors of symptom severity in panic disorder with agoraphobia. *Journal of Anxiety Disorders, 19*(2), 211-232.
- Markman, H. J. ve Floyd, F. (1980). Possibilities for the prevention of marital discord: A behavioral perspective. *American Journal of Family Therapy, 8*, 29-48.
- Markman, H. J., Hawkins, A. J., Stanley, S. M., Halford, W. K. ve Rhoades, G. (2022). Helping couples achieve relationship success: A decade of progress in couple relationship education research and practice, 2010-2019. *Journal of Marital and Family Therapy, 48*(1), 251-282.
- Marshal, M. P. (2003). For better or for worse? The effects of alcohol use on marital functioning. *Clinical Psychology Review, 23*(7), 959-997.
- Martire, L. M., Schulz, R., Helgeson, V. S., Small, B. J. ve Saghafi, E. M. (2010). Review and meta-analysis of couple-oriented interventions for chronic illness. *Annals of Behavioral Medicine, 40*(3), 325-342.
- Martire, L. M., Schulz, R., Keefe, F. J., Rudy, T. E. ve Starz, T. W. (2007). Couple-oriented education and support intervention: Effects on individuals with osteoarthritis and their spouses. *Rehabilitation Psychology, 52*(2), 121-132.
- Martire, L. M., Schulz, R., Keefe, F. J., Rudy, T. E. ve Starz, T. W. (2008). Couple-oriented education and support intervention for osteoarthritis: Effects on spouses' support and responses to patient pain. *Families, Systems, & Health, 26*(2), 185-195.
- Matthiesen, S., Klonoff-Cohen, H., Zachariae, R., Jensen-Johansen, M. B., Nielsen, B. K., Frederiksen, Y., Schmidt, L. ve Ingerslev, H. J. (2012). The effect of an expressive writing intervention (EWI) on stress in infertile couples undergoing assisted reproductive technology (ART) treatment: A randomized controlled pilot study. *British Journal of Health Psychology, 17*(2), 362-378.
- May, C. J., Ostafin, B. D. ve Snippe, E. (2020). Mindfulness meditation is associated with decreases in partner negative affect in daily life. *European Journal of Social Psychology, 50*(1), 35-45.
- McCrary, B. S. (2012). Treating alcohol problems with couple therapy. *Journal of Clinical Psychology, 68*(5), 514-525.
- McCrary, B. S. ve Epstein, E. E. (2015). Couple therapy and alcohol problems. A. S. Gurman, J. L. Lebow ve D. K. Snyder (Ed.), *Clinical handbook of couple therapy* içinde (s. 555-584). The Guilford Press.
- McCrary, B. S., Epstein, E. E., Cook, S., Jensen, N. ve Hildebrandt, T. (2009). A randomized trial of individual and couple behavioral alcohol treatment for women. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 77*, 243-256.
- McCrary, B. S., Epstein, E. E., Hallgren, K. A., Cook, S. ve Jensen, N. K. (2016a). Women with alcohol dependence: A randomized trial of couple versus individual plus couple therapy. *Psychology of Addictive Behaviors, 30*(3), 287-299.
- McCrary, B. S., Wilson, A. D., Muñoz, R. E., Fink, B. C., Fokas, K. ve Borders, A. (2016b). Alcohol-focused behavioral couple therapy. *Family Process, 55*(3), 443-459.
- McLean, L. M., Walton, T., Rodin, G., Esplen, M. J. ve Jones, J. M. (2013). A couple-based intervention for patients and caregivers facing end-stage cancer: Outcomes of a randomized controlled trial. *Psycho-oncology, 22*(1), 28-38.
- McMillan, S. C., Small, B. J., Weitzner, M., Schonwetter, R., Tittle, M., Moody, L. ve Haley, W. E. (2006). Impact of coping skills intervention with family caregivers of hospice patients with cancer: A randomized clinical trial. *Cancer, 106*(1), 214-222.
- Mei, Y., Lin, B., Li, Y., Ding, C. ve Zhang, Z. (2018). Effects of modified 8-week reminiscence therapy on the older spouse caregivers of stroke survivors in Chinese

- communities: A randomized controlled trial. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 33(4), 633-641.
- Mercan, S., Karamustafalioglu, O., Ayaydin, E. B., Akpınar, A., Goksan, B., Gonenli, S. ve Guven, T. (2006). Sexual dysfunction in female patients with panic disorder alone or with accompanying depression. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, 10(4), 235-240.
- Metz, M. E. ve McCarthy, B. W. (2010). Male sexuality and couple sexual health: A case illustration. *Journal of Family Psychotherapy*, 21(3), 197-212.
- Miklowitz, D. J., George, E. L., Richards, J. A., Simoneau, T. L. ve Suddath, R. L. (2003). A randomized study of family-focused psychoeducation and pharmacotherapy in the outpatient management of bipolar disorder. *Archives of General Psychiatry*, 60(9), 904-912.
- Miklowitz, D. J., Otto, M. W., Frank, E., Reilly-Harrington, N. A., Wisniewski, S. R., Kogan, J. N., Nierenberg, A. A., Calabrese, J. R., Marangell, L. B., Gyulai, L., Araga, M., Gonzalez, J. M., Shirley, E. R., Thase, M. E. ve Sachs, G. S. (2007). Psychosocial treatments for bipolar depression: A 1-year randomized trial from the systematic treatment enhancement program. *Archives of General Psychiatry*, 64(4), 419-426.
- Miklowitz, D. J., Schneck, C. D., Singh, M. K., Taylor, D. O., George, E. L., Cosgrove, V. E., Howe, M. E., Dickinson, L. M., Garber, J. ve Chang, K. D. (2013). Early intervention for symptomatic youth at risk for bipolar disorder: A randomized trial of family-focused therapy. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 52(2), 121-131.
- Miller, W. R. ve Rollnick, S. (2002). *Motivational interviewing: Preparing people for Change* (2nd ed.). Guilford Press.
- Mitchell, J., Vella-Brodrick, D. ve Klein, B. (2010). Positive psychology and the internet: A mental health opportunity. *E-Journal of Applied Psychology*, 6(2), 30-41.
- Mojtabai, R., Stuart, E. A., Hwang, I., Eaton, W. W., Sampson, N. ve Kessler, R. C. (2017). Long-term effects of mental disorders on marital outcomes in the National Comorbidity Survey ten-year follow-up. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52, 1217-1226.
- Monson, C. M., Fredman, S. J. ve Adair, K. C. (2008). Cognitive-behavioral conjoint therapy for posttraumatic stress disorder: Application to Operation Enduring and Iraqi Freedom veterans. *Journal of Clinical Psychology*, 64(8), 958-971.
- Monson, C. M., Fredman, S. J., Adair, K. C., Stevens, S. P., Resick, P. A., Schnurr, P. P., MacDonald, H. Z. ve Macdonald, A. (2011). Cognitive-behavioral conjoint therapy for PTSD: Pilot results from a community sample. *Journal of Traumatic Stress*, 24(1), 97-101.
- Monson, C. M., Fredman, S. J., Macdonald, A., Pukay-Martin, N. D., Resick, P. A. ve Schnurr, P. P. (2012). Effect of cognitive-behavioral couple therapy for PTSD: A randomized controlled trial. *Jama*, 308(7), 700-709.
- Monson, C. M., Schnurr, P. P., Stevens, S. P. ve Guthrie, K. A. (2004). Cognitive-behavioral couple's treatment for posttraumatic stress disorder: Initial findings. *Journal of Traumatic Stress*, 17(4), 341-344.
- Monson, C. M., Taft, C. T. ve Fredman, S. J. (2009). Military-related PTSD and intimate relationships: From description to theory-driven research and intervention development. *Clinical Psychology Review*, 29(8), 707-714.
- Monson, C. M., Wagner, A. C., Crenshaw, A. O., Whitfield, K. M., Newnham, C. M., Valela, R., Varma, S., Di Bartolomeo, A. A., Fulham, L., Collins, A., Donkin, V., Mensah, D. H., Landy, M. S. H., Samonas, C., Morland, L., Doss, B. D. ve Fitzpatrick, S. (2022). An uncontrolled trial of Couple HOPES: A guided online couple intervention for PTSD and relationship enhancement. *Journal of Family Psychology*, 36(6), 1036-1042.
- Montesinos, R., Lloret, D., Segura, J. V. ve Aracil, A. (2016). La percepción del apoyo social en jugadores patológicos y su relación con el éxito del tratamiento [Perceived social support in pathological gamblers and treatment effectiveness]. *Clínica y Salud*, 27(1), 15-22.
- Moore, M. V. (2016). Couple therapy when one spouse has cancer: Integration of EMDR and relationship enhancement therapies. *Journal of EMDR Practice and Research*, 10(3), 208-214.
- Morgan, E., Wieling, E., Hubbard, J. ve Kraus, E. (2018). The development and implementation of a multi-couple therapy model with torture survivors in the democratic republic of the Congo. *Journal of Marital and Family Therapy*, 44(2), 235-247.
- Morland, L. A., Knopp, K. C., Khalifian, C. E., Macdonald, A., Grubbs, K. M., Mackintosh, M. A., Becker-Cretu, J. J., Sautter, F. J., Buzzella, B. A., Wrape, E. R., Glassman, L. H., Webster, K., Sohn, M. J., Glynn, S. M., Acierno, R. ve Monson, C. M. (2022). A randomized trial of brief couple therapy for PTSD and relationship satisfaction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 90(5), 392-404.
- Morrill, M. I., Eubanks-Fleming, C. J., Harp, A. G., Sollenberger, J. W., Darling, E. V. ve Córdova, J. V. (2011). The Marriage Checkup: Increasing access to marital health care. *Family Process*, 50(4), 471-485.
- Murray, S. B. (2014). A case of strategic couples therapy in adult anorexia nervosa: The importance of symptoms in context. *Contemporary Family Therapy*, 36(3), 392-397.
- Naaman, S., Radwan, K. ve Johnson, S. (2009). Coping with early breast cancer: Couple adjustment processes and couple-based intervention. *Psychiatry*, 72(4), 321-345.
- Nagy, N., Sabry, W., Khalifa, D., Hashem, R., Zahran, N. ve Khalil, A. H. (2015). Relapse rate and outcome correlates in Egyptian patients with bipolar disorder treated with behavioural family psychoeducation. *Middle East Current Psychiatry*, 22(3), 121-131.
- Nasr Isfahani, N., Bahrami, F., Etemadi, O. ve Mohamadi, R. A. (2018). Effectiveness of counseling based on mindfulness and acceptance on the marital conflict of intercultural married women in Iran. *Contemporary Family Therapy*, 40, 204-209.
- Nicolaisen, A., Hagedoorn, M., Hansen, D. G., Flyger, H. L., Christensen, R., Rottmann, N., Lunn, P. B., Terp, H., Soee, K. ve Johansen, C. (2018). The effect of an attachment-oriented couple intervention for breast cancer patients and partners in the early treatment phase: A randomised controlled trial. *Psycho-Oncology*, 27(3), 922-928.
- Nilsson, A., Magnusson, K., Carlbring, P., Andersson, G. ve Gumpert, C. H. (2018). The development of an internet-based treatment for problem gamblers and concerned significant others: A pilot randomized controlled trial. *Journal of Gambling Studies*, 34, 539-559.

- Northouse, L. L., Mood, D. W., Schafenacker, A., Montie, J. E., Sandler, H. M., Forman, J. D., Hussain, M., Pienta, K. J., Smith, D. C. ve Kershaw, T. (2007). Randomized clinical trial of a family intervention for prostate cancer patients and their spouses. *Cancer: Interdisciplinary International Journal of the American Cancer Society*, 110(12), 2809-2818.
- Nowlan, K. M., Georgia, E. J. ve Doss, B. D. (2017). Long-term effectiveness of treatment-as-usual couple therapy for military veterans. *Behavior Therapy*, 48(6), 847-859.
- O'Farrell, T. J., Murphy, C. M., Stephan, S. H., Fals-Stewart, W. ve Murphy, M. (2004). Partner violence before and after couples-based alcoholism treatment for male alcoholic patients: The role of treatment involvement and abstinence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72, 202-217.
- O'Farrell, T. J. ve Schein, A. Z. (2011). Behavioral couples therapy for alcoholism and drug abuse. *Journal of Family Psychotherapy*, 22(3), 193-215.
- O'Farrell, T. J., Schumm, J. A., Dunlap, L. J., Murphy, M. M. ve Muchowski, P. (2016). A randomized clinical trial of group versus standard behavioral couples therapy plus individually based treatment for patients with alcohol dependence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 84(6), 497-510.
- O'Farrell, T. J., Schumm, J. A., Murphy, M. M. ve Muchowski, P. M. (2017). A randomized clinical trial of behavioral couples therapy versus individually-based treatment for drug-abusing women. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 85(4), 309-322.
- Ostwald, S. K., Godwin, K. M., Cron, S. G., Kelley, C. P., Hersch, G. ve Davis, S. (2014). Home-based psychoeducational and mailed information programs for stroke-caregiving dyads post-discharge: A randomized trial. *Disability and Rehabilitation*, 36(1), 55-62.
- Overbeek, G., Vollebergh, W., de Graaf, R., Scholte, R., de Kemp, R. ve Engels, R. (2006). Longitudinal associations of marital quality and marital dissolution with the incidence of DSM-III-R disorders. *Journal of Family Psychology*, 20(2), 284-291.
- Özdel, O., Tümkaya, S., Levent, N., Atesci, F. Ç., Oğuzhanoglu, N. K. ve Varma, G. (2013). Bilişsel davranışçı yöntemlere dayalı cinsel terapinin vajinismuslu kadınlar ve eşlerinin cinsel sorunları üzerindeki etkileri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 129-135.
- Özdem, A., Oguz, M., Miklowitz, D. ve Cimilli, C. (2009). Family focused treatment for patients with bipolar disorder in Turkey: A case series. *Family Process*, 48(3), 417-428.
- Palardy, V., El-Baalbaki, G., Fredette, C., Rizkallah, E. ve Guay, S. (2018). Social support and symptom severity among patients with obsessive-compulsive disorder or panic disorder with agoraphobia: A systematic review. *Europe's Journal of Psychology*, 14(1), 254-286.
- Paprocki, C. (2010). *Unintended effects of "staying positive": Investigating the influence of partners' coping style on patients' adjustment to breast cancer* (Yayınlanmamış doktora tezi). The University of North Carolina at Chapel Hill, ABD.
- Pasch, L. A. ve Sullivan, K. T. (2017). Stress and coping in couples facing infertility. *Current Opinion in Psychology*, 13, 131-135.
- Péloquin, K., Brassard, A., Arpin, V., Sabourin, S. ve Wright, J. (2018). Whose fault is it? Blame predicting psychological adjustment and couple satisfaction in couples seeking fertility treatment. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 39(1), 64-72.
- Peterson, B. D. ve Eifert, G. H. (2011). Using acceptance and commitment therapy to treat infertility stress. *Cognitive and Behavioral Practice*, 18(4), 577-587.
- Pinheiro, A. P., Raney, T. J., Thornton, L. M., Fichter, M. M., Berrettini, W. H., Goldman, D., Halmi, K. A., Kaplan, A. S., Strober, M., Treasure, J., Woodside, D. B., Kaye, W. H. ve Bulik, C. M. (2010). Sexual functioning in women with eating disorders. *International Journal of Eating Disorders*, 43(2), 123-129.
- Pintea, S., Pop, R. ve Kallay, E. (2019). The effect of integrative behavioral therapy versus emotion-focused therapy for couples: A meta-analysis. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Psychologia-Paedagogia*, 64, 23-44.
- Porter, L. S., Keefe, F. J., Baucom, D. H., Hurwitz, H., Moser, B., Patterson, E. ve Kim, H. J. (2009). Partner-assisted emotional disclosure for patients with gastrointestinal cancer: Results from a randomized controlled trial. *Cancer*, 115(S18), 4326-4338.
- Porter, L. S., Keefe, F. J., Garst, J., Baucom, D. H., McBride, C. M., McKee, D. C., Sutton, L., Carson, K., Knowles, V., Rumble, M. ve Scipio, C. (2011). Caregiver-assisted coping skills training for lung cancer: Results of a randomized clinical trial. *Journal of Pain and Symptom Management*, 41(1), 1-13.
- Porter, L. S., Keefe, F. J., Hurwitz, H. ve Faber, M. (2005). Disclosure between patients with gastrointestinal cancer and their spouses. *Psycho-Oncology*, 14(12), 1030-1042.
- Powers, M. B., Vedel, E. ve Emmelkamp, P. M. (2008). Behavioral couples therapy (BCT) for alcohol and drug use disorders: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 28(6), 952-962.
- Protinsky, H., Sparks, J. ve Flemke, K. (2001). Using eye movement desensitization and reprocessing to enhance treatment of couples. *Journal of Marital and Family Therapy*, 27(2), 157-164.
- Ramezani, M. A., Ahmadi, K., Besharat, M., Noohi, S. ve Ghaemmaghami, A. (2018). Efficacy of metacognitive therapy for hypoactive sexual desire disorder among Iranian couples. *Psychotherapy Research*, 28(6), 902-908.
- Rancourt, K. M., Bergeron, S., Vaillancourt-Morel, M.-P., Lee-Baggley, D., Delisle, I. ve Rosen, N. O. (2022). Sexual communication mediates cognitive-behavioral couple therapy outcomes: A randomized clinical trial for provoked vestibulodynia. *Journal of Family Psychology*, 36(7), 1073-1083.
- Rao, T. S. S., Nambi, S. ve Chandrashekar, H. (2009). Marriage, mental health and Indian legislation. *Indian Journal of Psychiatry*, 51, 113-128.
- Rathgeber, M., Bürkner, P. C., Schiller, E. M. ve Holling, H. (2019). The efficacy of emotionally focused couples therapy and behavioral couples therapy: A meta-analysis. *Journal of Marital and Family Therapy*, 45(3), 447-463.
- Rea, M. M., Tompson, M. C., Miklowitz, D. J., Goldstein, M. J., Hwang, S. ve Mintz, J. (2003). Family-focused treatment versus individual treatment for bipolar disorder: Results of a randomized clinical trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(3), 482-492.
- Reese, J. B., Porter, L. S., Regan, K. R., Keefe, F. J., Azad,

- N. S., Diaz, L. A., Herman, J. M. ve Haythornthwaite, J. A. (2014). A randomized pilot trial of a telephone-based couples intervention for physical intimacy and sexual concerns in colorectal cancer. *Psycho-oncology*, 23(9), 1005-1013.
- Reese, J. B., Smith, K. C., Handorf, E., Sorice, K., Bober, S. L., Bantug, E. T., Schwartz, S., Porter, L. S. (2018). A randomized pilot trial of a couple-based intervention addressing sexual concerns for breast cancer survivors. *Journal of Psychosocial Oncology*, 37(2), 242-263.
- Reicherzer, S. (2011). Eye movement desensitization and reprocessing in counseling a male couple. *Journal of EMDR Practice and Research*, 5(3), 111-120.
- Remien, R. H., Stirratt, M. J., Dolezal, C., Dognin, J. S., Wagner, G. J., Carballo-Diequez, A., El-Bassel, N. ve Jung, T. M. (2005). Couple-focused support to improve HIV medication adherence: A randomized controlled trial. *Aids*, 19(8), 807-814.
- Remmerswaal, K. C., Batelaan, N. M. ve Van Balkom, A. J. (2019). Relieving the burden of family members of patients with obsessive-compulsive disorder. *Clinical Neuropsychiatry*, 16(1), 47-52.
- Renneberg, B., Chambless, D. L., Fydrich, T. ve Goldstein, A. J. (2002). The relationship of affect balance in family interactions to behaviour therapy outcome: A study with agoraphobic outpatients and their relatives. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 9(2), 112-121.
- Reyes-Rodriguez, M. L., Baucom, D. H. ve Bulik, C. M. (2014). Culturally sensitive intervention for Latina women with eating disorders: A case study. *Revista Mexicana De Trastornos Alimentarios*, 5(2), 136-146.
- Robertson, J., McNamee, P., Molloy, G., Hubbard, G., McNeill, A., Bollina, P., Kelly, D. ve Forbat, L. (2016). Couple-based psychosexual support following prostate cancer surgery: Results of a feasibility pilot randomized control trial. *The Journal of Sexual Medicine*, 13(8), 1233-1242.
- Robinson-Smith, G., Harmer, C., Sheeran, R. ve Bellino Vallo, E. (2015). Couples' coping after stroke—A pilot intervention study. *Rehabilitation Nursing*, 41(4), 218-229.
- Roddy, M. K., Nowlan, K. M. ve Doss, B. D. (2017). A randomized controlled trial of coach contact during a brief online intervention for distressed couples. *Family Process*, 56(4), 835-851.
- Roddy, M. K., Nowlan, K. M., Doss, B. D. ve Christensen, A. (2016). Integrative behavioral couple therapy: Theoretical background, empirical research, and dissemination. *Family Process*, 55(3), 408-422.
- Rodriguez, L. M., Neighbors, C. ve Knee, C. R. (2014). Problematic alcohol use and marital distress: An interdependence theory perspective. *Addiction Research & Theory*, 22, 294-312.
- Rosen, N. O., Dubé, J. P., Corsini-Munt, S. ve Muise, A. (2019). Partners experience consequences, too: A comparison of the sexual, relational, and psychological adjustment of women with sexual interest/arousal disorder and their partners to control couples. *The Journal of Sexual Medicine*, 16(1), 83-95.
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E. ve Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, 82(1), 58-68.
- Runfola, C. D., Kirby, J. S., Baucom, D. H., Fischer, M. S., Baucom, B. R., Matherne, C. E., Pentel, K. Z. ve Bulik, C. M. (2018). A pilot open trial of UNITE-BED: A couple-based intervention for binge-eating disorder. *International Journal of Eating Disorders*, 51(9), 1107-1112.
- Santerre-Baillargeon, M., Rosen, N. O., Vaillancourt-Morel, M.-P., Corsini-Munt, S., Steben, M., Mayrand, M.-H. ve Bergeron, S. (2023). Mediators of change in cognitive-behavioral couple therapy for genito-pelvic pain: Results of a randomized clinical trial. *Health Psychology*, 42(3), 161-171.
- Sautter, F. J., Glynn, S. M., Arseneau, J. R., Cretu, J. B. ve Yufik, T. (2014). Structured approach therapy for PTSD in returning veterans and their partners: Pilot findings. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 6(Suppl 1), S66-S72.
- Sautter, F. J., Glynn, S. M., Becker-Cretu, J. J., Senturk, D., Armelie, A. P. ve Wielt, D. B. (2016). Structured approach therapy for combat-related PTSD in returning US Veterans: Complementary mediation by changes in emotion functioning. *Journal of Traumatic Stress*, 29(4), 384-387.
- Sautter, F. J., Glynn, S. M., Cretu, J. B., Senturk, D. ve Vaught, A. S. (2015). Efficacy of structured approach therapy in reducing PTSD in returning veterans: A randomized clinical trial. *Psychological Services*, 12(3), 199-212.
- Sautter, F., Glynn, S., Thompson, K. E., Franklin, C. L. ve Han, X. (2009). A couple-based approach to the reduction of PTSD avoidance symptoms: Preliminary findings. *Journal of Marital and Family Therapy*, 35, 343-349.
- Schumm, J. A., Fredman, S. J., Monson, C. M. ve Chard, K. M. (2013). Cognitive-behavioral conjoint therapy for PTSD: Initial findings for Operations Enduring and Iraqi Freedom male combat veterans and their partners. *The American Journal of Family Therapy*, 41(4), 277-287.
- Schumm, J. A., Monson, C., O'Farrell, T. J., Gustin, N. G. ve Chard, K. M. (2015). Couple treatment for alcohol use disorder and posttraumatic stress disorder: Pilot results from U.S. military veterans and their partners. *Journal of Traumatic Stress*, 28, 247-252.
- Schumm, J. A., O'Farrell, T. J., Kahler, C. W., Murphy, M. M. ve Muchowski, P. (2014). A randomized clinical trial of behavioral couples therapy versus individually based treatment for women with alcohol dependence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 82(6), 993-1004.
- Schumm, J. A., O'Farrell, T. J., Murphy, C. M. ve Fals-Stewart, W. (2009). Partner violence before and after couples-based alcoholism treatment for female alcoholic patients. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 77(6), 1136-1146.
- Schumm, J. A., O'Farrell, T. J., Murphy, M. M. ve Muchowski, P. (2019). Efficacy of behavioral couples therapy versus individual recovery counseling for addressing posttraumatic stress disorder among women with drug use disorders. *Journal of Traumatic Stress*, 32(4), 595-605.
- Schwartz, M. F. ve Southern, S. (2018). An integrative model for treatment of sexual desire disorders: An update of the Masters and Johnson institute approach. *The Family Journal*, 26(2), 223-237.
- Scocco, P., Barbieri, I. ve Frank, E. (2007). Interpersonal

- problem areas and onset of panic disorder. *Psychopathology*, 40(1), 8-13.
- Scott, J. L., Halford, W. K. ve Ward, B. G. (2004). United we stand? The effects of a couple-coping intervention on adjustment to early stage breast or gynecological cancer. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72(6), 1122-1135.
- Seligman, M. E. P. ve Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Seligman, M. E., Steen, T. A., Park, N. ve Peterson, C. (2005). Positive psychology progress: Empirical validation of interventions. *American Psychologist*, 60(5), 410-421.
- Şenol, A., Gürbüz, F. ve Dost, M. T. (2023). Duygu Odaklı Çift Terapisi: Teori ve uygulamaya yönelik bir derleme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 15(1), 146-160.
- Sexton, M. B., Byrd, M. R., O'Donohue, W. T. ve Jacobs, N. N. (2010). Web-based treatment for infertility-related psychological distress. *Archives of Women's Mental Health*, 13, 347-358.
- Seymenler, S. ve Siyez, D. M. (2018). İnfertilite psikolojik danışmanlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(2), 186-197.
- Shadish, W. R. ve Baldwin, S. A. (2005). Effects of behavioral marital therapy: A meta-analysis of randomized controlled trials. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(1), 6-14.
- Shadish, W. R. ve Baldwin, S.A. (2003). Meta-analysis of marriage and family therapy interventions. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29(4), 547-570.
- Shao, X. ve Li, J. (2008). Clinical study on treatment of premature ejaculation with Paroxetine and behavior-therapy. *Chinese Journal of Andrology*, 22, 18-20.
- Shapiro, F. (1989). Efficacy of the eye movement desensitization procedure in the treatment of traumatic memories. *Journal of Traumatic Stress Studies*, 2, 199-223.
- Sheets, E. S. ve Miller, I. W. (2010). Predictors of relationship functioning for patients with bipolar disorder and their partners. *Journal of Family Psychology*, 24(4), 371-379.
- Sher, T., Braun, L., Domas, A., Bellg, A., Baucom, D. H. ve Houle, T. T. (2014). The partners for life program: A couples approach to cardiac risk reduction. *Family Process*, 53(1), 131-149.
- Siev, J. ve Chambless, D. L. (2007). Specificity of treatment effects: Cognitive therapy and relaxation for generalized anxiety and panic disorders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 75, 513-522.
- Sin, N. L. ve Lyubomirsky, S. (2009). Enhancing well-being and alleviating depressive symptoms with positive psychology interventions: A practice-friendly meta-analysis. *Journal of Clinical Psychology*, 65(5), 467-487.
- Smith, G. C., Egbert, N., Dellman-Jenkins, M., Nanna, K. ve Palmieri, P. A. (2012). Reducing depression in stroke survivors and their informal caregivers: A randomized clinical trial of a web-based intervention. *Rehabilitation Psychology*, 57(3), 196-206.
- Snyder, D. K. ve Halford, W. K. (2012). Evidence-based couple therapy: Current status and future directions. *Journal of Family Therapy*, 34(3), 229-249.
- Sobczak, L. R. ve West, L. M. (2013). Clinical considerations in using mindfulness-and acceptance-based approaches with diverse populations: Addressing challenges in service delivery in diverse community settings. *Cognitive and Behavioral Practice*, 20(1), 13-22.
- Soleimani, A. A., Najafi, M., Ahmadi, K., Javidi, N., Kamkar, E. H. ve Mahboubi, M. (2015). The effectiveness of emotionally focused couples therapy on sexual satisfaction and marital adjustment of infertile couples with marital conflicts. *International Journal of Fertility & Sterility*, 9(3), 393-402.
- Stephens, M. A. P., Franks, M. M., Rook, K. S., Iida, M., Hemphill, R. C. ve Salem, J. K. (2013). Spouses' attempts to regulate day-to-day dietary adherence among patients with type 2 diabetes. *Health Psychology*, 32(10), 1029-1037.
- Stephenson, R., Garofalo, R., Sullivan, P. S., Hidalgo, M. A., Bazzi, A. R., Hoehnle, S., Bratcher, A., Finneran, C. A. ve Mimiaga, M. J. (2021). Stronger together: Results from a randomized controlled efficacy trial of a dyadic intervention to improve engagement in HIV care among serodiscordant male couples in three US cities. *AIDS and Behavior*, 25, 2369-2381.
- Stewart, K. E., Sumantry, D. ve Malivoire, B. L. (2020). Family and couple integrated cognitive-behavioural therapy for adults with OCD: A meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 277, 159-168.
- Stith, S. M., Topham, G. L., Spencer, C., Jones, B., Coburn, K., Kelly, L. ve Langston, Z. (2022). Using systemic interventions to reduce intimate partner violence or child maltreatment: A systematic review of publications between 2010 and 2019. *Journal of Marital and Family Therapy*, 48(1), 231-250.
- Şafak Öztürk, C. (2019). Cinsel işlev bozukluklarına yönelik psikolojik müdahaleler. *Yeni Symposium*, 57(2), 18-28.
- Şafak Öztürk, C. ve Arkar, H. (2017). Vajinismuslu çiftlerde bilişsel davranışçı terapinin cinsel doyum, evlilik uyumu, depresyon ve anksiyete belirti düzeylerine etkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 28, 172-180.
- Taft, C. T., Creech, S. K., Gallagher, M. W., Macdonald, A., Murphy, C. M. ve Monson, C. M. (2016). Strength at Home Couples Program to prevent military partner violence: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 84(11), 935-945.
- Taft, C. T., Watkins, L. E., Stafford, J., Street, A. E. ve Monson, C. M. (2011). Posttraumatic stress disorder and intimate relationship problems: A meta-analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79(1), 22-33.
- Tahan, M., Saleem, T., Moshtagh, M., Fattahi, P. ve Rahimi, R. (2020). Psychoeducational Group Therapy for sexual function and marital satisfaction in Iranian couples with sexual dysfunction disorder. *Heliyon*, 6(7), e04586.
- Terrill, A. L., Reblin, M., MacKenzie, J. J., Cardell, B., Einerson, J., Berg, C. A., Majersik, J. J. ve Richards, L. (2018). Development of a novel positive psychology-based intervention for couples post-stroke. *Rehabilitation Psychology*, 63(1), 43-54.
- Terrill, A., Einerson, J., Reblin, M., MacKenzie, J., Cardell, B., Berg, C., Majersik, J. ve Richards, L. (2016). Promoting resilience in couples after stroke: Testing feasibility of a dyadic positive psychology-based intervention. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 97(10), e62-e63.

- Terzioglu, F. (2001). Investigation into effectiveness of counseling on assisted reproductive techniques in Turkey. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 22(3), 133-141.
- Tremblay, J., Dufour, M., Bertrand, K., Blanchette-Martin, N., Ferland, F., Savard, A. C., Saint-Jacques, M. ve Côté, M. (2018). The experience of couples in the process of treatment of pathological gambling: Couple vs. individual therapy. *Frontiers in Psychology*, 8, 2344.
- Trief, P. M., Fisher, L., Sandberg, J., Hessler, D. M., Cibula, D. A. ve Weinstock, R. S. (2019). Two for one? Effects of a couples intervention on partners of persons with Type 2 diabetes: A randomized controlled trial. *Diabetic Medicine*, 36(4), 473-481.
- Trief, P., Sandberg, J. G., Ploutz-Snyder, R., Brittain, R., Cibula, D., Scales, K. ve Weinstock, R. S. (2011). Promoting couples collaboration in type 2 diabetes: The diabetes support project pilot data. *Families, Systems, & Health*, 29(3), 253-261.
- Trillingsgaard, T., Fentz, H. N., Hawrilenko, M. ve Cordova, J. V. (2016). A randomized controlled trial of the Marriage Checkup adapted for private practice. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 84(12), 1145-1152.
- van Lankveld, W., van Helmond, T., Näring, G., de Rooij, D. J. ve van den Hoogen, F. (2004). Partner participation in cognitive-behavioral self-management group treatment for patients with rheumatoid arthritis. *The Journal of Rheumatology*, 31(9), 1738-1745.
- Vloothuis, J. D., Mulder, M., Nijland, R. H., Goedhart, Q. S., Konijnenbelt, M., Mulder, H., Hertogh, C. M. P. M., van Tulder, M., van Wegen, E. H. ve Kwakkel, G. (2019). Caregiver-mediated exercises with e-health support for early supported discharge after stroke (CARE4STROKE): A randomized controlled trial. *Plos One*, 14(4), e0214241.
- Walitzer, K. S. ve Dermen, K. H. (2004). Alcohol-focused spouse involvement and behavioral couples therapy: Evaluation of enhancements to drinking reduction treatment for male problem drinkers. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72(6), 944-955.
- Walitzer, K., Dermen, K., Shyhalla, K. ve Kubiak, A. (2013). Couple communication among problem drinking males and their spouses: A randomized controlled trial. *Journal of Family Therapy*, 35(3), 229-251.
- Walseth, L. T., Haaland, V. Ø., Launes, G., Himle, J. ve Håland, Å. T. (2017). Obsessive-compulsive disorder's impact on partner relationships: A qualitative study. *Journal of Family Psychotherapy*, 28(3), 205-221.
- Walseth, L. T., Launes, G., Sunde, T., Klovning, I., Himle, J., Haaland, V. Ø. ve Håland, Å. T. (2019). Present in daily life: Obsessive compulsive disorder and its impact on family life from the partner's perspective. A focus group study. *Journal of Family Psychotherapy*, 30(3), 185-203.
- Weber, D. M., Fischer, M. S., Baucom, D. H., Baucom, B. R., Kirby, J. S., Runfola, C. D., Matherne, C. E. ve Bulik, C. M. (2019). The association between symptom accommodation and emotional coregulation in couples with binge eating disorder. *Family Process*, 58(4), 920-935.
- Whisman, M. A. (2001). Marital adjustment and outcome following treatments for depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69(1), 125-129.
- Whisman, M. A. (2007). Marital distress and DSM-IV psychiatric disorders in a population-based national survey. *Journal of Abnormal Psychology*, 116(3), 638-643.
- Whisman, M. A. ve Robustelli, B. L. (2016). *Intimate relationship functioning and psychopathology*. K. T. Sullivan ve E. Lawrence (Ed.), *The Oxford handbook of relationship science and couple interventions* içinde (s. 69-82). Oxford University Press.
- Whisman, M. A. ve Uebelacker, L. A. (2009). Prospective associations between marital discord and depressive symptoms in middle-aged and older adults. *Psychology and Aging*, 24(1), 184-189.
- Whisman, M. A., Dementyeva, A., Baucom, D. H. ve Bulik, C. M. (2012). Marital functioning and binge eating disorder in married women. *International Journal of Eating Disorders*, 45(3), 385-389.
- Whisman, M. A., Robustelli, B. L., Beach, S. R., Snyder, D. K. ve Harper, J. M. (2015). Marital discord and depression in middle-aged and older couples: Is taxon status associated with depression? *Journal of Social and Personal Relationships*, 32(7), 967-973.
- Whisman, M. A., Uebelacker, L. A. ve Bruce, M. L. (2006). Longitudinal association between marital dissatisfaction and alcohol use disorders in a community sample. *Journal of Family Psychology*, 20(1), 164-167.
- Wiebe, S. A. ve Johnson, S. M. (2016). A review of the research in emotionally focused therapy for couples. *Family Process*, 55(3), 390-407.
- Winter, F., Steffan, A., Warth, M., Ditzen, B. ve Aguilar-Raab, C. (2021). Mindfulness-based couple interventions: A systematic literature review. *Family Process*, 60(3), 694-711.
- Wittenborn, A. K. ve Holtrop, K. (2022). Introduction to the special issue on the efficacy and effectiveness of couple and family interventions: Evidence base update 2010-2019. *Journal of Marital and Family Therapy*, 48(1), 5-22.
- Wittenborn, A. K., Liu, T., Ridenour, T. A., Lachmar, E. M., Mitchell, E. A. ve Seedall, R. B. (2019). Randomized controlled trial of emotionally focused couple therapy compared to treatment as usual for depression: Outcomes and mechanisms of change. *Journal of Marital and Family Therapy*, 45(3), 395-409.
- Wittenborn, A. K., Woods, S. B., Priest, J. B., Morgan, P. C., Tseng, C. F., Huerta, P. ve Edwards, C. (2022). Couple and family interventions for depressive and bipolar disorders: Evidence base update (2010-2019). *Journal of Marital and Family Therapy*, 48(1), 129-153.
- Woldarsky Meneses, C. (2017). Emotion-focused couples therapy. *Person-Centered and Experiential Psychotherapies*, 16(3), 236-255.
- Wood, N. D., Crane, D. R., Schaalje, G. B. ve Law, D. D. (2005). What works for whom: A meta-analytic review of marital and couples therapy in reference to marital distress. *The American Journal of Family Therapy*, 33(4), 273-287.
- Woods, S., Lambert, N., Brown, P., Fincham, F. ve May, R. (2015). "I'm so excited for you!" How an enthusiastic responding intervention enhances close relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 32(1), 24-40.
- Woodside, D. B., Lackstrom, J. B. ve Shekter-Wolfson, L. (2000). Marriage in eating disorders comparisons between patients and spouses and changes over the course

- of treatment. *Journal of Psychosomatic Research*, 49(3), 165-168.
- Worrell, M. (2015). *Cognitive behavioural couple therapy: Distinctive features*. Routledge.
- Yakovenko, I. ve Hodgins, D. C. (2016). Latest developments in treatment for disordered gambling: Review and critical evaluation of outcome studies. *Current Addiction Reports*, 3, 299-306.
- Yakovenko, I. ve Hodgins, D. C. (2018). A scoping review of co-morbidity in individuals with disordered gambling. *International Gambling Studies*, 18(1), 143-172.
- Yazar, R. ve Tolan, Ö. (2021). Cognitive-behavioral approach in marital therapy. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar*, 13(1), 1-22.
- Ying, L. Y. ve Loke, A. Y. (2015). Analysis of the concept of partnership in the couples undergoing infertility treatment. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 12(7), 1-14.
- Zaider, T. I., Heimberg, R. G. ve Iida, M. (2010). Anxiety disorders and intimate relationships: A study of daily processes in couples. *Journal of Abnormal Psychology*, 119(1), 163-173.

| **Extended Abstract** |**Couple therapy approaches in psychopathologies and chronic illnesses**Ünal Alpay¹ , Adviye Esin Yılmaz² **Keywords**couple therapy,
psychopathology, chronic
illness**Abstract**

The quality of one's romantic relationship plays a significant role in the individual's life satisfaction and subjective well-being. Distress and problems in relationships can have negative effects on physical and psychological health. Additionally, individual psychopathologies can also have detrimental effects on the couple relationship and the partner. In recent years, approaches that focus on couple relationship have been increasingly used in the treatment of individual psychopathologies, recognizing the interactive cycle between individual and relational factors. Furthermore, couple interventions have also been employed in the treatment process of various chronic illnesses such as cancer and infertility. This study aims to review the approaches and practices utilized in couple interventions and provide insights into their current status. Additionally, the study examines the application of couple interventions in individual and chronic health issues, exploring how they are integrated into the treatment process and the benefits they offer. The findings are expected to be informative for clinicians working in the field of couple and individual therapy.

A romantic relationship is important for an individual's psychological well-being. Marital adjustment affects life satisfaction and well-being (Arshad et al., 2014). Marital conflicts can lead to adverse consequences on life satisfaction and often co-occur with depression (Whisman, 2007), anxiety disorders (Baum et al., 2012b), and substance use disorders (McCrary, 2012). On the other hand, an individual's psychopathology can also affect the quality of the relationship and the psychological health of the partner (Durães et al., 2020). Due to this interactive nature of close relationships, it can be argued that couple interventions are important in ensuring the well-being of both the person and significant others (spouse, child, etc.). This review examines couple intervention approaches and couple interventions for individual psychopathology and chronic illnesses and what kind of gains they provide. We expected that the findings would be informative for clinicians working in the field of couple and individual therapy.

Approaches Used in Couples Therapy

Couples therapies become common in 1950s (Ikizoglu, 2019), and made significant contributions to the improvement of marital adjustment (Shadish and Baldwin, 2003; Snyder and Halford, 2012). When the literature is examined, it is observed that the most commonly used approaches are Behavioral Couples Therapy (BCT), Cognitive Behavioral Couples Therapy (CBCT), Emotion-Focused Couples Therapy

(EFCT), and Integrative Behavioral Couples Therapy (IBCT). BCT is based on classical and operant conditioning learning principles, aims to increase mutually enjoyable activities, and enhance communication and problem-solving skills (Ikizoglu, 2019; Worrell, 2015). Studies suggested that BCT is effective for relationship problems (Christensen et al., 2004; Fischer et al., 2016), improves relationship adjustment (Fals-Stewart et al., 2006; Kavitha et al., 2014), and is also used in the treatment of addiction-related disorders, proving to be more effective compared to individual therapies (Fals-Stewart et al., 2006; McCrary et al., 2009).

In the 1980s, cognitive factors began to be integrated into interventions for couples (Dattilio, 2010). In addition to the BCT components, CBCT focuses on cognitive factors such as one's perception of experiences, cognitive distortions, schemas, and unrealistic expectations (Worrell, 2015). Studies indicated that CBCT is an effective intervention for relational problems (Shadish & Baldwin, 2005; Snyder & Halford, 2012), positively impacts depression and relationship satisfaction (Durães et al., 2020; Lebow, 2018), reduces emotional and psychological violence (Hurless & Cottone, 2018), and aggressive behaviors (Askari, 2019). CBCT was at least as effective as individual therapy for chronic illnesses (Martire et al., 2010; Porter et al., 2009) and various psychopathologies (Abramowitz et al., 2013; Monson et al., 2012).

Developed in the 1990s, IBCT includes the concept of acceptance, which is one of the fundamental

To cite: Alpay, Ü., & Yılmaz, A. E. (2024). Couple therapy approaches in individual psychopathologies and chronic illnesses, *Journal of Clinical Psychology Research*, 8(3), 421-459.

Ünal Alpay · unal.alpay@yahoo.com.tr | ¹Clinical Psychologist, Department of Psychology, Dokuz Eylül University, İzmir, Türkiye; ²Prof. Dr., Department of Psychology, Dokuz Eylül University, İzmir, Türkiye.

Received Feb 2, 2023, **Revised** Aug 6, 2023, **Accepted** Aug 22, 2023

elements of third-wave therapies, in addition to well-established BCT components (Christensen & Doss, 2017). IBCT includes BDT components as well as empathic engagement and skills for tolerating reactions to problems (Christensen et al., 2004). Studies suggested that IBCT is beneficial for couples with high levels of stress (Briggs et al., 2015; Roddy et al., 2016) and provides significant improvements not only in marital satisfaction but also in symptoms of depression and anxiety (Christensen et al., 2004; Doss et al., 2013).

EFCT is an approach that addresses relationship problems based on attachment theory, and priority to emotions, and aims to change the restrictive interaction patterns and emotional reactions of couples with high-stress levels (Greenberg & Goldman, 2008). Studies suggested that EFCT provides significant improvements in relational problems (Wiebe & Johnson, 2016), depression (Wittenborn et al., 2019), stressful life events (Cloutier et al., 2002), trauma symptoms (Ganz et al., 2022), and attachment and infidelity problems in relationships (Halchuk et al., 2010). Additionally, EFCT was beneficial for couples in managing stress related to breast cancer (Naaman et al., 2009).

Interventions for couples also include mindfulness-based interventions that aim to increase awareness and self-compassion, and positive psychology practices that aim to find and develop positive relationships. These interventions provided improvements in relationship satisfaction as well as subjective well-being (Antoine et al., 2020; Kauffman and Silberman, 2009). In recent years, brief interventions (e.g., Relationship Checkup, The Marriage Checkup) and online programs (e.g., OurRelationship-QR) for the couple have been developed. Short-term (Cordova et al., 2014; Hughes et al., 2021) and online interventions (Doss et al., 2016, 2019) provided significant improvements in relationship satisfaction, while various couple intervention programs have been developed to reduce intimate partner violence (see Braithwaite and Fincham, 2014; Stith et al., 2022).

Psychopathology and Couples Interventions

Couple and family interventions are used for various psychopathologies such as mood disorders, anxiety disorders, sexual problems as well as relationship problems (Fischer et al., 2016; Wittenborn & Holtrop, 2022).

Mood Disorders and Couples Interventions

Stressful family relationships contribute to the onset and maintenance of mood disorder symptoms and may also reduce the response to the treatment of these disorders (Cluxton-Keller and Bruce, 2018; Denton et al., 2010). Conversely, mood disorders can also lead to relationship problems (Drisya et al., 2019). It is seen that

BCT, CBCT, and EFCT provide significant reductions in depressive symptoms and increase relationship satisfaction (Alder et al., 2018; Denton et al., 2012). For bipolar disorder, psychoeducation and family-focused therapy are commonly used, improved medication adherence (Miklowitz et al., 2003), and reduced symptoms and relapse (Nagy et al., 2015). These interventions provided more significant gains compared to individual therapy (Rea et al., 2003).

Anxiety Disorders and Couples Interventions

Low relationship satisfaction is a triggering factor in the development and maintenance of anxiety disorder (Marcaurelle et al., 2005). Additionally, individuals with panic disorder tend to experience more relationship problems than healthy individuals (Scocco et al., 2007) and perceive their relationships as less satisfying (Davidoff et al., 2012). Couple-based interventions contributed to the improvement of marital adjustment as well as to the treatment of disorder symptoms (Byrne et al., 2004; Kavitha et al., 2014).

Obsessive Compulsive Disorder (OCD) and Couples Interventions

Individuals diagnosed with OCD often experience interpersonal relationship problems and their excessive need for control negatively affects their relationships and power dynamics within them (Walseth et al., 2017, 2019). Couple-based interventions for OCD provided significant symptom improvements, increased relationship satisfaction for both partners (Belus et al., 2014; Stewart et al., 2020), and had stronger effects compared to individual interventions (Abramowitz et al., 2013; Schumm et al., 2015).

Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD) and Couples Interventions

Individuals diagnosed with PTSD often experience difficulties in intimacy with their spouses, and their marital adjustment diminished, and communication skills weakened (Cook et al., 2004, Evans et al., 2010). PTSD is closely related to sexual problems, intimate partner violence, and divorce (Dekel & Solomon, 2006; Taft et al., 2011). Studies suggested that partner adjustment moderates treatment outcomes (Boeding et al., 2013; Fredman et al., 2016). BCT, EFCT, and Cognitive-Behavioral Conjoint Therapy for PTSD (CBCT-PTSD) provided improvements in PTSD symptoms and relationship satisfaction (Blount et al., 2015; Ganz et al., 2022) and CBCT-PTSD reduced physical and psychological intimate partner violence (Taft et al., 2016).

Substance-Related and Addictive Disorders and Couples Interventions

Couples with substance use disorder more frequently

report intimate partner violence (Cafferky et al., 2018) and are at higher risk for divorce (Cranford, 2014). Therefore, utilizing couple-based approaches in addiction treatment is valuable. Research suggested that Alcohol-Focused Behavioral Couple Therapy (ABCT) reduced substance use, increased relationship satisfaction (McCrary et al., 2016a, 2016b), and decreased intimate partner violence (Hartmann et al., 2021). For pathological gambling (PG), relatively newer couple-based approaches not only lead to symptom improvement but also positive improvements in dyadic adjustment and these interventions are more effective than individual interventions (Lee et al., 2022; Schumm et al., 2014; Tremblay et al., 2018).

Eating Disorders and Couples Interventions

Individuals with eating disorders often experience relationship problems (Kirby et al., 2015; Whisman et al., 2012; Woodside et al., 2000) and face difficulties related to sexual function and intimacy (Kirby et al., 2015; Pinheiro et al., 2010). Therapy programs developed for couples for the treatment of eating disorders (see *Uniting Couples in the Treatment of Anorexia Nervosa [UCAN]*, *Uniting Couples in the Treatment of Eating Disorders-Binge-Eating Disorder [UNITE-BED]*) have been shown to lead to improvements in symptom management as well as couple's relationship (Kirby et al., 2015, 2016; Runfola et al., 2018).

Sexual Dysfunctions and Couples Interventions

Sexual dysfunctions are closely related to relational problems and treatment includes couple practices. For these reasons, couple interventions are very important in the treatment of sexual dysfunctions (Althof et al., 2005). Research indicated that couple interventions in treatment of premature ejaculation (Shao and Li, 2008), erectile dysfunction (Aubin et al., 2009), vaginismus (Al-Sughayir, 2005), sexual arousal disorder (Ozdel et al., 2013), and genitopelvic pain/penetration disorders (Santerre-Baillargeon et al., 2023) increase sexual satisfaction, life satisfaction, and marital adjustment.

Couple Interventions in Chronic Illnesses

In chronic illness, obtaining collaboration or support from a partner can facilitate necessary health behavior changes (Baucom et al., 2012a). While chronic illness can negatively affect the relationship, relational stress can also adversely affect the illness process. Therefore, couple interventions appear to be important in chronic illnesses.

Cancer and Couples Interventions

Cancer and its physical and psychological consequen-

ces tend to result in high levels of psychological distress for both patients and their spouses (Bowman et al., 2006). To date, couple-based interventions for cancer have primarily focused on breast cancer (Manne et al., 2005, 2017), followed by studies of prostate (Campbell et al., 2007) and gastrointestinal cancer (Porter et al., 2009). These interventions reduced caregiver stress (Porter et al., 2011) and affected marital adjustment positively (Nicolaisen et al., 2018).

Infertility and Couples Interventions

The treatment of infertility can put considerable pressure on the relationship, both in terms of time and money (Cousineau & Domar, 2007; Pasch & Sullivan, 2017). Infertility treatment can lead to various challenges in the relationship, including issues related to intimacy, sexual problems, etc. (Galst, 2018; Soleimani et al., 2015). Research indicated that couple interventions based on acceptance and commitment therapy (Peterson & Eifert, 2011), EFCT (Soleimani et al., 2015), and couple interventions based on BCT (Haemmerli et al., 2010) reduced infertility stress and improved relational problems.

Other Illnesses and Couples Interventions

Research indicates that couple interventions improve adherence to medication in HIV treatment (Remien et al., 2005; Stephenson et al., 2021), enhance treatment plan adherence and functionality in patients with cardiac disease, and increase the relationship satisfaction of spouses (Ågren et al., 2012; Broadbent et al., 2009; Sher et al., 2014). Research indicated that couple interventions in the treatment of people with diabetes seem to reduce diabetes problems (Stephens et al., 2013; Trief et al., 2019), improve the patient's self-regulation and self-care skills (Berg et al., 2020), and improve relationship satisfaction (Trief et al., 2019). Also, couple intervention for chronic pain disorder was effective on individual and relational stress and increased the intimacy of spouses (Cano & Leonard, 2006). Additionally, positive psychology couple interventions for stroke treatment increased the coping of the couple and provided positive improvements in depressive symptoms and quality of life (Terrill et al., 2016, 2018).

Conclusion

This review demonstrated that evidence-based couple interventions such as BCT, CBCT, IBCT, and EFCT could yield positive outcomes for various individual psychopathologies as well as relational problems. Furthermore, couple interventions were also used in various chronic illnesses such as cancer and infertility and had positive effects on the couple's relationship and the illnesses process. It may be important to use couple

interventions for the treatment of individual psychopathologies that interact with intimate relationship problems, especially in addiction and mood disorders that have a high probability of recurrence, and infertility and sexual dysfunctions that closely affect relational processes. Although couple interventions provided positive contributions to relational processes in individual psychopathologies, some studies (e.g., Fredman et al., 2011) have found that the couple already had high levels of dyadic adjustment before therapy. This suggested that dyadic adjustment may contribute to positive outcomes in the treatment of individual or chronic illnesses. Recently, brief intervention programs for couples who have not experienced severe problems yet have demonstrated effective results for individuals, couples, and relationships. Considering accessibility, cost, and time, the widespread use of research on the creation and implementation of short-term, online, and face-to-face programs in our country may provide significant benefits for preventive mental health.

DECLARATIONS

Ethics Committee Approval N/A

Conflict of Interest Statement All authors of this article declare that there is no conflict of interest related to the article.

Informed Consent Form N/A

Project/Funding Information This study was not conducted as part of any project, and no funding or grants were used.

Data Sharing/Availability N/A

Authors' Contributions The first author undertook the main idea of the article, literature review, and writing of the article. The second author undertook the consultancy of the research and writing process, made the checks, and contributed to the development of the article with her clinical and research experiences.

REFERENCES

- Abramowitz, J. S., Baucom, D. H., Boeding, S., Wheaton, M. G., Pukay-Martin, N. D., Fabricant, L. E., Paprocki, C., & Fischer, M. S. (2013). Treating obsessive-compulsive disorder in intimate relationships: A pilot study of couple-based cognitive-behavior therapy. *Behavior Therapy, 44*(3), 395-407.
- Ågren, S., Evangelista, L. S., Hjelm, C., & Strömberg, A. (2012). Dyads affected by chronic heart failure: A randomized study evaluating effects of education and psychosocial support to patients with heart failure and their partners. *Journal of Cardiac Failure, 18*(5), 359-366.
- Alder, M. C., Dyer, W. J., Sandberg, J. G., Davis, S. Y., & Holt-Lunstad, J. (2018). Emotionally-focused therapy and treatment as usual comparison groups in decreasing depression: A clinical pilot study. *American Journal of Family Therapy, 46*(5), 541-555.
- Al-Sughayir, M. A. (2005). Vaginismus treatment. Hypnotherapy versus behavior therapy. *Neurosciences Journal, 10*(2), 163-167.
- Althof, S. E., Leiblum, S. R., Chevret-Measson, M., Hartmann, U., Levine, S. B., McCabe, M., Plaut, M., Rodrigues, O., & Wylie, K. (2005). Psychological and interpersonal dimensions of sexual function and dysfunction. *The Journal of Sexual Medicine, 2*(6), 793-800.
- Antoine, P., Andreotti, E., & Congard, A. (2020). Positive psychology intervention for couples: A pilot study. *Stress and Health, 36*(2), 179-190.
- Arshad, M., Mohsin, M. N., & Mahmood, K. (2014). Marital adjustment and life satisfaction among early and late marriages. *Journal of Education and Practice, 5*(17), 83-90.
- Askari, I. (2019). The role of the belief system for anger management of couples with anger and aggression: A cognitive-behavioral perspective. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy, 37*(3), 223-240.
- Aubin, S., Heiman, J. R., Berger, R. E., Murallo, A. V., & Yung-Wen, L. (2009). Comparing sildenafil alone vs. sildenafil plus brief couple sex therapy on erectile dysfunction and couples' sexual and marital quality of life: A pilot study. *Journal of Sex & Marital Therapy, 35*(2), 122-143.
- Baucom, D. H., Porter, L. S., Kirby, J. S., & Hudepohl, J. (2012a). Couple-based interventions for medical problems. *Behavior Therapy, 43*(1), 61-76.
- Baucom, D. H., Whisman, M. A., & Paprocki, C. (2012b). Couple-based interventions for psychopathology. *Journal of Family Therapy, 34*(3), 250-270.
- Belus, J. M., Baucom, D. H., & Abramowitz, J. S. (2014). The effect of a couple-based treatment for OCD on intimate partners. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 45*(4), 484-488.
- Berg, C. A., Helgeson, V. S., Tracy, E. L., Butner, J. E., Kelly, C. S., Van Vleet, M., & Litchman, M. L. (2020). Daily illness appraisal and collaboration in couples with type 1 diabetes. *Health Psychology, 39*(8), 689-699.
- Blount, T., Fredman, S. J., Pukay-Martin, N. D., Macdonald, A., & Monson, C. M. (2015). Cognitive-behavioral conjoint therapy for PTSD: Application to an operation enduring freedom veteran. *Cognitive and Behavioral Practice, 22*(4), 458-467.
- Boeding, S. E., Paprocki, C. M., Baucom, D. H., Abramowitz, J. S., Wheaton, M. G., Fabricant, L. E., & Fischer, M. S. (2013). Let me check that for you: Symptom accommodation in romantic partners of adults with obsessive-compulsive disorder. *Behaviour Research and Therapy, 51*(6), 316-322.
- Bowman, K. F., Rose, J. H., & Deimling, G. T. (2006). Appraisal of the cancer experience by family members and survivors in long-term survivorship. *Psycho-Oncology: Journal of the Psychological, Social and Behavioral Dimensions of Cancer, 15*(9), 834-845.
- Braithwaite, S. R., & Fincham, F. D. (2014). Computer-based prevention of intimate partner violence in marriage. *Behaviour Research and Therapy, 54*, 12-21.
- Briggs, J. G., Finley, M. A., & Sprenkle, D. H. (2015). A substantive and methodological review of the integrative behavioral couple therapy research program: Clinical implications for a research informed practice. *Journal of Couple & Relationship Therapy, 14*(3), 219-253.
- Broadbent, E., Ellis, C. J., Thomas, J., Gamble, G., & Petrie,

- K. J. (2009). Further development of an illness perception intervention for myocardial infarction patients: A randomized controlled trial. *Journal of Psychosomatic Research, 67*(1), 17-23.
- Byrne, M., Carr, A., & Clark, M. (2004). The efficacy of couples-based interventions for panic disorder with agoraphobia. *Journal of Family Therapy, 26*(2), 105-125.
- Cafferky, B. M., Mendez, M., Anderson, J. R., & Stith, S. M. (2018). Substance use and intimate partner violence: A meta-analytic review. *Psychology of Violence, 8*(1), 110-131.
- Campbell, L. C., Keefe, F. J., Scipio, C., McKee, D. C., Edwards, C. L., Herman, S. H., Johnson L. E., Colvin O. M., McBride C. M., & Donatucci, C. (2007). Facilitating research participation and improving quality of life for African American prostate cancer survivors and their intimate partners: A pilot study of telephone-based coping skills training. *Cancer: Interdisciplinary International Journal of the American Cancer Society, 109*(S2), 414-424.
- Cano, A. & Leonard, M. (2006). Integrative behavioral couple therapy for chronic pain: Promoting behavior change and emotional acceptance. *Journal of Clinical Psychology, 62*(11), 1409-1418.
- Christensen, A., Atkins, D. C., Berns, S., Wheeler, J., Baucom, D. H., & Simpson, L. E. (2004). Traditional versus integrative behavioral couple therapy for significantly and chronically distressed married couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 72*(2), 176-191.
- Christensen, A. & Doss, B. D. (2017). Integrative behavioral couple therapy. *Current Opinion in Psychology, 13*, 111-114.
- Cloutier, P. F., Manion, I. G., Walker, J. G., & Johnson, S. M. (2002). Emotionally focused interventions for couples with chronically ill children: A 2-year follow-up. *Journal of Marital and Family Therapy, 28*(4), 391-398.
- Cluxton-Keller, F. & Bruce, M. L. (2018). Clinical effectiveness of family therapeutic interventions in the prevention and treatment of perinatal depression: A systematic review and meta-analysis. *PLoS ONE, 13*(6), e0198730.
- Cook, J. M., Riggs, D. S., Thompson, R., Coyne, J. C., & Sheikh, J. I. (2004). Posttraumatic stress disorder and current relationship functioning among World War II ex-prisoners of war. *Journal of Family Psychology, 18*(1), 36-45.
- Cordova, J. V., Fleming, C. J. E., Morrill, M. I., Hawrilenko, M., Sollenberger, J. W., Harp, A. G., Gray, T. D., Darling, E. V., Blair, J. M., Meade, A. E., & Wachs, K. (2014). The marriage checkup: A randomized controlled trial of annual relationship health checkups. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 82*(4), 592-604.
- Cousineau, T.M. & Domar, A. D. (2007) Psychological impact of infertility. *Best Practices & Research in Clinical Obstetrics & Gynaecology, 21*, 293-308.
- Cranford, J. A. (2014). DSM-IV alcohol dependence and marital dissolution: Evidence from the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs, 75*(3), 520-529.
- Dattilio, F. M. (2010). *Cognitive-behavioral therapy with couples and families*. Guilford Publications.
- Davidoff, J., Christensen, S., Khalili, D. N., Nguyen, J., & IsHak, W. W. (2012). Quality of life in panic disorder: Looking beyond symptom remission. *Quality of Life Research, 21*(6), 945-959.
- Dekel, R. & Solomon, Z. (2006). Marital relations among former prisoners of war: Contribution of posttraumatic stress disorder, aggression, and sexual satisfaction. *Journal of Family Psychology, 20*(4), 709-712.
- Denton, W. H., Carmody, T. J., Rush, A. J., Thase, M. E., Trivedi, M. H., Arnow, B. A., Klein, D.N., & Keller, M. B. (2010). Dyadic discord at baseline is associated with lack of remission in the acute treatment of chronic depression. *Psychological Medicine, 40*(3), 415-424.
- Denton, W. H., Wittenborn, A. K., & Golden, R. N. (2012). Augmenting antidepressant medication treatment of depressed women with emotionally focused therapy for couples: A randomized pilot study. *Journal of Marital and Family Therapy, 38*, 23-38.
- Doss, B. D., Benson, L. A., Georgia, E. J., & Christensen, A. (2013). Translation of Integrative Behavioral Couple Therapy to a web-based intervention. *Family Process, 52*(1), 139-153.
- Doss, B. D., Cicila, L. N., Georgia, E. J., Roddy, M. K., Nowlan, K. M., Benson, L. A., & Christensen, A. (2016). A randomized controlled trial of the web-based OurRelationship program: Effects on relationship and individual functioning. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 84*(4), 285-296.
- Doss, B. D., Roddy, M. K., Nowlan, K. M., Rothman, K., & Christensen, A. (2019). Maintenance of gains in relationship and individual functioning following the online OurRelationship program. *Behavior Therapy, 50*(1), 73-86.
- Drisy, P., Bindumol, K., Saleem, T. K., & Narayan, D. (2019). Marital problems among partners of patients with bipolar affective disorder. *Indian Journal of Psychological Medicine, 41*(5), 448-454.
- Durães, R. S. S., Khafif, T. C., Lotufo-Neto, F., & Serafim, A. D. P. (2020). Effectiveness of cognitive behavioral couple therapy on reducing depression and anxiety symptoms and increasing dyadic adjustment and marital social skills: An exploratory study. *The Family Journal, 28*, 344-355.
- Evans, L., Cowlshaw, S., Forbes, D., Parslow, R., & Lewis, V. (2010). Longitudinal analyses of family functioning in veterans and their partners across treatment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 78*(5), 611-622.
- Fals-Stewart, W., Birchler, G. R., & Kelley, M. L. (2006). Learning sobriety together: A randomized clinical trial examining behavioral couples therapy with alcoholic female patients. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 74*(3), 579-591.
- Fischer, M. S., Baucom, D. H., & Cohen, M. J. (2016). Cognitive-behavioral couple therapies: Review of the evidence for the treatment of relationship distress, psychopathology, and chronic health conditions. *Family Process, 55*(3), 423-442.
- Fredman, S. J., Monson, C. M., & Adair, K. C. (2011). Implementing cognitive-behavioral conjoint therapy for PTSD with the newest generation of veterans and their partners. *Cognitive and Behavioral Practice, 18*(1), 120-130.
- Fredman, S. J., Pukay-Martin, N. D., Macdonald, A., Wagner, A. C., Vorstenbosch, V., & Monson, C. M. (2016). Partner accommodation moderates treatment outcomes

- for couple therapy for posttraumatic stress disorder. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 84(1), 79-87.
- Galst, J. P. (2018). The elusive connection between stress and infertility: A research review with clinical implications. *Journal of Psychotherapy Integration*, 28(1), 1-13.
- Ganz, M. B., Rasmussen, H. F., McDougall, T. V., Corner, G. W., Black, T. T., & De Los Santos, H. F. (2022). Emotionally focused couple therapy within VA healthcare: Reductions in relationship distress, PTSD, and depressive symptoms as a function of attachment-based couple treatment. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 11(1), 15-32.
- Greenberg, L. & Goldman, R. (2008). *Emotion-focused couples therapy: The dynamics of emotion, love and power*. APA Press.
- Haemmerli, K., Znoj, H., & Berger, T. (2010). Internet-based support for infertile patients: A randomized controlled study. *Journal of Behavioral Medicine*, 33(2), 135-146.
- Halchuk, R. E., Makinen, J. A., & Johnson, S. M. (2010). Resolving attachment injuries in couples using emotionally focused therapy: A three-year follow-up. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 9(1), 31-47.
- Hartmann, M., Datta, S., Browne, E.N., Appiah, P., Banay, R., Caetano, V., Floreak, R., Spring, H., Sreevastha, A., Thomas, S., Selvam, S., & Srinivasan, K. (2021). A combined behavioral economics and cognitive behavioral therapy intervention to reduce alcohol use and intimate partner violence among couples in Bengaluru, India: Results of a pilot study. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(23-24), NP12456-NP12480.
- Hughes, J. A., Gordon, K. C., Lenger, K. A., Roberson, P. N., & Cordova, J. V. (2021). Examining the role of therapeutic alliance and split alliance on couples' relationship satisfaction following a brief couple intervention. *Contemporary Family Therapy*, 43, 359-369.
- Hurless, N. & Cottone, R. R. (2018). Considerations of conjoint couples therapy in cases of intimate partner violence. *The Family Journal*, 26(3), 324-329.
- İkizoğlu, G. (2019). Bilişsel davranışçı kuramda çift terapisi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 2(4), 59-69.
- Kavitha, C., Rangan, U., & Nirmalan, P. K. (2014). Quality of life and marital adjustment after cognitive behavioural therapy and behavioural marital therapy in couples with anxiety disorders. *Journal of Clinical and Diagnostic Research: JCDR*, 8(8), WC01.
- Kauffman, C. & Silberman, J. (2009). Finding and fostering the positive in relationships: Positive interventions in couples therapy. *Journal of Clinical Psychology*, 65(5), 520-531.
- Kirby, J. S., Fischer, M. S., Raney, T. J., Baucom, D. H., & Bulik, C. M. (2016). Couple-based interventions in the treatment of adult anorexia nervosa: A brief case example of UCAN. *Psychotherapy*, 53(2), 241-250.
- Kirby, J. S., Runfola, C. D., Fischer, M. S., Baucom, D. H., & Bulik, C. M. (2015). Couple-based interventions for adults with eating disorders. *Eating Disorders*, 23(4), 356-365.
- Lebow, J. L. (2018). Editorial: Effectiveness research in couple and family therapy. *Family Process*, 57(2), 271-274.
- Lee, B. K., Ofori Dei, S. M., Brown, M. M., Awosoga, O. A., Shi, Y., & Greenshaw, A. J. (2022). Congruence couple therapy for alcohol use and gambling disorders with comorbidities (part I): Outcomes from a randomized controlled trial. *Family Process*, 62(1), 1-36.
- Manne, S. L., Kashy, D., Siegel, S. D., & Heckman, C. J. (2017). Group therapy processes and treatment outcomes in 2 couple-focused group interventions for breast cancer patients. *Psycho-Oncology*, 26(12), 2175-2185.
- Manne, S. L., Ostroff, J. S., Winkel, G., Fox, K., Grana, G., Miller, E., Ross, S., & Frazier, T. (2005). Couple-focused group intervention for women with early stage breast cancer. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(4), 634-646.
- Marcaurette, R., Bélanger, C., Marchand, A., Katerelos, T. E., & Mainguy, N. (2005). Marital predictors of symptom severity in panic disorder with agoraphobia. *Journal of Anxiety Disorders*, 19(2), 211-232.
- Martire, L. M., Schulz, R., Helgeson, V. S., Small, B. J., & Saghafi, E. M. (2010). Review and meta-analysis of couple-oriented interventions for chronic illness. *Annals of Behavioral Medicine*, 40(3), 325-342.
- McCrary, B. S. (2012). Treating alcohol problems with couple therapy. *Journal of Clinical Psychology*, 68(5), 514-525.
- McCrary, B. S., Epstein, E. E., Cook, S., Jensen, N., & Hildebrandt, T. (2009). A randomized trial of individual and couple behavioral alcohol treatment for women. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 77, 243-256.
- McCrary, B. S., Epstein, E. E., Hallgren, K. A., Cook, S., & Jensen, N. K. (2016a). Women with alcohol dependence: A randomized trial of couple versus individual plus couple therapy. *Psychology of Addictive Behaviors*, 30(3), 287-299.
- McCrary, B. S., Wilson, A. D., Muñoz, R. E., Fink, B. C., Fokas, K., & Borders, A. (2016b). Alcohol-focused behavioral couple therapy. *Family Process*, 55(3), 443-459.
- Miklowitz, D. J., George, E. L., Richards, J. A., Simoneau, T. L., & Suddath, R. L. (2003). A randomized study of family-focused psychoeducation and pharmacotherapy in the outpatient management of bipolar disorder. *Archives of General Psychiatry*, 60(9), 904-912.
- Monson, C. M., Fredman, S. J., Macdonald, A., Pukay-Martin, N. D., Resick, P. A., & Schnurr, P. P. (2012). Effect of cognitive-behavioral couple therapy for PTSD: A randomized controlled trial. *Jama*, 308(7), 700-709.
- Naaman, S., Radwan, K., & Johnson, S. (2009). Coping with early breast cancer: Couple adjustment processes and couple-based intervention. *Psychiatry*, 72(4), 321-345.
- Nagy, N., Sabry, W., Khalifa, D., Hashem, R., Zahran, N., & Khalil, A. H. (2015). Relapse rate and outcome correlates in Egyptian patients with bipolar disorder treated with behavioural family psychoeducation. *Middle East Current Psychiatry*, 22(3), 121-131.
- Nicolaisen, A., Hagedoorn, M., Hansen, D. G., Flyger, H. L., Christensen, R., Rottmann, N., Lunn, P. B., Terp, H., Soee, K., & Johansen, C. (2018). The effect of an attachment-oriented couple intervention for breast cancer patients and partners in the early treatment phase: A randomised controlled trial. *Psycho-Oncology*, 27(3), 922-928.
- Özdel, O., Tümkaya, S., Levent, N., Atesci, F. Ç., Oğuzhanoglu, N. K., & Varma, G. (2013). Bilişsel davranışçı

- yöntemlere dayalı cinsel terapinin vajinismuslu kadınlar ve eşlerinin cinsel sorunları üzerindeki etkileri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 129-135.
- Pasch, L. A. & Sullivan, K. T. (2017). Stress and coping in couples facing infertility. *Current Opinion in Psychology*, 13, 131-135.
- Peterson, B. D. & Eifert, G. H. (2011). Using acceptance and commitment therapy to treat infertility stress. *Cognitive and Behavioral Practice*, 18(4), 577-587.
- Pinheiro, A. P., Raney, T. J., Thornton, L. M., Fichter, M. M., Berrettini, W. H., Goldman, D., Halmi, K. A., Kaplan, A. S., Strober, M., Treasure, J., Woodside, D. B., Kaye, W. H., & Bulik, C. M. (2010). Sexual functioning in women with eating disorders. *International Journal of Eating Disorders*, 43(2), 123-129.
- Porter, L. S., Keefe, F. J., Baucom, D. H., Hurwitz, H., Moser, B., Patterson, E., & Kim, H. J. (2009). Partner-assisted emotional disclosure for patients with gastrointestinal cancer: Results from a randomized controlled trial. *Cancer*, 115(S18), 4326-4338.
- Porter, L. S., Keefe, F. J., Garst, J., Baucom, D. H., McBride, C. M., McKee, D. C., Sutton, L., Carson, K., Knowles, V., Rumble, M., & Scipio, C. (2011). Caregiver-assisted coping skills training for lung cancer: Results of a randomized clinical trial. *Journal of Pain and Symptom Management*, 41(1), 1-13.
- Rea, M. M., Tompson, M. C., Miklowitz, D. J., Goldstein, M. J., Hwang, S., & Mintz, J. (2003). Family-focused treatment versus individual treatment for bipolar disorder: Results of a randomized clinical trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(3), 482-492.
- Remien, R. H., Stirratt, M. J., Dolezal, C., Dognin, J. S., Wagner, G. J., Carballo-Diequez, A., El-Bassel, N., & Jung, T. M. (2005). Couple-focused support to improve HIV medication adherence: A randomized controlled trial. *Aids*, 19(8), 807-814.
- Roddy, M. K., Nowlan, K. M., Doss, B. D., & Christensen, A. (2016). Integrative behavioral couple therapy: Theoretical background, empirical research, and dissemination. *Family Process*, 55(3), 408-422.
- Runfola, C. D., Kirby, J. S., Baucom, D. H., Fischer, M. S., Baucom, B. R., Matherne, C. E., Pentel, K. Z., & Bulik, C. M. (2018). A pilot open trial of UNITE-BED: A couple-based intervention for binge-eating disorder. *International Journal of Eating Disorders*, 51(9), 1107-1112.
- Santerre-Baillargeon, M., Rosen, N. O., Vaillancourt-Morel, M.-P., Corsini-Munt, S., Steben, M., Mayrand, M.-H., & Bergeron, S. (2023). Mediators of change in cognitive-behavioral couple therapy for genito-pelvic pain: Results of a randomized clinical trial. *Health Psychology*, 42(3), 161-171.
- Schumm, J. A., Monson, C., O'Farrell, T. J., Gustin, N. G., Chard, K. M. (2015). Couple treatment for alcohol use disorder and posttraumatic stress disorder: Pilot results from U.S. military veterans and their partners. *Journal of Traumatic Stress*, 28, 247-252.
- Schumm, J. A., O'Farrell, T. J., Kahler, C. W., Murphy, M. M., & Muchowski, P. (2014). A randomized clinical trial of behavioral couples therapy versus individually based treatment for women with alcohol dependence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 82(6), 993-1004.
- Socco, P., Barbieri, I., & Frank, E. (2007). Interpersonal problem areas and onset of panic disorder. *Psychopathology*, 40(1), 8-13.
- Shadish, W. R. & Baldwin, S. A. (2003). Meta-analysis of marriage and family therapy interventions. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29(4), 547-570.
- Shadish, W. R. & Baldwin, S. A. (2005). Effects of behavioral marital therapy: A meta-analysis of randomized controlled trials. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(1), 6-14.
- Shao, X. & Li, J. (2008). Clinical study on treatment of premature ejaculation with Paroxetine and behavior-therapy. *Chinese Journal of Andrology*, 22, 18-20.
- Sher, T., Braun, L., Domas, A., Bellg, A., Baucom, D. H., & Houle, T. T. (2014). The partners for life program: A couples approach to cardiac risk reduction. *Family Process*, 53(1), 131-149.
- Snyder, D. K. & Halford, W. K. (2012). Evidence-based couple therapy: Current status and future directions. *Journal of Family Therapy*, 34(3), 229-249.
- Soleimani, A. A., Najafi, M., Ahmadi, K., Javidi, N., Kamkar, E. H., & Mahboubi, M. (2015). The effectiveness of emotionally focused couples therapy on sexual satisfaction and marital adjustment of infertile couples with marital conflicts. *International Journal of Fertility & Sterility*, 9(3), 393-402.
- Stephens, M. A. P., Franks, M. M., Rook, K. S., Iida, M., Hemphill, R. C., & Salem, J. K. (2013). Spouses' attempts to regulate day-to-day dietary adherence among patients with type 2 diabetes. *Health Psychology*, 32(10), 1029-1037.
- Stephenson, R., Garofalo, R., Sullivan, P. S., Hidalgo, M. A., Bazzi, A. R., Hoehnle, S., Bratcher, A., Finneran, C. A., & Mimiaga, M. J. (2021). Stronger together: Results from a randomized controlled efficacy trial of a dyadic intervention to improve engagement in HIV care among serodiscordant male couples in three US cities. *AIDS and Behavior*, 25, 2369-2381.
- Stewart, K. E., Sumantry, D., & Malivoire, B. L. (2020). Family and couple integrated cognitive-behavioural therapy for adults with OCD: A meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 277, 159-168.
- Stith, S. M., Topham, G. L., Spencer, C., Jones, B., Coburn, K., Kelly, L., & Langston, Z. (2022). Using systemic interventions to reduce intimate partner violence or child maltreatment: A systematic review of publications between 2010 and 2019. *Journal of Marital and Family Therapy*, 48(1), 231-250.
- Taft, C. T., Creech, S. K., Gallagher, M. W., Macdonald, A., Murphy, C. M., & Monson, C. M. (2016). Strength at Home Couples Program to prevent military partner violence: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 84(11), 935-945.
- Taft, C. T., Watkins, L. E., Stafford, J., Street, A. E., & Monson, C. M. (2011). Posttraumatic stress disorder and intimate relationship problems: A meta-analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79(1), 22-33.
- Terrill, A., Einerson, J., Reblin, M., MacKenzie, J., Cardell, B., Berg, C., Majersik, J., & Richards, L. (2016). Promoting resilience in couples after stroke: Testing feasibility of a dyadic positive psychology-based intervention. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 97(10), e62-e63.
- Terrill, A. L., Reblin, M., MacKenzie, J. J., Cardell, B., Einerson, J., Berg, C. A., Majersik, J. J., & Richards, L.

- (2018). Development of a novel positive psychology-based intervention for couples post-stroke. *Rehabilitation Psychology*, 63(1), 43-54.
- Tremblay, J., Dufour, M., Bertrand, K., Blanchette-Martin, N., Ferland, F., Savard, A. C., Saint-Jacques, M., & Côté, M. (2018). The experience of couples in the process of treatment of pathological gambling: Couple vs. individual therapy. *Frontiers in Psychology*, 8, 2344.
- Trief, P. M., Fisher, L., Sandberg, J., Hessler, D. M., Cibula, D. A., & Weinstock, R. S. (2019). Two for one? Effects of a couples intervention on partners of persons with Type 2 diabetes: A randomized controlled trial. *Diabetic Medicine*, 36(4), 473-481.
- Walseth, L. T., Haaland, V. Ø., Launes, G., Himle, J., & Håland, Å. T. (2017). Obsessive-compulsive disorder's impact on partner relationships: A qualitative study. *Journal of Family Psychotherapy*, 28(3), 205-221.
- Walseth, L. T., Launes, G., Sunde, T., Klovning, I., Himle, J., Haaland, V. Ø., & Håland, Å. T. (2019). Present in daily life: Obsessive compulsive disorder and its impact on family life from the partner's perspective. A focus group study. *Journal of Family Psychotherapy*, 30(3), 185-203.
- Whisman, M. A. (2007). Marital distress and DSM-IV psychiatric disorders in a population-based national survey. *Journal of Abnormal Psychology*, 116(3), 638-643.
- Whisman, M. A., Dementyeva, A., Baucom, D. H., & Bulik, C. M. (2012). Marital functioning and binge eating disorder in married women. *International Journal of Eating Disorders*, 45(3), 385-389.
- Wiebe, S. A. & Johnson, S. M. (2016). A review of the research in emotionally focused therapy for couples. *Family Process*, 55(3), 390-407.
- Wittenborn, A. K. & Holtrop, K. (2022). Introduction to the special issue on the efficacy and effectiveness of couple and family interventions: Evidence base update 2010–2019. *Journal of Marital and Family Therapy*, 48(1), 5-22.
- Wittenborn, A. K., Liu, T., Ridenour, T. A., Lachmar, E. M., Mitchell, E. A., & Seedall, R. B. (2019). Randomized controlled trial of emotionally focused couple therapy compared to treatment as usual for depression: Outcomes and mechanisms of change. *Journal of Marital and Family Therapy*, 45(3), 395-409.
- Woodside, D. B., Lackstrom, J. B., & Shekter-Wolfson, L. (2000). Marriage in eating disorders comparisons between patients and spouses and changes over the course of treatment. *Journal of Psychosomatic Research*, 49(3), 165-168.
- Worrell, M. (2015). *Cognitive behavioural couple therapy: Distinctive features*. Routledge.